ការបោះបង់ទីលំនៅរបស់អ្នកភូមិតាមដងទន្លេសេសាន

ក្នុងខេត្តរតនគិរី ភាគឦសាននៃប្រទេសកម្ពុជា

គំរោងសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ដោយសហគមន៍

ដោយមានការជួយគាំទ្រផ្នែកបច្ចេកទេស ពី អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង

ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៧

3 S Rivers Protection Network

បោះពុម្ពដោយ :

អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង

ប្រអប់សំបុត្រ : ៨៩០០៧

ស្រុកបានលុង ខេត្តរតនគិរី ប្រទេសកម្ពុជា

ទូរស័ព្ទ : (៨៥៥) ៧៥ ៩៧៤ ១១២

អ៊ីមែល : sesan@camshin.net

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ ត្រូវបានផ្តួចផ្តើមគំនិតដោយប្រជាជនមូលដ្ឋានដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន ក្នុងខេត្តរតនគិរី ភាគឦសាននៃប្រទេសកម្ពុជា។ ការសិក្សានេះត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអ្នកស្រាវជ្រាវមកពីសហគមន៍ចំនួន ១៧នាក់ ដោយមានការគាំទ្របច្ចេកទេសពីអង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង។ ហើយអង្គការប្រូឌឺលីងដេលែន ជាអ្នកឧបត្ថម្ភថវិកាសំរាប់ការបោះពុម្ពរបាយការណ៍។

ឈ្មោះរបាយការណ៍ដែលតំរូវអោយសរសេរក្នុងឯកសារយោង :

អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង ឆ្នាំ ២០០៧។ ***ការបោះបង់លំនៅដ្ឋាននៅតាមដងទន្លេ សេសាន ក្នុងខេត្តរតនគិរី ភាគឦសាននៃប្រទេសកម្ពុជា ៖*** អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង ស្រុកបានលុង ខេត្តរតនគិរី ប្រទេសកម្ពុជា។

មាតិកា

ខ្លឹមសារសង្ខេប .... ក

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ .... គ

១. សេចក្តីផ្តើម ១

២. គោលដៅ និងគោលបំណងនៃការសិក្សា ២

៣. តំបន់ និងព្រំដែននៃការសិក្សា ២

៤. វិធីសាស្ត្រនៃការសិក្សា ៥

៥. លទ្ធផលនៃការសិក្សា ៦

៥-១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃការចាកចេញពីទន្លេ ចំនួនប្រជាជនចាកចេញពីទន្លេ និងកំពុងរស់នៅតាមដងទនេ........ ៦

៥-២ មូលហេតុនៃការចាកចេញពីទន្លេ ១៤

៥.២.១ ទឹកជំនន់ញឹកញាប់ ១៤

៥.២.២ ខ្លាចទំនប់បាក់ ១៦

៥.២.៣ បញ្ហាសន្តិសុខស្បៀង ១៨

ក. ទឹកជំនន់បំផ្លាញស្រូវញឹកញាប់ ១៨

ខ. ការបាត់បង់ធនធានទន្លេ ១៩

គ. បាត់បង់ប្រភពប្រាក់ចំណូលតាមគ្រួសារ ១៩

៥.២.៤ ចង់បានចំការថ្មី និងការពារដីកុំអោយអ្នកក្រៅចាប់យក ២០

៥-៣ ឥទ្ធិពលនៃការចាកចេញពីទន្លេ ២០

៥.៣.១ ឥទ្ធិពលវិជ្ជមាន ២០

ក. សន្តិសុខស្បៀង ២០

ខ. ការរកប្រាក់ចំណូល ២២

គ. សុខភាព ២៣

ឃ. មិនខ្លាចទំនប់បាក់ ២៣

៥.៣.២ ឥទ្ធិពលអវិជ្ជមាន ២៤
ក. បាត់បង់ដីស្រែចំការ ២៤
ខ. ការអប់រំ ២៥
គ. ការប្រើប្រាស់ព្រៃឈើសំរាប់ចំការថ្មី ២៦
ឃ. ខ្វះទឹកប្រើប្រាស់ ២៧
ង. មធ្យោបាយធ្វើដំណើរ ២៧
៦. ការសន្និដ្ឋាន ២៩
៧. អនុសាសន៍ ៣០

ឯកសារភ្ជាប់បន្ថែម

ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងស្រុកអូរយ៉ាដាវ ៣១
ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងស្រុកអណ្តូងមាស ៣១
ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងស្រុកតាវែង ៣១
ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងស្រុកវើនសៃ ៣២

ខ្លឹមសារសង្ខេប

ប្រជាជនរាប់ម៉ឺនពាន់នាក់ ជាពិសេសជនជាតិដើមភាគតិចបាន និងកំពុងរស់នៅពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសានតាំង ពីយូរយាណាស់មកហើយ ប៉ុន្តែទន្លេសេសាននាពេលបច្ចុប្បន្នបានធ្វើអោយពួកគាត់អស់ក្តីសង្ឃឹមកាន់តែខ្លាំងឡើងៗទៅវិញ ។ នេះដោយសារតែទន្លេសេសានត្រូវបានទទួលរងនូវការគំរាមកំហែងយ៉ាងខ្លាំងពីទំនប់វារីអគ្គីសនីនៅតាមតំបន់ខ្សែទឹកខាងលើ ។

ដើម្បីចូលរួមស្រោចស្រង់អាយុជីវិតទន្លេសេសាន ក៏ដូចជាជោគវាសនាខ្លួនឯងផ្ទាល់ ប្រជាជនរងគ្រោះតាមដងទន្លេសេសានបានព្យាយាមពុះពារគ្រប់ឧបសគ្គ និងការលំបាកយ៉ាងច្រើនក្នុងការតស៊ូទាមទារការធ្វើអោយប្រសើរឡើងវិញនូវស្ថានភាពសេដ្ឋកិច្ច សង្គម បរិស្ថាន និងការគោរពសិទ្ធិមនុស្ស ។

ជាក់ស្តែងការផ្តួចផ្តើមគំនិតថ្មីមួយត្រូវបានចាប់ផ្តើមឡើងដើម្បីចូលរួមចំណែកដល់ការការពារទន្លេសេសាននោះ គឺសហគមន៍រងគ្រោះតាមដងទន្លេបានធ្វើការសិក្សាដោយមានការចូលរួមមួយស្តីពី "**ការបោះបង់លំនៅដ្ឋាននៅ តាមដងទន្លេសេសានក្នុងខេត្តរតនគិរី**" ។

ការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះត្រូវបានធ្វើឡើងដោយសហគមន៍មូលដ្ឋានតាមដងទន្លេសេសាន និងមានការជួយ គាំទ្រខាងបច្ចេកទេសក្នុងការអនុវត្តន៏ និងការសរសេររបាយការណ៏ពី **អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង** ហើយការសិក្សានេះចាប់ផ្តើមចាប់តាំងពីខែឧសភា ដល់ខែ តុលា ឆ្នាំ ២០០៦ ដើម្បីប្រមូលព័តិមានទាក់ទង នឹងការបោះបង់ទីលំនៅតាមដងទន្លេសេសាន ។

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថាមានអ្នកភូមិចំនួន **៧២២** គ្រួសារ ដែលមានចំនួនប្រជាជនសរុប **៣,៩៤៥** នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន **១,៨00** នាក់ នៅក្នុងភូមិចំនួន **១៧** ឃុំចំនួន ៨ នៃស្រុកទាំង ៤ បានចាកចេញពីទន្លេសេសានទៅរស់នៅតាមតំបន់ខ្ពង់រាប និងតំបន់ភ្នំឆ្ងាយពីទន្លេ ។ អ្នកភូមិដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសានទាំងនោះភាគច្រើនជាជន ជាតិដើមភាគតិច ក្រៅពីនោះមានជនជាតិឡាវប្រមាណ ១0គ្រួសារ ប៉ុណ្ណោះ ។ ហើយនៅបច្ចុប្បន្ននេះមានអ្នកភូមិ ចំនួន **៤,0៧១** គ្រួសារ ដែលមានប្រជាជនសរុបចំនួន **២0,0៣៤** នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន **១0,២៤៦** នាក់ នៅក្នុងភូមិចំនួន ៥៦ ឃុំចំនួន ១៤ នៃស្រុកទាំង ៤ កំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងខេត្តរតនគិរី ។ ប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានសព្វថ្ងៃនេះភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិច និងជនជាតិឡាវ ចំណែកឯជនជាតិផ្សេងៗ ទៀតរួមមានជនជាតិចិន និងខ្មែរ ។

យោងតាមការពិភាក្សាជាមួយអ្នកភូមិបានអោយដឹងថា មូលហេតុដែលសំខាន់ជាងគេបំផុតនៃការចាកចេញពី ទន្លេគឺទឹកជំនន់ ។ ទឹកជំនន់ញឹកញាប់តាមដងទន្លេសេសានមិនត្រឹមតែបំផ្លាញទ្រព្យសម្បត្តិ ផលស្រូវ ស្រែចំការ និងសួនដំណាំតាមមាត់ទន្លេប៉ុណ្ណោះទេ ប៉ុន្តែវាថែមទាំងធ្វើអោយអ្នកភូមិតាមដងទន្លេមានអារម្មណ៏ភ័យខ្លាចរបបទឹកមិនទៀងទាត់ ហើយមានពេលខ្លះហូរគួចត្របាញ់យ៉ាងខ្លាំងក៏មាន ។ មូលហេតុចំបងទីពីរនោះគឺ បញ្ហាស្បៀងអាហារ ។ ការប្រែប្រួលរបស់ទឹកទន្លេសេសានបានធ្វើឱ្យធនធានទន្លេទាំងអស់ចុះអន់ថយយ៉ាងខ្លាំងក្នុងនោះត្រីដែលដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការផ្គត់ផ្គង់ម្ហូបអាហារបានធ្លាក់ចុះគួរអោយព្រួយបារម្ភ ។ របបទឹកឡើងចុះមិនទៀង គុណភាពទឹកអន់ថយ ការបាត់បង់បន្លែព្រៃតាមដងទន្លេសេសាន និងការបាត់បង់មុខរបររែងមាសបានបង្កអោយអ្នកភូមិដែលរស់នៅពឹងអាស្រ័យលើធនធានទន្លេជួបប្រទះបញ្ហាខ្វះខាត់ស្បៀងអាហារ ។ ចំណែកឯមូលហេតុដ៏សំខាន់ទីបីគឺ សេចក្តីភ័យខ្លាច ទំនប់បាក់ដែលដិតដាមជាប់អារម្មណ៏របស់អ្នកភូមិដែលជាមូលហេតុនាំអោយផ្លាស់ទីលំនៅពីទន្លេ ។ មូលហេតុដ៏សំខាន់ ចុងក្រោយនោះ គឺដើម្បីការពារចំការរបស់ពួកគាត់

កុំអោយអ្នកខាងក្រៅភូមិចាប់យក និងដីទ័លគ្មានកន្លែងពង្រីកភូមិ ។

ការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅថ្មីនេះបានធ្វើអោយអ្នកភូមិទទួលរងនូវឥទ្ធិពលវិជ្ជមានផង និងអវិជ្ជមានផងដែរ ។ ចំពោះឥទ្ធិពលវិជ្ជមានដែលពួកគាត់កំពុងជួបប្រទះមានដូចជា សន្តិសុខស្បៀងអាចល្អប្រសើរជាងកន្លែងចាស់ ដោយសារនៅតំបន់ថ្មីសំបូរដីទំនេរ និងមានដីជាតិច្រើន អ្នកភូមិមិនឈឺញឹកញាប់ច្រើនដូចមុនដោយសារពួកគាត់មិនប្រើទឹកទន្លេ ហើយជាពិសេសពួកគេមិនភ័យខ្លាចទឹកទន្លេ និងទំនប់បាក់ទៀតឡើយ ពីព្រោះតំបន់ថ្មីនៅឆ្ងាយពីទន្លេ។ ចំណែកឯ ឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានវិញមានដូចជា អ្នកភូមិជាច្រើននាក់បានបោះបង់ចោលដីស្រែចំការ និងដីភូមិនៅតាមដងទន្លេ មាន កុមារប្រមាណ ១,០០០ នាក់ មិនបានទទួលការអប់រំ ដោយសារតំបន់រស់នៅថ្មីស្ថិតនៅឆ្ងាយពីសាលារៀន ព្រៃឈើ ជាច្រើនហិចតាត្រូវបានអ្នកភូមិកាប់ធ្វើចំការនៅតំបន់ថ្មី នៅរដូវប្រាំងជួបប្រទះនឹងបញ្ហាខ្វះទឹកប្រើប្រាស់យ៉ាងខ្លាំង ហើយការធ្វើដំណើរជាការលំបាកយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរដែលធ្វើអោយការទំនាក់ទំនងមិនបានល្អ ។

នេះជាការព្រួយបារម្ភយ៉ាងធំធេងចំពោះជោគវាសនាជនរងគ្រោះដោយសារទំនប់វារីអគ្គិសនី ដែលរហូតមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះយើងនៅតែមិនទាន់មានយន្តការ និងដំណោះស្រាយណាមួយត្រូវបានអនុវត្តឡើយ ។ តើទន្លេសេសាន និងសហគមន៍ដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេនឹងស្ថិតនៅក្នុងស្ថានភាពបែបណា ប្រសិនបើបញ្ហាទាំងនេះនៅតែមាន និងរឹតតែធ្ងន់ធ្ងរឡើងៗ នោះ?

សេចក្តីថ្លែងអំណរគុណ

ការសិក្សានេះអាចបញ្ចប់ពេញលេញបានដោយសារតែមានការលះបង់ទាំងកំលាំងកាយចិត្ត និងពេលវេលាដ៏ គួរឱ្យកោតសរសើររបស់អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវចំនួន ១៧ នាក់ នៅតាមដងទន្លេសេសាន និងមកពីទន្លេស្រែពក ។ ពួកគេ បានចូលរួមយ៉ាងពេញលេញដើម្បីសំរេចបានការសិក្សានេះ ។ ជាក់ស្តែងពួកគេជាអ្នកផ្តួចផ្តើម និងសំណូមពរឱ្យរៀបចំការសិក្សានេះឡើងតាំងពីដំបូង បន្ទាប់មកក៏បានរៀបចំផែនការចុះសិក្សា ចុះប្រមូលព័ត៌មានពីសហគមន៍មូលដ្ឋាន វិភាគព័ត៌មាន និងសរសេររបាយការណ៍សង្ខេបអំពីការរកឃើញរបស់ពួកគេ ។

យើងសូមសំដែងនូវការកោតសរសើរ និងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះការចូលរួមដ៏ពេញលេញពីអ្នកស្រាវជ្រាវនៅតាមសហគមន៍មូលដ្ឋានទាំងអស់ដែលមានឈ្មោះដូចខាងក្រោម :

១-សៃ ប៊ុនឡាំ នៅភូមិតាឡាវ ឃុំតាឡាវ ស្រុកអណ្តូងមាស
២-ក្លាន លៀម នៅភូមិអូរកប ឃុំម៉ាលិក ស្រុក អណ្តូង មាស
៣-ផាន់ លេន នៅភូមិតាឡាវ ឃុំតាឡាវ ស្រុកអណ្តូងមាស
៤-ក្លាន ធី នៅភូមិវាលលែង ឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាស
៥-រម៉ាម ម្លិ នៅភូមិផាដល ឃុំសេសាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវ
៦-ពៅ ប៊ុនស៊ុំ នៅភូមិតាវែង ឃុំតាវែង ស្រុកតាវែង
៧-វែង ផាន្នី នៅភូមិ តាវែង ឃុំតាវែង ស្រុកតាវែង
៨-ភិត ភឿ នៅភូមិតាវែង ឃុំតាវែង ស្រុកតាវែង
៩-ញ៉ាង ប៊ុនចាន់ នៅភូមិតាវែង ឃុំតាវែង ស្រុកតាវែង
១០- ផាន់ ថងល្មៀន នៅភូមិទាមលើ ឃុំកាចូន ស្រុកវើនសៃ
១១- ងួន មុំ នៅភូមិប៉ង់ ឃុំប៉ង់ ស្រុកវើនសៃ
១២- ឡុត ស៊ុក នៅភូមិកាឡាន់ញ៉ៃ ឃុំវើនសៃ ស្រុកវើនសៃ
១៣- ហ៊ិង សឿន នៅភូមិហ្វាំង ឃុំបានប៉ុង ស្រុកវើនសៃ
១៤- ស៊ីន ថងឡាវ នៅភូមិលំផាត់ ឃុំជ័យឧត្តម ស្រុកលំផាត់
១៥- សៀន នូលៃ នៅភូមិថ្មី ឃុំជ័យឧត្តម ស្រុកលំផាត់
១៦- ធន់ ប៊ុនហាង នៅភូមិជីឡូ ឃុំជ័យឧត្តម ស្រុកលំផាត់
១៧- ណំ ផាន់នី នៅភូមិអូរកាន ឃុំជ័យឧត្តម ស្រុកលំផាត់

សូមថ្លែងអំណរគុណយ៉ាងជ្រាលជ្រៅចំពោះបុគ្គលិករបស់អង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុងទាំងអស់ដែលបានចូលរួមក្នុងការសិក្សានេះ ជាពិសេសចំពោះលោក **ម៉ៅ សារឹម** ដែលបានចងក្រង និងសរសេររបាយការណ៍នេះ ។ ជាមួយគ្នា នេះក៏សូមថ្លែងអំណរគុណចំពោះកញ្ញា **អេមមី ត្រេនដឹម** ដែលបានជួយរៀបចំ សិក្ខាសាលាបណ្តុះបណ្តាលពីវិធីសាស្ត្រនៃការស្រាវជ្រាវ និងបានផ្តល់យោបល់កែលំអសំរាប់ការសិក្សានេះ ។ សូម អរគុណយ៉ាងខ្លាំងចំពោះ លោកស្រី **ណាង ណយ** និង លោក **ម៉ៀច មាន** ដែលបានជួយសំរបសំរួលដល់ការចុះប្រមូលព័ត៌មាននៅតាមសហគមន៍មូលដ្ឋាន និងផ្តល់យោបល់ទាក់ទងទៅនឹងខ្លឹមសារនៃរបាយការណ៍សិក្សានេះ ។ សូមអរគុណយ៉ាងពិសេសចំពោះលោក **គីម សង្ហា** ដែលបានផ្តល់ប្រឹក្សាបច្ចេកទេសសំរាប់ការសិក្សា និងជួយផ្តល់យោបល់កែលំអរបាយការណ៍សិក្សានេះ ។

សូមថ្លែងអំណរគុណដល់ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ មេភូមិ និងប្រជាជនតាមភូមិ និងឃុំដែលបានចុះទៅសិក្សានៅសហគមន៍មូលដ្ឋាន តាមដងទន្លេសេសាន និងអ្នកផ្សេងៗទៀត ដែលបានចូលរួមចំណែកផ្តល់ព័ត៌មានសំរាប់ការសិក្សានេះ ។

១ ~ សេចក្តីផ្តើម

ទន្លេសេសានមានប្រភពដើមនៅតំបន់ខ្ពង់រាបកណ្តាលក្នុងខេត្តយ៉ាឡាយ និងកន្ទូមនៃប្រទេសវៀតណាម ហើយវាជាដៃដ៏សំខាន់របស់ទន្លេមេគង្គ ។ ទន្លេនេះហូរកាត់ខេត្តចំនួន ២ នៅក្នុងប្រទេសកម្ពុជា គឺខេត្តរតនគីរី និងខេត្តស្ទឹងត្រែង រួចហូរប្រសព្វគ្នាជាមួយទន្លេស្រែពក និងសេកុងចូលទៅក្នុងទន្លេមេគង្គនៅទីរួមខេត្តស្ទឹងត្រែង ។ នៅក្នុង ខេត្តរតនគីរី ទន្លេសេសានហូរកាត់ស្រុកចំនួន ៤ រួមមាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវ ស្រុកអណ្តូងមាស ស្រុកតាវែង និងស្រុកវ៉ឺនសៃ ។ ទន្លេនេះផ្តល់ជំរក និងមធ្យោបាយចិញ្ចឹមជីវិតដល់សត្វ និងមនុស្សរាប់ម៉ឺននាក់ដែលពឹងអាស្រ័យលើវាតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយ ។ បច្ចុប្បន្នមានប្រជាជនប្រមាណ ៤៧៩៣ គ្រួសារ កំពុងរស់នៅ និងពឹងអាស្រ័យលើវា ។ អ្នកភូមិទាំងនោះរស់នៅចំរុះជាតិសាសន៍ ប្រពៃណី និងវប្បធម៌ ដែលក្នុងនោះជនជាតិដើមភាគតិចមានចំនួនច្រើនជាងគេ ។ ជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនោះរួមមានជនជាតិចារាយ ព្រៅ គ្រឹង កាវែត លុន ទំពួន កាចក និងភ្នង ។ អ្នកភូមិ រស់នៅតាមដងទន្លេសេសានដោយប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតតាមលក្ខណៈប្រពៃណីដូចជាការធ្វើចំការ និងធ្វើស្រែ និងមានមុខរបរបន្ទាប់បន្សំផ្សេងៗ ទៀតដូចជា ដាំដំណាំរួមផ្សំ ចិញ្ចឹមសត្វមាន់ ជ្រូក គោ និងក្របី នេសាទ និងពឹងផ្អែកលើធនធានធម្មជាតិ ។ល ។

ទំនប់វារីអគ្គីសនីយ៉ាលីដែលមានកំលាំង ៧២០ មេហ្គាវ៉ាត់ ត្រូវបានចាប់ផ្តើមសាងសង់នៅឆ្នាំ ១៩៩៣ នៅលើដងទន្លេសេសានក្នុងប្រទេសវៀតណាម ដែលមានចំងាយប្រមាណ ៧៥ គីឡូម៉ែត្រ ពីព្រំប្រទល់កម្ពុជា-វៀតណាម ។ ទំនប់នេះចាប់ផ្តើមប្រតិបត្តិការពេញលេញនៅឆ្នាំ ២០០១ ។ នៅក្នុងកំឡុងពេលកំពុងសាងសង់ (ឆ្នាំ១៩៩៦) និងក្រោយពេលទំនប់នេះធ្វើប្រតិបត្តិការពេញលេញរួចមក ធនធានធម្មជាតិ សត្វ និងអ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន បានទទួលរងនូវផលប៉ះពាល់យ៉ាងខ្លាំង និងឈឺចាប់យ៉ាងខ្លោចផ្សា ។ អ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេមានប្រព័ន្ធចិញ្ចឹមជីវិតដោយមានទំនាក់ទំនងយ៉ាងស្អិតរមួតជាមួយនឹងរបបទឹកទន្លេសេសាន និងធនធានផ្សេងៗ ទៀតរបស់ទន្លេនេះ ហើយនៅពេលទន្លេបាត់បង់នូវលក្ខណៈធម្មជាតិរបស់ខ្លួនដោយសារទទួលរងនូវឥទ្ធិពលអវិជ្ជមានពីទំនប់នោះ វាធ្វើអោយការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់អ្នកភូមិជួបប្រទះនឹងបញ្ហាជាច្រើន ។ របបទឹកទន្លេប្រែប្រួលខុសប្រក្រតី ទឹកជំនន់ កើតមានឡើងញឹកញាប់ទាំងរដូវវស្សា និងរដូវប្រាំង ការបាត់បង់បន្លែព្រៃតាមដងទន្លេ អ្នកភូមិមិនអាចដាំបន្លែក្នុង សួនតាមច្រាំងទន្លេបានដូចមុន គុណភាពទឹកធ្លាក់ចុះ ផលត្រីធ្លាក់ចុះគួរអោយព្រួយបារម្ភ និងអ្នកភូមិបាត់បង់ជីវិតដោយសារទឹកទន្លេគួច ទាំងអស់នេះគឺសុទ្ធតែជាផលប៉ះពាល់អវិជ្ជមានចំបងៗ ដែលទំនប់យ៉ាលីបានផ្តល់អោយចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៦ មក ។

នៅឆ្នាំ ១៩៩៦ អ្នកភូមិតាមដងទន្លេសេសានបានទទួលរងនូវមហាគ្រោះទឹកជំនន់យ៉ាងខ្លាំងដែលបង្កឡើង ដោយទឹកធ្លាយចេញពីទំនប់យ៉ាលី ។ នៅពេលនោះភូមិដ្ឋានប្រជាជន ទ្រព្យសម្បត្តិផ្សេងៗ ស្រូវក្នុងស្រែ និងស្រូវក្នុង ជង្រុកសត្វ និងហេដ្ឋារចនាសម្ព័ន្ធសាធារណៈត្រូវបានជន់លិចនិងខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះនៅឆ្នាំបន្តបន្ទាប់ ក្រោយៗមកទៀតអ្នកភូមិបានទទួលរងគ្រោះទឹកជំនន់យ៉ាងញឹកញាប់ រហូតដល់ឆ្នាំខ្លះទឹកជំនន់អាចមានដល់ ៣ ទៅ ៤ ដងឯណោះ ។ នៅកំឡុងពេលកំពុងសាងសង់ទំនប់ពី ឆ្នាំ ១៩៩៦ ដល់ ឆ្នាំ ២០០០ មានអ្នកភូមិចំនួន ៣២ នាក់ ត្រូវបាន ស្លាប់ដោយសារលង់ទឹកដែលបណ្តាលមកពីការបើកទឹកខ្លាំងពីទំនប់ ។

ដោយការគិតគូរ និងយកចិត្តទុកដាក់ខ្លាំងចំពោះផលប៉ះពាល់របស់ទំនប់មកលើសង្គមអ្នកភូមិនៅតាមដងទន្លេសេសានបានធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវមួយនេះឡើងដោយមានការជួយជ្រោមជ្រែងផ្នែកបច្ចេកទេសពី **អង្គការបណ្តាញ ការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង** ។ របាយការណ៍សិក្សានេះនឹងបង្ហាញជូននូវទិដ្ឋភាពលំអិតជុំវិញការចាកចេញពី ទន្លេសេសានរបស់អ្នកភូមិដែលធ្លាប់រស់នៅពឹងអាស្រ័យលើទន្លេនេះជាយូរយារមកហើយ ។ ទិដ្ឋភាពចំបងៗរួមមាន : ស្ថានភាពទូទៅនៃការចាកចេញពីទន្លេ មូលហេតុនៃការចាកចេញ និងឥទ្ធិពលនៃការចាកចេញពីទន្លេ ។

២ ~ គោលដៅ និងគោលបំណងនៃការសិក្សា

២.១ គោលដៅនៃការសិក្សា : ស្វែងរកអោយឃើញនូវមូលហេតុនៃការផ្លាស់ទីលំនៅ និងលើកកំពស់ការយល់ដឹងដល់សហគមន៍ និងអ្នកពាក់ពន្ធ័ផ្សេងៗទៀតអំពីផលប៉ះពាល់លើផ្នែកសេដ្ឋកិច្ចសង្គម និងបរិស្ថាន សិទ្ធិមនុស្សដែលបង្កឡើងដោយទំនប់នៅលើដងទន្លេសេសាន និងដើម្បីជាវិភាគទានដល់ការចូលរួមស្វែងរកដំណោះស្រាយសមស្របនៅពេលអនាគត ។

២.២ គោលបំណងនៃការសិក្សា : ការសិក្សាស្រាវជ្រាវដោយសហគមន៍នេះមានគោលបំណងជាក់លាក់ដូចខាងក្រោមនេះ :

- ស្វែងរកឱ្យឃើញពីបរិមាណប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅ និងបានចាកចេញពីទន្លេសេសានក្នុងខេត្ត រតនគិរី ដោយមានការពាក់ពន្ធ័ទៅ និងការផ្លាស់ប្តូររបស់ទន្លេសេសាន ។
- ស្វែងរកអោយឃើញនូវមូលហេតុចំបង និងឥទ្ធិពលនៃចាកចេញពីទន្លេរបស់ប្រជាជនដែលធ្លាប់ពឹង អាស្រ័យលើទន្លេសេសានតាំងពីយូរមកហើយ ។
- កសាងសមត្ថភាពអ្នកភូមិលើការសិក្សាស្រាវជ្រាវដោយមានការចូលរួម និងអនុវត្តដោយសហគមន៍ ខ្លួនឯង ។

៣ ~ តំបន់សិក្សា និងព្រំដែននៃការសិក្សា

ឆ្លើយតបទៅនឹងគោលបំណងសិក្សាខាងលើការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះត្រូវបានធ្វើឡើងនៅក្នុងស្រុកទាំង ៤ នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងខេត្តរតនគិរី ។ ដើម្បីកំណត់និងរកអោយឃើញនូវលទ្ធផលសិក្សាជាវិជ្ជមានសំរាប់តំបន់អាង ទន្លេសេសាននៅក្នុងខេត្តរតនគិរីអំពីការរុះរើទីលំនៅដ្ឋាន និងការចាកចេញពីទន្លេសេសានរបស់អ្នកភូមិការសិក្សានេះ ត្រូវបានសិក្សាតំណាងអោយអ្នកស្រុកតាមដងទន្លេសេសានទាំងអស់នៅក្នុងខេត្ត ។ ស្រុកទាំង ៤ ដែលក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវយើងបានចុះទៅសិក្សារួមមាន :

១- ស្រុកអូរយ៉ាដាវ

២- ស្រុកអណ្តូងមាស

៣- ស្រុកតាវែង និង ៤- ស្រុកវ៉ឺនសៃ

តារាងទី ១ : អ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវ

ល.រ	នាម គោត្តនាម	ភេទ	ជនជាតិ	តួនាទី	អាសយដ្ឋាន		
					ភូមិ	ឃុំ	ស្រុក
១	រម៉ាម ម្លិ	ប	ចារាយ	ជនបង្គោលភូមិ	ផាដល	សេសាន	អូរយ៉ាដាវ
២	សៃ ប៊ុនឡាំ	ប	ឡាវ	ជនបង្គោលស្រុក	តាឡាវ	តាឡាវ	អណ្តូងមាស
៣	ក្លាន លៀម	ស	ចារាយ	ជនបង្គោលស្រុក	អូរកប	ម៉ាលិក	អណ្តូងមាស
៤	ផាន់ លេន	ស	ឡាវ	ចាស់ទុំស្រុក	តាឡាវ	តាឡាវ	អណ្តូងមាស
៥	ក្លាន ធី	ប	ចារាយ	ចាស់ទុំស្រុក	វាលលែង	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
៦	ពៅ ប៊ុនស៊ុំ	ប	ព្រៅ	ជនបង្គោលស្រុក	តាវែង	តាវែង	តាវែង
៧	វែង ផាន់នី	ស	ព្រៅ	ជនបង្គោលស្រុក	តាវែង	តាវែង	តាវែង
៨	ភិត ភឿ	ប	ព្រៅ	ចាស់ទុំស្រុក	តាវែង	តាវែង	តាវែង
៩	ញ៉ង ប៊ុនចាន់	ប	ព្រៅ	ចាស់ទុំស្រុក	តាវែង	តាវែង	តាវែង
១០	ផាន់ ថងលៀន	ប	ទំពួន	ជនបង្គោលស្រុក	ទាមលើ	កាចូន	វើនសៃ
១១	ងួន មុំ	ស	ឡាវ	ជនបង្គោលស្រុក	ប៉ង់	ប៉ង់	វើនសៃ
១២	ឡុត ស៊ុក	ប	ឡាវ	ចាស់ទុំស្រុក	កាឡាន់ញ៉ែ	វើនសៃ	វើនសៃ
១៣	ហ៊ីង សឿន	ប	ឡាវ	ចាស់ទុំស្រុក	ហ្វាំង	បានប៉ុង	វើនសៃ
១៤	ណំ ផាន់នី	ស	ខ្មែរ	ចាស់ទុំស្រុក	អូរកាន	ជ័យឧត្តម	លំផាត់
១៥	សៀន នូឡៃ	ប	ឡាវ	ចាស់ទុំស្រុក	ថ្មី	ជ័យឧត្តម	លំផាត់
១៦	ស៊ីន ថងឡាវ	ស	ឡាវ	ជនបង្គោលស្រុក	លំផាត់	ជ័យឧត្តម	លំផាត់
១៧	ធន់ ប៊ុនហាង	ប	ខ្មែរ	ជនបង្គោលស្រុក	ដីឡូ	ជ័យឧត្តម	លំផាត់

ឃុំសេសានក្នុងស្រុកអូរយ៉ាដាវ គឺជាឃុំដែលស្ថិតនៅផ្នែកខ្សែទឹកខាងលើគេ ហើយដែលផ្នែកខាងលើរបស់ស្រុកមានព្រំប្រទល់ជាប់ប្រទេសវៀតណាម និងផ្នែកខាងក្រោមជាប់ស្រុកអណ្តូងមាស ។ នៅក្នុងឃុំនេះមានភូមិចំនួន ៣ នៅតាមដងទន្លេសេសាន ហើយក្នុងនោះក្រុមសិក្សាបានចុះទៅសិក្សាផ្ទាល់ក្នុងភូមិចំនួន ២ គឺភូមិប៉ាដល និងភូមិភិ ចំណែកឯភូមិមួយទៀតដែលមិនបានចុះទៅដល់គឺភូមិកាតាំង ។

ស្រុកអណ្តូងមាសស្ថិតនៅជាប់ស្រុកអូរយ៉ាដាវ និងជាប់ស្រុកតាវែងនៅផ្នែក ខ្សែទឹកខាងក្រោម ។ ក្រុមសិក្សា បានចុះទៅសិក្សាផ្ទាល់បានចំនួន ២ ឃុំ ក្នុងនោះមាន ១០ ភូមិ ដោយរួមទាំងភូមិបែកថ្មីផងដែរ ហើយលទ្ធផលដែលទទួលបានពីភូមិទាំង ១០ នោះនឹងប្រើប្រាស់សំរាប់ផ្ទះបញ្ជាំងអោយភូមិទាំង ១២ នៅក្នុងស្រុកអណ្តូងមាសទាំងមូលដែលសុទ្ធតែជាភូមិមានប្រជាជនបោះបង់ទីលំនៅ ។

ភូមិទាំងនោះមាននៅក្នុងតារាងខាងក្រោម ៖

តារាងទី ២ ៖ ភូមិដែលបានសិក្សា

ល.រ	ភូមិ	ឃុំ	ស្រុក
០១	ញ៉ាង	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០២	តាំងមួ	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៣	តាំងលោម	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៤	តាំងជិក	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៥	ដាលប៉ក់	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៦	ដាលញ៉ូវ	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៧	ណាយ	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៨	កាជូតភ្នំ	ញ៉ាង	អណ្តូងមាស
០៩	តាណង	តាឡាវ	អណ្តូងមាស
១០	កាណាតធំ	តាឡាវ	អណ្តូងមាស

ចំណែកឯស្រុកតាវែងវិញស្ថិតនៅចន្លោះស្រុកអណ្តូងមាស និងស្រុកវ៉ឺនសៃ ។ ក្រុមសិក្សាបានចុះទៅដល់ភូមិ ចំនួន ៥ តាមការគ្រោងទុក ប៉ុន្តែមានភូមិចំនួន ១ ទេ ដែលត្រូវបានជ្រើសរើសយកមកសិក្សា ព្រោះភូមិនោះបានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅ ។ ភូមិនោះមានឈ្មោះថា ភូមិកិត្តួងក្រោម ដែលស្ថិតនៅក្នុងឃុំតាវែងក្រោម ។

ស្រុកវ៉ឺនសៃជាស្រុកដែលនៅផ្នែកខ្សែទឹកខាងក្រោមគេក្នុងចំណោមស្រុកទាំង ៤ ហើយវានៅជាប់ព្រំប្រទល់ ខេត្តស្ទឹងត្រែង ។ ស្រុកវ៉ឺនសៃមានភូមិចំនួន ២៦ ឃុំចំនួន ៩ ដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេសេសាន ហើយក្នុងចំណោមភូមិ ទាំងនោះមានតែភូមិចំនួន ៥ ទេ ដែលមានប្រជាជនបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅ ។ ភូមិទាំង ៥ នោះមានដូចខាង ក្រោម ៖

១- ភូមិប៉ាតឹង ឃុំកោះប៉ង់

២- ភូមិឃួន ឃុំកោះពាក

៣- ភូមិ ផាកណាម ឃុំកោះពាក

៤- ភូមិកាចូនក្រោម ឃុំកាចូន

៥- ភូមិបានប៉ុង ឃុំបានប៉ុង

ដូចនេះការស្រាវជ្រាវនេះបានសិក្សាលំអិតលើភូមិចំនួន ១៩ ដែលជាភូមិមានបញ្ហាពាក់ព័ន្ធនឹងការបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់អ្នកភូមិដែលធ្លាប់រស់នៅតាមដងទន្លេតាំងពីយូរណាស់មកហើយ ។ ចំនួនភូមិដែលបានជ្រើសរើសយកមកសិក្សាច្រើនជាងគេ គឺនៅស្រុកអណ្តូងមាស ។

៤ ~ វិធីសាស្ត្រសិក្សា

ការសិក្សាអំពីការចាកចេញពីទន្លេសេសានរបស់អ្នកភូមិក្នុងខេត្តរតនគិរី គឺត្រូវបានធ្វើឡើងដោយអ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន និងអ្នកភូមិមកពីទន្លេស្រែពក ។ អ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន និងអ្នកភូមិមួយចំនួនទៀតមកពីទន្លេស្រែពកបានដើរតួនាទីជាអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ ហើយអង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង គ្រាន់តែដើរតួជាអ្នកសំរបសំរួល និងជួយជ្រោមជ្រែងផ្នែកបច្ចេកទេសប៉ុណ្ណោះ ។ អ្នកភូមិចំនួន ១៦ នាក់ (ស្ត្រី ៨ នាក់) ក្នុងនោះមាន ៤ នាក់ មកពីទន្លេស្រែពក គឺជាអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវលើបញ្ហាចាកចេញពីទន្លេសេសានរបស់អ្នកភូមិ ដែលជាប្រធានបទនៃការសិក្សានេះ ។

ស្របតាមខ្លឹមសារនៃការសិក្សាស្រាវជ្រាវដោយសហគមន៍ខាងលើ ការសិក្សានេះត្រូវបានផ្តួចផ្តើមឡើង ដោយអ្នកភូមិ ហើយក្រោយមកមានការពិភាក្សាអំពីការបង្កើតក្រុមសិក្សាមួយក្រុមសំរាប់ធ្វើការសិក្សាស្រាវជ្រាវនេះ នៅដើមខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៦ ។ ក្រោយមកអង្គការបណ្តាញការពារទន្លេសេសាន ស្រែពក សេកុង បានរៀបចំសិក្ខាសាលាបណ្តុះបណ្តាលក្រុមសិក្សានោះនៅថ្ងៃទី ២១-២៤ ខែ ឧសភា ឆ្នាំ ២០០៦ ហើយនៅចុងបញ្ចប់នៃសិក្ខាសាលានេះក្រុមសិក្សាបានប្រជុំពិភាក្សាបង្កើតផែនការសិក្សាលំអិតមួយ ។ អនុលោមតាមផែនការអ្នកស្រាវជ្រាវទាំង ១៦ នាក់ ត្រូវបានបែងចែកជា ៤ក្រុម ផ្សេងៗគ្នា ដោយក្រុមមួយត្រូវចុះទៅសិក្សានៅក្នុងស្រុកចំនួនមួយ ។ ការចុះសិក្សាតាមសហគមន៍ក្នុងស្រុកទាំង ៤ ត្រូវបានធ្វើឡើងចាប់ពីចុងខែ ឧសភា ដល់ដើមខែ កក្កដា ឆ្នាំ ២០០៦ ។

នៅចុងបញ្ចប់នៃការចុះសិក្សាតាមមូលដ្ឋាន ក្រុមសិក្សានិមួយៗ បានជួបជុំគ្នាដើម្បីបង្ហាញ និងផ្ទៀងផ្ទាត់លទ្ធផលសិក្សាដែលរកឃើញភ្លាមៗ ។ ដើម្បីប្រមូលព័ត៌មានបន្ថែម និងផ្ទៀងផ្ទាត់លទ្ធផលសិក្សាថ្មីពីស្រុកនិមួយៗ ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវបានរៀបចំសិក្ខាសាលាបង្ហាញ និងផ្ទៀងផ្ទាត់លទ្ធផលសិក្សាថ្នាក់ស្រុកចំនួន ៣ ដង នៅក្នុងខែ កក្កដា ដោយមានការចូលរួមពីអ្នកពាក់ព័ន្ធសំខាន់ៗ ដូចជាអភិបាលស្រុក ក្រុមប្រឹក្សាឃុំ ប្រធានភូមិ និងអ្នកភូមិដែលបានសម្ភាស ។ ហើយនៅដើមខែ តុលា ក្រុមសិក្សាបានរៀបចំសិក្ខាសាលាថ្នាក់ខេត្តចំនួន ២ លើក ដើម្បីផ្ទៀងផ្ទាត់លទ្ធផលសិក្សាចុងក្រោយ ។

ការសិក្សានេះមាន ៣ ផ្នែកសំខាន់ៗ គឺ :

- ផ្នែកទី ១ គឺបណ្តុំព័ត៌មានទូទៅស្តីពីលក្ខណៈនៃការចាកចេញពីទន្លេសេសាន អ្នកចាកចេញពីទន្លេ ទីកន្លែងថ្មីដែលអ្នកភូមិកំពុង
- រស់នៅ ព័ត៌មានបរិមាណស្តីពីចំនួនអ្នកភូមិដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសាន និង ប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេ ។
- ផ្នែកទី ២ គឺបង្ហាញអំពីមូលហេតុចំបងៗ នៃការចាញចេញពីទន្លេសេសានរបស់អ្នកភូមិដែលធ្លាប់រស់ នៅតាមដងទន្លេនេះតាំងពីយូរណាស់មកហើយ ។
- ផ្នែកទី ៣ គឺជាលទ្ធផលនៃការអង្កេត លើឥទ្ធិពលនៃការចាកចេញពីទន្លេសេសាន ក្នុងនោះយើងលើកឡើងទាំងគុណសម្បត្តិ និងគុណវិបត្តិដែលមានការពាក់ព័ន្ធទៅនឹងមធ្យោបាយចិញ្ចឹមជីវិតរបស់អ្នក ភូមិទាំងនោះ ។

ដើម្បីសំរេចបានលទ្ធផលសិក្សាតាមការគ្រោងទុកសំខាន់ៗ ទាំង ៣ ផ្នែកខាងលើ ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវបាន ប្រើប្រាស់នូវវិធីសាស្ត្រ និងបច្ចេកទេសចំបងៗមួយចំនួនដូចខាងក្រោម :

៤.១ សិក្សាអំពីឯកសារផ្សេងៗ : នៅផ្នែកនេះក្រុមសិក្សាបាន សិក្សាស្វែងយល់បន្ថែមលើឯកសារពាក់ព័ន្ធមួយចំនួន ដែលមានស្រាប់ ដូចជាស្ថិតិភូមិ ឃុំ ការសិក្សាអំពីបញ្ហាទន្លេសេសាន និងការសិក្សាផ្សេងៗទៀត ដែលពាក់ព័ន្ធ ។

៤.២ ការសំភាសន៍សមាគមន៍ : ក្រុមសិក្សាបានរៀបចំបញ្ជីសំណួរច្បាស់លាស់សំរាប់សម្ភាសន៍ប្រភពផ្តល់ព័ត៌មានសំខាន់ ៣ គឺក្រុមប្រឹក្សាឃុំ ប្រធានភូមិ និងអ្នកភូមិដែលចាកចេញពីទន្លេសេសាន ។ បញ្ជីសំណួរទាំង ៣ ប្រភេទខុសៗគ្នា នោះត្រូវបានប្រើសំរាប់អ្នកភូមិ ។ ម្យ៉ាងទៀត បើទោះបីជាមានបញ្ជីសំណួរទាំង នេះក្តីការសំភាសន៍ត្រូវបានធ្វើឡើងជាលក្ខណៈពាក់កណ្តាលផ្លូវការ ដោយអ្នកសំភាសន៍អាចសាកសួរសំណួរពាក់ព័ន្ធបន្ថែមលើសំណួរដែលបានរៀបចំ ។

៤.៣ ការពិភាក្សាជាក្រុម : ក្រៅពីនោះក្រុមសិក្សាបានរៀបចំការពិភាក្សាជាក្រុមតាមភូមិដែលបានចុះទៅសិក្សាទៀតផង ។ ការពិភាក្សាជាក្រុមមានការចូលរួមពីបុរស ស្ត្រី និងយុវជន ដើម្បីកំណត់អាទិភាព មូលហេតុនៃការចាកចេញពីទន្លេរបស់អ្នកភូមិ និងចាត់ចំណាត់ថ្នាក់បញ្ហាដែលអ្នកភូមិជួបប្រទះនៅកន្លែងថ្មី ។ ប៉ុន្តែមានភូមិខ្លះ ក្រុមសិក្សាមិនអាចធ្វើការពិភាក្សាជាក្រុមបានទេដោយសារខ្វះពេលវេលា និងការចូលរួមពីអ្នកភូមិ ។

៤.៤ ការអង្កេតទូទៅ : ក្រុមសិក្សាបានធ្វើការអង្កេតយ៉ាងយកចិត្តទុកដាក់អំពីស្ថានភាពទូទៅនៃភូមិដែល ត្រូវបានអ្នកភូមិបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរស្ថានភាពរស់នៅរបស់អ្នកភូមិនៅក្នុងតំបន់ថ្មីទាំងនោះ ។ ការអង្កេតនេះជាឧបករណ៍ ដ៏សំខាន់សំរាប់ក្រុមសិក្សាក្នុងការវិភាគពីផលប៉ះពាល់នៃការចាកចេញពីទន្លេ សេសានរបស់អ្នកភូមិ ។

៥ ~ លទ្ធផលសិក្សា

៥.១ ទិដ្ឋភាពទូទៅនៃការចាញចេញពីទន្លេ ចំនួនប្រជាជនចាកចេញពីទន្លេ និងកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេ

ជាទូទៅការបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅរបស់អ្នកភូមិមានពីរប្រភេទខុសគ្នា គឺការចាកចេញជាក្រុម និងការចាកចេញជាភូមិទាំងមូលតែម្តង ។ លក្ខណៈនៃការចាកចេញរបស់អ្នកភូមិនៅតាមស្រុកទាំង៤ រួមមានស្រុកអូរយ៉ាដាវ ស្រុកអណ្តូងមាស ស្រុកតាវែង និងស្រុកវើនសៃ គឺស្ថិតនៅក្នុងលក្ខណៈទាំងពីរខាងលើ ប៉ុន្តែមានភូមិខ្លះ នៅមានប្រជា ជនបានចាកចេញពីទន្លេជាក្រុម ហើយភូមិមួយចំនួនទៀតបានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិទាំងអស់គ្នាតែម្តង ។ ស្រុក ១ ក្នុង ចំណោមស្រុកទាំង ៤ មានប្រជាជានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីទន្លេដោយរើភូមិតែម្តង ។

-ស្រុកអូរយ៉ាដាវ : អ្នកភូមិបានបោះបង់ទីលំនៅចេញពីទន្លេសេសានជាក្រុមតែប៉ុណ្ណោះ ។ អ្នកដែលបោះបង់ ទីលំនៅទាំងនោះជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ដែលជាប្រជាជនរស់នៅភូមិភិ ។ ភូមិភិជាភូមិមួយក្នុងចំណោមភូមិ ទាំង ៣ ក្នុងឃុំសេសានដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេសេសាន ។ ភូមិទាំងនេះរួមមាន ភូមភិ, ភូមិកាតាំង និងភូមិប៉ាដល ហើយភូមិភិ ជាភូមិដែលស្ថិតនៅផ្នែកខ្សែទឹកខាងលើគេបំផុត ។ ប្រជាជននៅភូមិទាំងនេះ ប្រកបមុខរបរធ្វើស្រែ ចំការ និងដាំដំណាំផ្សេងៗនៅតាមដងទន្លេ ។

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថាមានប្រជាជនចំនួន ៤ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកចំនួន ១៥ នាក់ ក្នុងនោះមានស្រី ចំនួន ៨នាក់ ជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយទាំងអស់បានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិមាត់ទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំឆ្ងាយពីភូមិចាស់តាំងពីឆ្នាំ២០០៣ ។ តំបន់ថ្មីដែលគេរស់នៅមានឈ្មោះហៅថា អូរត្រាវ និងអូរផ្លា ។ តំបន់ថ្មីទាំងនេះ ស្ថិតនៅភាគឦសាន្តនៃស្រុកអូរយ៉ាដាវ ដែលមានចំងាយប្រមាណ ៣០ គីឡូម៉ែត្រ ពីភូមិចាស់ ។ អូរត្រាវ និងអូរផ្លា គឺជាតំបន់ព្រៃភ្នំ ដែលស្ថិតនៅប្រមាណជា ១៥គីឡូម៉ែត្រ ពីព្រំដែនកម្ពុជា និងវៀតណាម ។ អ្នកភូមិទាំងនោះរស់នៅ ដោយពឹងអាស្រ័យលើធនធានធម្មជាតិនៅតំបន់ព្រៃភ្នំទាំងស្រុងសំរាប់ការផ្គត់ផ្គង់ម្ហូបអាហាររបស់ពួកគេ ។ អ្នកភូមិប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយ ការធ្វើចំការព្រៃដុតដែលដាំស្រូវចំរុះជាមួយបន្លែរមផ្សំផ្សេងៗទៀត និងចិញ្ចឹមសត្វមួយចំនួន ដូចជា មាន់ ទា ជ្រូក គោ និងក្របីជាដើម ។ នៅបច្ចុប្បន្ននេះភូមិទាំង៣ ខាងលើមានប្រជាជនចំនួន២៣២គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុបចំនួន ១,០៧២ នាក់ ដែលក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៥៤៣ នាក់ ។

-ស្រុកអណ្តូងមាស :មានប្រជាជនចំនួន ១២ ភូមិ ដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងនោះមានជនជាតិ ដើមភាគតិចចារាយ កាចក់ ទំពួន ឡាវ ហើយក៏មានខ្មែររស់នៅទីនោះផងដែរ ដែលក្នុងនោះមានជនជាតិដើមភាគតិច ចារាយ ជាប្រជាជនច្រើនជាងគេ ។ អ្នកភូមិទាំងនោះប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយការធ្វើស្រែចំការនិងដាំដំណាំរួមផ្សំ នៅតាមដងទន្លេ និងនៅតាមតំបន់ភ្នំឆ្ងាយពីទន្លេសេសានបន្តិច ។ ទន្ទឹមនឹងការធ្វើស្រែចំការ អ្នកភូមិទាំងនោះក៏ចិញ្ចឹមសត្វមួយចំនួន ដូចជា មាន់ ទា ជ្រូក គោ និងក្របី ។ ជាទូទៅអ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេធ្វើស្រែផង និងធ្វើចំការផង ដោយសារនៅតាមដងទន្លេដីនៅតំបន់ខ្លះជាដីទំនាប និងដីតំបន់ខ្លះជាតំបន់ខ្ពង់រាប ។ ប៉ុន្តែជាទូទៅប្រជាជនដែលរស់នៅតំបន់ភ្នំធ្វើតែចំការ ដាំស្រូវ បន្លែ និងដំណាំរួមផ្សំមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ ។

ការបោះបង់ និងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់នៅតាមដងទន្លេក្នុងស្រុកអណ្តូងមាសមានទាំងរូបភាពចាក ចេញជាក្រុម និងចាកចេញដោយរើភូមិទាំងមូលតែម្តង ។ នៅភូមិមួយចំនួន ការបោះបង់និងការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅជាក្រុមរបស់អ្នកភូមិពីភូមិចាស់មួយអាចបង្កើតបានជាភូមិថ្មីតូចៗពីរទៅបីភូមិឯណ្ណោះ នេះក៏ដោយសារតែតំបន់ថ្មីដែល អ្នកភូមិផ្លាស់ទៅរស់នៅនោះស្ថិតនៅក្នុងលក្ខណៈភូមិសាស្ត្រផ្សេងៗគ្នាអាស្រ័យលើលទ្ធភាពដែលអ្នកភូមិអាចប្រើប្រាស់បាន ហើយភូមិថ្មីទាំងនោះក៏មានឈ្មោះខុសៗគ្នាផងដែរ ។ អ្នកភូមិមួយចំនួនបានផ្លាស់ពីភូមិចាស់នៅតាមដងទន្លេទៅរស់នៅក្នុងភូមិថ្មីដែលជាតំបន់ខ្ពស់ស្ថិតនៅតាមដងទន្លេដដែល និងអ្នកភូមិមួយចំនួនទៀតចាកចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ឆ្ងាយពីទន្លេ (ចំងាយពី ៧ ដល់ ៣០ គីឡូមែតពីភូមិចាស់) ។ ចំពោះអ្នកភូមិដែលបានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅទៅរស់នៅកន្លែងថ្មីនៅតែប្រើឈ្មោះភូមិចាស់ដដែល ដោយគ្រាន់តែថែមឈ្មោះតំបន់ថ្មីនោះតែប៉ុណ្ណោះ ។ ទោះបីជាភូមិដើមត្រូវបានបែងចែកជាពីរ ឬបីក្រុមក្តី ក៏នៅតែមានប្រធានភូមិម្នាក់សំរាប់គ្រប់គ្រងលើក្រុមផ្សេងៗ ដែលបែកចេញពីគ្នានោះដដែល ។

នៅចន្លោះឆ្នាំ ១៩៨១-១៩៩៦ ស្រុកអណ្តូងមាសមានឃុំចំនួន ២ និងភូមិចំនួន ១៦ តែប៉ុណ្ណោះដែលនៅតាម ដងទន្លេសេសាន ។ នៅឃុំញ៉ាងមានភូមិចំនួន ១១ រួមមានភូមិតាំងសេ ភូមិញ៉ាង ភូមិដាល ភូមិកេត ភូមិតាំងជិក ភូមិ ណាយ ភូមិកាជូត ភូមិមួយ ភូមិពែង ភូមិចាយ ភូមិតាង៉ា ។ នៅឃុំតាឡាវមានភូមិចំនួន ៥ រួមមាន ភូមិអ៊ុន ភូមិកាណាត ភូមិតាណង ភូមិតាឡាវ និងភូមិកាក់ ។

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៧ មកដល់ប្ចុប្បន្ននេះ ភូមិទាំងនោះមានការប្រែប្រួលយ៉ាងខ្លាំងដោយសារមានអ្នកភូមិជា ច្រើនបានចាកចេញពីទន្លេសេសានទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំ និងតំបន់ខ្ពង់រាប គឺនៅក្រោយពេលមានទឹកជំនន់យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរនៅឆ្នាំ ១៩៩៦ និងក្រោយពេលអ្នកភូមិបានដឹងថាមានទំនប់វារីអគ្គិសនីយ៉ាលីនៅតំបន់ខ្សែទឹកខាងលើនៃទន្លេសេសានក្នុងប្រទេសវៀតណាម ។ មកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ នៅក្នុងឃុំតាឡាវនៅ

សល់ភូមិចំនួន ៤ (ភូមិតាណង ភូមិកាក់ ភូមិតាឡាវ និងភូមិអ៊ិន) និងក្រុមតូចចំនួន ១ ក្រុម (របស់ភូមិ កាណាត) ហើយនៅឃុំញ៉ាងនៅសល់តែក្រុមតូចៗ ចំនួន ៦ ក្រុម (ក្រុមតាំងបរខាំ ក្រុមតាំងកាទៃ ក្រុមតាំងម៉ាង ក្រុមដាលវាលលែង ក្រុមគែតវាលលែង និងក្រុមកាជូតទន្លេ) តែប៉ុណ្ណោះដែលរស់នៅតាមដងទន្លេ ។ សព្វថ្ងៃនេះ ក្រុមអ្នកភូមិដែលបន្តរស់នៅតាមដងទន្លេមានចំនួនតិចជាងក្រុមអ្នក ភូមិដែលបានចាកចេញ ។

ភូមិតាំងសេមានកំណើតតាំងពីយូរយាណាស់មកហើយ ហើយភូមិនេះត្រូវបានទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការចាប់តាំង ពីឆ្នាំ១៩៨១ ។ ភូមិតាំងសេបានបែកចេញជាកូនភូមិតូចៗ តាមក្រុមចំនួន ៥ រួមមានក្រុមតាំងលោម ក្រុមតាំងម្លូ ក្រុម តាំងបខាំ ក្រុមតាំងម៉ាង និងក្រុមតាំងកាតៃ ។ ក្រុមតាំងលោម និងក្រុមតាំងម្លូស្ថិតនៅតំបន់ភ្នំភាគខាងជើង និងមាន ចំងាយប្រមាណ ១៥-២០ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេសេសាន ។ ចំណែកឯក្រុមតាំងបខាំ ក្រុមតាំងម៉ាង និង ក្រុមតាំងកាតៃ វិញ មានទីតាំងស្ថិតនៅតាមដងទន្លេដដែល (ក្នុងចំណោមក្រុមទាំង៥ ខាងលើគឺបានធ្វើការសិក្សាតែ ២ ក្រុម ប៉ុណ្ណោះ) ។ ក្រុមអ្នកភូមិ តាំងលោមបានចាកចេញពីទន្លេនៅឆ្នាំ ១៩៩៩ ចំណែកឯភូមិតាំងម្លូវិញបានបែកចេញពីទន្លេ និងភូមិដើមនៅឆ្នាំ២០០៤ ។ អ្នកភូមិនៅក្រុមទាំងពីរជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយដែលមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ ភូមិតាំង លោមមាន ៧៣ គ្រួសារ និងចំនួន ប្រជាជនសរុប ៣៣២ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ១៧៤ នាក់ ចំណែកឯភូមិតាំងម្លូ វិញមាន ៨៧ គ្រួសារ និងប្រជាជនសរុប ចំនួន ៤២០ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ២១៩ នាក់ ។ ភូមិកាជូតវិញក៏មាន កំណើតនៅតាមដងទន្លេសេសានតាំងពីយូរយារ ណាស់មកហើយ ហើយភូមិនេះត្រូវបានបែកចេញជាពីរក្រុម ដែលអ្នកភូមិហៅក្រុមនៅតាមដងទន្លេថា ភូមិកាជូតទន្លេ និងហៅក្រុមមួយទៀតដែលបែកចេញទៅតំបន់ភ្នំថា កាជូតភ្នំ ។ កាជូតភ្នំស្ថិតនៅលើតំបន់ភ្នំភាគខាងជើងទន្លេសេសសាន និងមានចំងាយប្រមាណ ១០គីឡូម៉ែត្រ ពីកាជូតទន្លេ ។ ប្រជា ជនភាគច្រើនដែលបានចាកចេញទៅរស់នៅភូមិកាជូតភ្នំ គឺ ជនជាតិកាចក់ ក្រៅពីនោះមានជនជាតិចារាយ និងទំពួន ខ្លះៗ ។ ភូមិកាជូតភ្នំបានចែកចេញពីទន្លេ នៅឆ្នាំ ១៩៩៩ ហើយមកដល់បច្ចុប្បន្នភូមិនេះមាន ៦២ គ្រួសារ ប្រជាជនសរុប ចំនួន ៣២៤ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ១៩៤ នាក់ ។ ឯ ភូមិដាលវិញក៏ជា ភូមិដែលមានវត្តមាននៅតាមដងទន្លេតាំងពីយូរ មកហើយ ។ ភូមិដាលបានចែកចេញជា ៣ ក្រុមតូចៗ ដែលអ្នកភូមិហៅ ឈ្មោះភូមិទាំងនោះថា ភូមិដាលព្ញ័រ ភូមិដាល ប៉ក់ និងភូមិដាលវាលលែង ។ ភូមិដាលព្ញ័របានបែកចេញពីទន្លេនៅឆ្នាំ១៩៩៧ ហើយស្ថិតនៅតំបន់អូរព្ញ័រលើភ្នំជី ដែលមានចំងាយប្រមាណ ៨ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេ ។ ឯភូមិ ដាលប៉ក់វិញទើបតែចាកចេញពីទន្លេនៅខែមិនា ឆ្នាំ២០០៦ ហើយស្ថិតនៅតំបន់អូរប៉ក់ ដែលមានចំងាយប្រមាណ ៤ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេ ។ ចំណែកឯភូមិ ដាលវាលលែងគឺស្ថិតនៅតាមដងទន្លេដដែល ។ ទោះបីជាភូមិដាលត្រូវបានបែកចេញជាបីភូមិតូចៗក្រៅផ្លូវការក្តីក៏នៅតែមានប្រធានភូមិតែមួយដដែល សំរាប់គ្រប់គ្រងភូមិធំរួមជាផ្លូវការ គឺភូមិដាល ។ មកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ អ្នកភូមិដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសាននៅ ភូមិដាលព្ញ័រមាន៣៦គ្រួសារ ប្រជាជនសរុបចំនួន ១៥៨ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន៧៣នាក់ ហើយអ្នកភូមិជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ។ ឯភូមិដាលប៉ក់វិញមាន ៣៣ គ្រួសារ ប្រជាជនសរុបចំនួន ១៥៥នាក់ដែលនៅក្នុងនោះ មានស្ត្រី ចំនួន៨៧ នាក់ ហើយអ្នកភូមិជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ។

ឃុំញ៉ាង : មានភូមិញ៉ាង ភូមិតាំងជិក និងភូមិណាយ បានបោះបង់និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់នៅតាមដងទន្លេ ក្នុងរូបភាពរើភូមិទាំងមូលតែម្តង ។ អ្នកភូមិ ចាស់ទុំភូមិ និងប្រធានភូមិបានព្រមព្រៀងគ្នារើភូមិរបស់ខ្លួនតាម ការប្រជុំពិភាក្សានៅក្នុងភូមិ ។ ភូមិញ៉ាងបានចាកចេញពីទន្លេនៅខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៩ ហើយនាំគ្នាទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំ នៅភាគខាងជើងទន្លេសេសានចំងាយប្រមាណ ៣០ គីឡូម៉ែត្រ ។ ប្រជាជននៅភូមិញ៉ាងជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ហើយមកដល់ ពេលបច្ចុប្បន្ន ភូមិនេះមាន ៤៣ គ្រួសារ ប្រជាជនសរុបចំនួន ១៩៥ នាក់

ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៩៧នាក់ ។ ចំណែកឯភូមិ តាំងជិកវិញបានចាកចេញពីទន្លេសេសាននៅឆ្នាំ ១៩៩៧ ផងដែរ ។ អ្នកភូមិតាំងជិកបានរើភូមិទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំដែលមានចំងាយប្រមាណ ៣០ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេ ។ អ្នកភូមិទាំងនោះជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ហើយ មកដល់បច្ចុប្បន្ននេះ ភូមិតាំងជិកមាន៥៣គ្រួសារ ចំនួនប្រជាជនសរុប៣៥៣នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន១៣០ នាក់ ។ ដោយឡែកភូមិណាយក៏ជាភូមិមួយដែលធ្លាប់ស្ថិតនៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងរយៈពេលមួយយ៉ាងយូរដូចភូមិញ៉ាង និងភូមិតាំងជិកផង ដែរ ហើយភូមិនេះបានចាកចេញពីទន្លេនៅ ខែ មករា ឆ្នាំ ១៩៩៧ ដូចភូមិទាំងពីរដែរ ។ ប្រជាជន ភូមិណាយបានបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅលើតំបន់ភ្នំនៅភាគខាងជើងទន្លេដែលមានចំងាយ ប្រហែល ១៥ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេ ។ អ្នកភូមិណាយជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ហើយមកដល់ពេលនេះភូមិណាយ មាន៦២គ្រួសារ ចំនួនប្រជាជន សរុប ២៨៧ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ១៣៧ នាក់ ។ ប្រជាជនភូមិទាំងនេះជាទូទៅធ្វើចំការដាំស្រូវបន្លែ និងដំណាំ ស្វាយចន្ទី ហើយទន្ទឹមនឹងនោះ អ្នកភូមិក៏ចិញ្ចឹមសត្វមួយចំនួន ដូចជា មាន់ ជ្រូក គោ និងក្របីជាដើម ។

ឃុំតាឡាវ : ជាឃុំទីពីរនៅខ្សែទឹកខាងក្រោមនៃស្រុកអណ្តូងមាស មានភូមិចំនួន២ ដែលត្រូវបានជ្រើសរើស យកមកធ្វើការសិក្សា ហើយលទ្ធផលអាចឆ្លុះបញ្ចាំងទៅលើភូមិដទៃទៀតក្នុងចំណោម ៥ ភូមិ ដែលបានផ្លាស់ប្តូរ ។ ភូមិទាំងពីរ នោះគឺភូមិកាណាត និងភូមិតាណងដែលប្រជាជនក្នុងភូមិភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិចកាចក់ ចំណែកឯជនជាតិ ផ្សេងទៀតមានចារាយ ទំពួន និងឡាវ ។ ប្រភេទនៃការចាកចេញពីទន្លេរបស់ភូមិទាំងពីរគឺខុសគ្នា ។ ភូមិកាណាតមាន ប្រជាជន ១ ក្រុម ចាកចេញពីទន្លេទៅនៅតំបន់ភ្នំ ចំណែកឯភូមិមួយក្រុមទៀតនៅរស់នៅតាមតំបន់ខ្ពង់រាបនៃដងទន្លេ សេសានដដែល ។ ប៉ុន្តែភូមិតាណងវិញត្រូវបានប្រជាជនរើផ្លាស់ប្តូរទីតាំងភូមិទាំងអស់តែម្តង ហើយទៅរស់នៅកន្លែងថ្មី ដែលជាតំបន់ខ្ពស់ដែលមានចំងាយប្រមាណជា៥០០ម៉ែត្រ ភាគខាងជើងនៃទន្លេ ។ ភូមិនេះ ត្រូវ បានរើទៅកាន់តំបន់ថ្មីនៅក្នុងឆ្នាំ ២០០០ ភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិចកាចក់ និងជនជាតិមួយចំនួនទៀតមាន ចារាយ ទំពួន និងឡាវ ។ បច្ចុប្បន្ននេះមានប្រជាជន ៥២ គ្រួសារ មនុស្សសរុបចំនួន ២២៥ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ១២៥ នាក់ ។

ប្រជាជនភូមិកាណាតមួយក្រុមធំបានចាកចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ខ្ពង់រាបតាមជើងភ្នំដែលមានឈ្មោះថា(**ទួល បានតាឌិនដែង**) ភាគ បខាងត្បូង ហើយដែលមានចំងាយប្រហែល ៨ គីឡូម៉ែត្រ ពីទន្លេ ដោយដាក់ឈ្មោះភូមិថ្មីថា ភូមិកា ណាតធំ ឬភូមិទៃសកាណាតអន្ទោះ (ជាភាសារជនជាតិកាចក់) ។ ចំណែកឯក្រុម ១ ទៀត ដែលបែក តែរស់ នៅជាប់ទន្លេ ហៅថា ភូមិកាណាតតូច ។ អ្នកភូមិបានចាកចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីនោះដោយប្រើរយៈពេលពីរឆ្នាំ គឺចាប់ពីឆ្នាំ ១៩៩៧-១៩៩៨ ទើបសំរេចចិត្តបោះបង់ភូមិចាស់ចោលទាំងស្រុង ហើយអ្នកភូមិទាំងនោះភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិច កាចក់ និងមានជនជាតិភាគតិចមួយចំនួនទៀតដូចជា ចារាយ ទំពួន និងគ្រឹងៗខ្លះដែរ ។ បច្ចុប្បន្ននេះ ភូមិកាណាតធំមាន ចំនួន ៩៤ គ្រួសារ ប្រជាជនសរុបចំនួន ៥៥១ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ២៤៥ នាក់ ។

យោងតាមលទ្ធផលសិក្សាខាងលើ យើងរកឃើញថាមានភូមិថ្មីចំនួន ១០ ដែលបានកើតឡើង ពីការបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ ។ ភូមិទាំង ១០ នោះ មានដូចជា ភូមិញ៉ាង ភូមិតាំងម្លូ ភូមិតាំងលោម ភូមិដាលព្វ័រ ភូមិដាលប៉ក់ ភូមិតាំងជិក ភូមិណាយ ភូមិកាជូតភ្នំ នៅក្នុងឃុំញ៉ាង និងភូមិតាណង និងភូមិកាណាតធំនៅក្នុង ឃុំ តាឡាវ ។ ភូមិដែលបែកជាកូនភូមិតូចៗ ទាំងនេះជាឈ្មោះភូមិដែលប្រជាជនហៅក្រៅផ្លូវការ ហើយមិនទាន់មានការទទួលស្គាល់ជាផ្លូវការនៅឡើយ ។ ចំពោះស្ថិតិប្រជាជនភូមិ និងឃុំ គេប្រើប្រាស់ឈ្មោះភូមិដើមតែមួយ ។ ដោយយោង តាមស្ថិតិប្រជាជន ភូមិ និងឃុំ ព្រមទាំងការចុះទៅសម្ភាសផ្ទាល់ ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវបានរកឃើញថា មានប្រជាជន ចំនួន ៥៩៤ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុបចំនួន ២,៩០០ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ១,៤៨១ នាក់ បានចាកចេញពី ទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំ

និងតំបន់ខ្ពង់រាបឆ្ងាយៗ ។ ក្រុមសិក្សាក៏បានរកឃើញថាមានប្រជាជនចំនួន ៣១៦ គ្រួសារ និង មានសមាជិកសរុបចំនួន ១,៦៦៤ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៨៨២ នាក់ កំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាននៅក្នុងស្រុកអណ្តូងមាស ។

-ស្រុកតាវែង : វាជាស្រុកមួយដែលនៅជាប់ស្រុកអណ្តូងមាសផ្នែកខ្សែទឹកខាងលើ និងជាប់ស្រុកវើនសៃនៅផ្នែក ខ្សែទឹកខាងក្រោម ។ ស្រុកតាវែងមានឃុំចំនួន ២ គឺឃុំតាវែងលើ និងឃុំតាវែងក្រោម ។ មានភូមិចំនួន១០ នៅ ឃុំ តាវែងលើ និងភូមិ ១០ ទៀត នៅឃុំតាវែងក្រោមដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេសេសានមុនឆ្នាំ ២០០១ ។ ចាប់ពីឆ្នាំ ២០០១ មកដល់បច្ចុប្បន្នមានតែភូមិចំនួន ៩ នៅឃុំតាវែងក្រោមដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេ ពីព្រោះមានភូមិចំនួន ១ បានរើទីកន្លែង ថ្មីនៅកាន់តំបន់ខ្ពង់រាបឆ្ងាយពីមាត់ទន្លេឈ្មោះថា ភូមិទុន ។ ប្រជាជនភាគច្រើនដែលកំពុងរស់នៅក្នុងឃុំ ទាំងពីរតាមដងទន្លេ គឺជាជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅ ហើយក៏មានជនជាតិគ្រឹង ឡាវ និងខ្មែរមួយចំនួនតូចរស់នៅទីនោះ ផងដែរ ។ អ្នកភូមិតាម ដងទន្លេជាទូទៅប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយធ្វើស្រែនៅតាមដីវាលទំនាប និងធ្វើចំការនៅតាមដីទីទួល និងខ្ពង់រាប ។

នៅស្រុកតាវែងប្រជាជនចាកចេញទីទន្លេក្នុងរូបភាពរើភូមិទាំងមូលតែម្តង ។ ភូមិដែលត្រូវបានប្រជាជនផ្លាស់ប្តូរ ទីលំនៅពីភូមិចាស់ពីទន្លេនោះគឺ ភូមិកិគួងក្រោម នៅឃុំតាវែងក្រោម ។ ភូមិនេះបានរើចេញពីមាត់ទន្លេ ទៅតំបន់ខ្ពង់រាប មួយមានចំងាយប្រមាណ ៤០០ ម៉ែត្រពីទន្លេប៉ុណ្ណោះ ។ ទីតាំងភូមិថ្មីនៅទីនោះជាដីទួលខ្ពស់ជាងទីតាំងភូមិ ចាស់ ដែលជាដីទាបត្រូវបានទឹកទន្លេលិចយ៉ាងញឹកញាប់ ។ អ្នកភូមិបានរើភូមិនោះក្នុងឆ្នាំ ២០០១ ដោយអ្នកភូមិ បាន រៀបចំផ្ទះ និង សំភារៈសំរាប់ចាកចេញតាំងពីចុងឆ្នាំ ២០០០ មកម្លេះ ។ អ្នកភូមិទាំងនោះជាជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅ ដែលមកដល់ពេលនេះភូមិកិគួងក្រោមមាន ២២គ្រួសារ ប្រជាជនសរុបចំនួន៩៨នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៤៦នាក់ ។

ដូចនេះនៅស្រុកតាវែងមានជនជាតិព្រៅចំនួន ២២ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុបចំនួន ៩៨ នាក់ ក្នុងនោះ មាន ស្ត្រីចំនួន ៤៦ នាក់ បានរើភូមិចេញពីទន្លេសេសាន ។ ហើយនៅបច្ចុប្បន្ននេះមានប្រជាជន ១,១៨៦គ្រួសារ ស្មើនឹង ៥,២៥២ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ២,៧១៣ នាក់ នៅក្នុងភូមិចំនួន១៩ និងឃុំចំនួន២ ដែលកំពុងរស់នៅតាមដង ទន្លេសេសាន ក្នុងស្រុកតាវែង ។

-ស្រុកវើនសៃ : វាជាស្រុកដែលស្ថិតនៅតាមតំបន់ខ្សែទឹកក្រោមគេបំផុងក្នុងចំណោមស្រុកទាំង៤នៅតាម ដងទន្លេ សេសានក្នុងខេត្តរតនគិរី ។ មានឃុំចំនួន៩ និងមានភូមិចំនួន២៦ នៃស្រុកវើនសៃដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេ សេសាន ។ ស្រុកវើនសៃមានប្រជាជនរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានច្រើនជាងស្រុកផ្សេងៗទៀតនៅក្នុងខេត្តរតនគិរី ហើយមានប្រជាជនរស់នៅចំរុះជនជាតិ និងវប្បធម៌ ដូចជាជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនោះរួមមាន ទំពួន គ្រឹង កាចក់ កាវ៉ែត ព្រៅ លុន ហើយនិងមានជនជាតិ ឡាវ ចិន ខ្មែរផងដែរ ដែលអ្នកស្រុករស់នៅពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសាន តាំងពីដូនតាមកម្លេះ ។

ការបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីរបស់អ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន នៅ ស្រុកវើនសៃមានលក្ខណៈខុសពីការចាកចេញរបស់អ្នកភូមិនៅស្រុកតាវែង និងអណ្តូងមាស ។ នៅស្រុកវើនសៃ អ្នក ភូមិបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីក្នុងរូបភាពជាក្រុមតូចៗ ដោយប្រើរយៈពេលពី ១-៤ ឆ្នាំ ប៉ុន្តែយើង ឃើញមានភូមិខ្លះចាកចេញតែក្នុងរយៈពេល១ឆ្នាំប៉ុណ្ណោះ ។ ស្រុកនេះពុំមានការចាកចេញពីទន្លេសេសាន ដោយរើភូមិ ទាំងមូលនោះទេ គឺគ្រាន់តែចេញពីភូមិដើមជាក្រុមតូចៗ ទៅរស់នៅតាមតំបន់ខ្ពង់រាបនិងតំបន់ភ្នំដែល អាចផ្តល់លទ្ធភាព បង្កបង្កើនផលស្រែចំការសមស្របសំរាប់អ្នកភូមិ ។ ស្រុកវើនសៃមានប្រជាជនបោះបង់និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ នៅតាមដងទន្លេសេសានចំនួន ៥ ភូមិនៅក្នុងឃុំចំនួន ៤ ហើយអ្នកភូមិភាគច្រើនជាជនជាតិដើម ភាគតិច

ចំណែកឯជនជាតិ មួយចំនួនទៀតនោះគឺជនជាតិឡាវ ។ ភូមិ និងឃុំទាំងនោះរួមមាន ភូមិប៉ាតឹង ឃុំកោះប៉ង ភូមិផាក់ណាម និងភូមិ ឃួន ឃុំកោះពាក ភូមិកាចូនក្រោម ឃុំកាចូន និងភូមិបានប៉ុង ឃុំបានប៉ុង ។

ប៉ាតឹងជាភូមិជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅ កាវែត និងភ្នង ហើយស្ថិតនៅក្នុងឃុំកោះប៉ង់ដែលជាតំបន់ខ្សែទឹកលើគេបើប្រៀបធៀបទៅនឹងឃុំផ្សេងៗទៀត ។ ឃុំនេះមានព្រំប្រទល់ជាប់នឹងឃុំតាវែងក្រោមនៃស្រុកតាវែងនៅផ្នែក ខាងលើ និងជាប់ឃុំកោះពាកនៅផ្នែកខាងក្រោម ។ អ្នកភូមិប៉ាតឹងបានចាកចេញពីភូមិដើមតាមដងទន្លេសេសានទៅ រស់នៅតំបន់ថ្មីពាកន្លែងផ្សេងៗគ្នា គឺស្រែតាំងឡាវ អូរប៉ង់ និងអូរកាញ់ជ្រី ។ ទោះបីជាផ្លាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីក្តី ក៏អ្នក ភូមិទាំងនោះនៅតែ ចិញ្ចឹមសត្វស្រុកមួយចំនួនដូចជា មាន់ ជ្រូក គោ និងក្របី ដែលជាទ្រព្យសម្បត្តិដ៏សំខាន់សំរាប់អ្នក ភូមិ ។ អ្នកភូមិបានចាប់ ផ្តើមបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីតាំងពីឆ្នាំ ២០០២ ដល់ ឆ្នាំ ២០០៥ ដោយចាប់ចាកចេញ ពីភូមិដំបូងតែពីរបីគ្រួសារប៉ុណ្ណោះ ហើយឆ្នាំក្រោយៗមកមានគ្រួសារផ្សេងៗទៀតនៅ ក្នុងភូមិចាកចេញតាម ។ មានអ្នក ភូមិជនជាតិព្រៅតែ ២គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុប ៧ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ៣ នាក់ រស់នៅតំបន់អូរកាញ់ជ្រី ដែល ជាតំបន់ឆ្ងាយពីទន្លេជាងគេ បើប្រៀបធៀបទៅនឹងតំបន់អូរប៉ង់ និងតំបន់ស្រែតាំងឡាវ ។ នៅតំបន់អូរប៉ង់មានអ្នកភូមិ ជនជាតិព្រៅចំនួន ៧ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុប ៧៨ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ចំនួន ៤០ នាក់ កំពុងរស់នៅចាប់ផ្តើម ពីឆ្នាំ ២០០២ មក ។ ចំណែកតំបន់ស្រែតាំងឡាវវិញមានប្រជាជនចំនួន៦គ្រួសារ ដែលមាន សមាជិកសរុប ៣៩ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ១៦ នាក់ ហើយអ្នកភូមិជាជនជាតិព្រៅដែលបានមករស់នៅទី នេះតាំងពីឆ្នាំ ២០០២ ដែរ ។ ដូចនេះនៅភូមិប៉ាតឹងមានប្រជាជនចាកចេញពីទន្លេចំនួន ១៧ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិក សរុប ១២៤ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៥៩ នាក់ ដែលជាជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅ ។

នៅឃុំកោះពាកមាន ២ ភូមិ គឺភូមិផាក់ណាម និងភូមិឃួនដែលមានប្រជាជនបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពី ភូមិចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីឆ្ងាយពីទន្លេ ។ ប្រជាជននៅភូមិផាក់ណាម និងភូមិឃួនជាជនជាតិដើមភាគតិចគ្រឹង ដែល បានរស់នៅទីនេះយូរណាស់មកហើយ ។ អ្នកភូមិប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយការធ្វើស្រែ និងចំការជាចំបង និងចិញ្ចឹម សត្វស្រុកមួយ ចំនួនទៀតដូចជា មាន់ ជ្រូក គោ និងក្របី ។ ប្រជាជននៅភូមិផាក់ណាមបានចាប់ផ្តើមចាកចេញពីទន្លេ សេសាន ចាប់តាំង ពីឆ្នាំ ១៩៩៨ ដល់ ឆ្នាំ ២០០៣ ។ នៅឆ្នាំដំបូង មានតែគ្រួសារមួយចំនួនប៉ុណ្ណោះ ។ មកដល់បច្ចុប្បន្ន នេះ មានគ្រួសារចំនួន៥៨ និងប្រជាជនសរុប ២២៨ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ១២៥ នាក់ ។ អ្នកភូមិបានទៅរស់នៅ តំបន់អូរឆ្នាំងដែលជាតំបន់ភ្នំ តំបន់ថ្មីនេះស្ថិតនៅភាគខាងត្បូងទន្លេប្រហែល ៥ គីឡូម៉ែត្រ ។ ចំណែកឯភូមិឃួនវិញមាន ប្រជាជនចំនួន ៧ គ្រួសារ ដែល មានសមាជិកសរុប ៣២ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ១៩ នាក់ បានចាកចេញពីទន្លេទៅរស់ នៅតំបនភ្នំនៅឆ្នាំ ២០០០ ។ តំបន់ថ្មី ដែលអ្នកភូមិរស់នៅមានឈ្មោះថា ច្រប់ចាឡ ដែលស្ថិតនៅភាគខាងត្បូងទន្លេ ប្រហែល ១០ គីឡូម៉ែត្រ ។ ហើយអ្នកភូមិ ប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយការធ្វើចំការជាចំបង ប៉ុន្តែទទ្ទឹមនឹងនោះក៏មាន អ្នកភូមិខ្លះធ្វើស្រែផងដែរ ។

យោងតាមការសិក្សាខាងលើ យើងរកឃើញថា នៅឃុំកោះពាកមានអ្នកភូមិចំនួន ៦៥ គ្រួសារ ដែលមាន សមាជិកសរុប ២៦០ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ១៤៤ នាក់ បានចាកចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំ ។

ឃុំកាចូនស្ថិតនៅប្រមាណជា១០គីឡូម៉ែត្រពីទីរួមស្រុកវីនសៃ ហើយមានព្រំប្រទល់ជាប់ឃុំកោះពាកនៅផ្នែក ខាងលើ និងជាប់ឃុំប៉ង់នៅផ្នែកខាងក្រោម។ នៅឃុំនេះមានតែភូមិ ០១ ទេដែលមានប្រជាជនបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរ ទីលំនៅពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីឆ្ងាយពីទន្លេ។ នោះគឺជាភូមិកាចូនក្រោម ដែលដំបូងឡើយមានអ្នកភូមិតែ ៥ គ្រួសារ ប៉ុណ្ណោះដែលបានចាកចេញទន្លេនៅឆ្នាំ ២០០១ ហើយមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះមានអ្នកភូមិចាកចេញតាមជា បន្តបន្ទាប់រហូតដល់ទៅ ១០ គ្រួសារ ដែលមានប្រជាជនសរុប ៧៥ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ២៥នាក់។ ក្នុងចំណោម ប្រជាជនទាំងនោះមាន ជនជាតិដើមភាគតិចទំពួន និងឡាវ។

បានប៉ុងជាភូមិមួយនៅក្នុងឃុំបានប៉ុង ដែលមានប្រជាជនបោះបង់ និងផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ពីទន្លេទៅ រស់នៅ តំបន់ព្រៃភ្នំ។ ប្រជាជននៅភូមិបានប៉ុងភាគច្រើនជាជនជាតិឡាវ និងមានជនជាតិខ្មែរមួយចំនួនតូច។ ជនជាតិ ឡាវនៅភូមិនេះប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតដោយការធ្វើស្រែជាចំបង ប៉ុន្តែអ្នកភូមិខ្លះក៏ធ្វើចំការផងដែរ។ អ្នកភូមិបានចាក ចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតំបន់ខ្ពស់មួយដែលមានឈ្មោះថា ត្រពាំងញ៉ាពៃ នៅឆ្នាំ ២០០០។ មកដល់បច្ចុប្បន្ននេះតំបន់ ត្រពាំងញ៉ាពៃមានអ្នក ភូមិរស់នៅចំនួន ១០ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិក ៧៣ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រីចំនួន ៣៧ នាក់។ អ្នកភូមិដែលកំពុងរស់នៅ តំបន់ថ្មីនេះ គឺជាជនជាតិឡាវ។ ត្រពាំងញ៉ាពៃជាតំបន់ទួលខ្ពស់ ដែលស្ថិតនៅភាគខាងត្បូង ទន្លេប្រមាន ១០ គីឡូម៉ែត្រ។

ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវរកឃើញថានៅស្រុកវីនសៃមានភូមិចំនួន ៥ នៅក្នុងឃុំចំនួន ៤ ដែលមានប្រជាជនចំនួន ១០២ គ្រួសារ សមាជិកសរុប ៥៣២ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ២៦៥ នាក់ បានចាកចេញពីទន្លេទៅរស់នៅតាមតំបន់ ខ្ពង់រាប និងតំបន់ភ្នំ។ អ្នកភូមិទាំងនោះភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិចគ្រឹង ព្រៅ ទំពួន ចារាយ ភ្នង និងកាវែត ហើយចំនួនតូច ជាជនជាតិឡាវ។ ក្នុងចំណោមជនជាតិដើមភាគតិចទាំងនោះ យើងឃើញថាជនជាតិគ្រឹងមានចំនួន ច្រើនជាងគេ ចំណែកឯជនជាតិឡាវវិញក៏មានតិចតួចដែរ ហើយអ្នកភូមិរស់នៅតំបន់ថ្មីពីរគឺ តំបន់ត្រពាំងញ៉ាពៃ និង តំបន់អូរតាម៉ៅ ដែលមកពីភូមិ បានប៉ុង និងភូមិកាចូនក្រោម។

ដោយយោងទៅតាមស្ថិតិភូមិ ឃុំ និងការចុះទៅសិក្សាជាក់ស្តែងផងបានរកឃើញថា សព្វថ្ងៃនេះ គេឃើញ មានប្រជាជន ចំនួន ២,៣៣៧ គ្រួសារ ដែលមានសមាជិកសរុប ១២,០៤៦ នាក់ ក្នុងនោះមានស្ត្រី ៦,១០៨ នាក់ កំពុង រស់នៅក្នុង ២៦ ភូមិ ៩ ឃុំ នៅស្រុកវីនសៃ។ ការសិក្សានេះបានរកឃើញថាក្នុងចំណោមប្រជាជនទាំងអស់ក្នុងស្រុកវីនសៃមានជនជាតិដើមភាគតិចរស់នៅតាមដងទន្លេច្រើនជាងជនជាតិផ្សេងៗ ទៀត។

តារាងទី ៣ : ចំនួនប្រជាជនបោះបង់ទីលំនៅតាមស្រុកនិមួយៗ

ល.រ	ភូមិ	ឃុំ	ចំនួនគ្រួសារ	ចំនួនមនុស្ស	ស្ត្រី	ឆ្នាំចាកចេញ	តំបន់រស់នៅថ្មី
ស្រុកអូរយាដាវ							
១	ភិ	សេសាន	៤	១៥	៨	២០០៣	អូរត្រាវ អូរផ្លា
ស្រុកអណ្តូងមាស							
២	ញ៉ាង	ញ៉ាង	៤៣	១៩៥	៩៧	១៩៩៧	ញ៉ាង
៣	ដាល	ញ៉ាង	៣៦	១៥៨	៧៣	១៩៩៧	ដាលព័រ
		ញ៉ាង	៣៣	១៩៥	៨៧	២០០៦	ដាលប៉ក់
៤	តាំងសេ	ញ៉ាង	៨៧	៤២០	២១៩	២០០៥	តាំងមួ
		ញ៉ាង	៧៣	៣៣២	១៧៤	១៩៩៩	តាំងលោម
៥	តាំងជិក	ញ៉ាង	៥៣	២៥៣	១៣០	១៩៩៧	តាំងជិក
៦	ណាយ	ញ៉ាង	៦២	២៨៧	១៣៧	១៩៩៧	ណាយ
៧	កាជូត	ញ៉ាង	៦២	៣២៤	១៩៤	១៩៩៩	កាជូតលើ
៨	កាណាតធំ	តាឡាវ	៩៤	៥៥១	២៤៥	១៩៩៧-១៩៩៨	កាណាតធំ
៩	តាណង	តាឡាវ	៥១	២២៥	១២៥	២០០០	តាណង
ស្រុកតាវែង							
១០	កិគួងក្រោម	តាវែងក្រោម	២២	៩៨	៤៦	២០០១	កិគួងក្រោម
ស្រុកវើនសៃ							
១១	ផាក់ណាម	កោះពាក	៥៨	២២៨	១២៥	១៩៩៨-២០០៣	អូរឆ្នាំង
១២	ឃួន	កោះពាក	៧	២៤	២១	២០០០	ច្រប់ចឡ
១៣	ប៉ាតឹង	កោះប៉ង់	២	៧	៣	២០០២-២០០៥	អូរកាញ់ជ្រី
		កោះប៉ង់	៦	៣៩	១៦	២០០២-២០០៥	ស្រែតាំងឡាវ
		កោះប៉ង់	៩	៧៨	៤០	២០០២-២០០៥	អូរប៉ង់
១៤	កាចូនក្រោម	ឃុំកាចូន	១០	៧៥	២៥	២០០១-២០០៣	អូរតាម៉ៅ
១៥	បានប៉ុង	បានប៉ុង	១០	៧៣	៣៧	២០០០	ត្រពាំងញ៉ាពៃ
សរុប	**១៥ ភូមិចាស់**	**៨ឃុំ**	**៧២២គ្រួសារ**	**៣,៥៤៥ នាក់**	**១,៨០០ នាក់**	**១៩៩៧-២០០៦**	**២០តំបន់ ឬភូមិថ្មី**

៥.២ មូលហេតុនៃការចាកចេញពីទន្លេសេសាន

យើងសង្កេតឃើញថា ប្រជាជនតាមដងទន្លេសេសាននៃស្រុកទាំង ៤ ដូចជាស្រុកអូរយ៉ាដាវ ស្រុកអណ្ដូងមាស ស្រុកតាវែង និងស្រុកវើនសៃ ក្នុងខេត្តរតនគិរី បានបោះបង់ទីលំនៅចាស់តាមដងទន្លេសេសានដោយមានមូលហេតុចំនួន ៤ សំខាន់ៗ ។ មូលហេតុទាំងនោះរួមមាន :

- ទឹកជំនន់ញឹកញាប់
- បញ្ហាសន្តិសុខស្បៀង
- ខ្លាចទំនប់បាក់
- ចង់បានចំការថ្មី និងចង់ការពារដីកុំអោយអ្នកខាងក្រៅចាប់យក

៥.២.១ ទឹកជំនន់ញឹកញាប់

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា មានជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ ៤ គ្រួសារដែលមានសមាជិក ១៥ នាក់ ស្ត្រី ៨ នាក់ នៅភូមិភិ ឃុំសេសាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវបានបោះបង់ទីលំនៅរបស់ខ្លួនដោយមូលហេតុសំខាន់បំផុតគឺ ទឹកជំនន់លិច ស្រែ និងចំការញឹកញាប់ ។ ក្រុមសិក្សាទទួលបានព័ត៌មាននេះពីប្រធានភូមិ និងប្រជាជនមួយចំនួនទៀតដែលបានដឹង អំពីការសំរេចចិត្តរបស់អ្នកភូមិច្បាស់លាស់ (ការរកឃើញមូលហេតុនេះក្រុមសិក្សាមិនបាន សម្ភាសអ្នកបោះបង់ទីលំនៅផ្ទាល់ទេ ដោយសារតំបន់ដែលគាត់ទៅរស់នៅឆ្ងាយពីភូមិ និងមិនអាចធ្វើដំណើរដោយដើរបាននៅ រដូវវស្សា) ។

វាលស្រែដែលត្រូវបំផ្លាញដោយទឹកជំនន់

ដោយសារទឹកទន្លេឡើងចុះមិនទៀងទាត់ អ្នកភូមិដែលរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានក្នុងស្រុកអណ្ដូងមាសភ័យខ្លាចកូនគាត់មានគ្រោះថ្នាក់ពេលទៅងូតទឹកដោយឥតមានចាស់ៗ នៅជាមួយ ។ អ្នកភូមិបាន បញ្ជាក់ប្រាប់យ៉ាងច្បាស់ថា ពីមុនមកយើងមិនដែលគិតគូពីចំណុចនេះទេ ប៉ុន្តែឥឡូវយើងត្រូវតែគិតដោយខានមិនបាន ពីព្រោះទឹកទន្លេសេសានយើងពេលនេះមិនអាចជឿទុកចិត្តបានដូចកាលពីមុនឡើយ ។

នៅស្រុកអណ្ដូងមាសការពិភាក្សាជាក្រុមរបស់អ្នកភូមិនៅភូមិកាជូត ភូមិញ៉ាង ភូមិតាំងជិក និងភូមិដាលប៉ក់ (ឈ្មោះផ្លូវការ "ភូមិដាល") បានកំណត់ការជន់លិចស្រែចំការ និងផ្ទះសំបែងតាមដងទន្លេសេសានជាមូលហេតុសំខាន់ ទី ២ ក្នុងចំណោមមូលហេតុសំខាន់ៗមួយចំនួនទៀត ។ ចំណែកនៅភូមិណាយ ភូមិតាំងម្លូ (ឈ្មោះផ្លូវការ "ភូមិតាំង សេ") ភូមិកាណាតធំ (ឈ្មោះផ្លូវការ "ភូមិកាណាត") ភូមិតាណង បានចាត់ទុកថាទឹកជំនន់លិចស្រែចំការ ដែលកើតមានឡើងញឹកញាប់ជាមូលហេតុសំខាន់ជាងគេបំផុតទី ១ ដែលបណ្ដាលឱ្យអ្នកភូមិសំរេចចិត្តចាកចេញទៅរស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេសេសាន ។

យោងតាមលទ្ធផលពិភាក្សាជាក្រុមរបស់ប្រជាជនចំនួន ៧ ភូមិ ខាងលើបង្ហាញអោយយើងឃើញយ៉ាងច្បាស់លាស់ថាមានភូមិចំនួន ៤ បានចាត់ទុកទឹកជំនន់ជាមូលហេតុសំខាន់ទីពីរសំរាប់ការចាកចេញរបស់អ្នកភូមិ ចំណែកឯ ៣ ភូមិ ទៀតបានចាត់ទុកវាជាមូលហេតុដ៏សំខាន់បំផុតទី១ ។ ខាងក្រោមនេះគឺជាសំដីរបស់អ្នកភូមិជនជាតិដើមភាគតិចដែលបានចាកចេញពីទីលំនៅចាស់តាមមាត់ទន្លេ ។

*លោក **សេរ៍ គីន** ជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយនៅភូមិតាំងជិកបាននិយាយថា "គ្រួសារខ្ញុំបានចំណាយពេល និងកំលាំងយ៉ាងច្រើនសំរាប់ដាំស្រូវ និងបន្លែប៉ុន្តែជាលទ្ធផលផលស្រូវ និងបន្លែដែលខ្ញុំសង្ឃឹមថានឹងទទួលបានបែរជាត្រូវទឹកជំនន់បំផ្លាញច្រើនដង ។ យើងមិនអាចស៊ូទ្រាំនឹងការបំផ្លាញរបស់ទឹកជំនន់បានទៀតទេ យើងត្រូវទៅរស់នៅកន្លែងថ្មីដែលទឹកជំនន់មិនអាចលិចស្រែចំការយើងបាន ។"*

*លោក **សេង ផ្ទាន** ជាអ្នកភូមិជនជាតិចារាយនៅភូមិ ដាលប៉ក់ បានប្រាប់ពីការសំរេចចិត្តរបស់គាត់ថា "ខ្ញុំស៊ូទ្រាំរស់នៅតាមដងទន្លេយូរណាស់មកហើយ ហើយទឹកជំនន់បានបំផ្លាញស្រូវក្នុងស្រែ និងបន្លែចំការខ្ញុំច្រើនដងដែរ ។ ខ្ញុំមិនអាចទុកអោយ ទឹកជំនន់បំផ្លាញស្រូវ និងបន្លែខ្ញុំទៀតទេ អញ្ចឹងហើយទើបខ្ញុំសំរេចចិត្តមករស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេ ។"*

លំនៅដ្ឋានដែលត្រូវបំផ្លាញដោយទឹកជំនន់

ជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅទាំង ២២ គ្រួសារ នៅភូមិកិគួងក្រោម ឃុំតាវែងក្រោម ស្រុកតាវែងបានសំរេចរើ ភូមិរបស់ខ្លួនទៅពីតំបន់ទំនាបទៅកាន់តំបន់ខ្ពស់ៗ បន្តិច និងនៅឆ្ងាយពីទន្លេជាងមុន ដោយមូលហេតុចំបងគឺទឹកជំនន់ លិចភូមិញឹកញាប់ ។ អ្នកភូមិបានប្រាប់អោយដឹងថា ទីតាំងភូមិចាស់ត្រូវទឹកលិចស្ទើរតែរាល់ឆ្នាំ ជាពិសេសនៅរដូវវស្សា ហើយជួនកាលក្នុងមួយឆ្នាំលិចរហូតដល់ ៣-៤ ដង ក៏មាន ដែលនេះដោយសាររបបទឹកមិនទៀងទាត់ដូចមុន ។ ម្យ៉ាងទៀតអ្នកភូមិនៅចងចាំមិនភ្លេចនូវការរងគ្រោះដ៏ធ្ងន់ធ្ងរបំផុតដោយសារទឹកជំនន់នៅឆ្នាំ ១៩៩៦ ។ នៅពេលនោះ ប្រជាជនក្នុងភូមិចំនួន ៥០ នាក់ ក្នុងនោះមានក្មេង ១២ នាក់ ត្រូវបានស្លាប់ដោយសារជំងឺអាសន្នរោគដែលកើតមកពី ទឹកក្រោយពេលទឹកជំនន់ ឆ្នាំ ១៩៩៦ និងទឹកជំនន់ក្រោយៗមកទៀត ។

*លោក **ពួស ពិន** អ្នកភូមិកិគួងក្រោម បានប្រាប់អោយដឹងថា អ្នកភូមិយើងរើភូមិថ្មីចេញពីមាត់ទន្លេសេសាន ពីព្រោះយើងមិនចង់ធ្វើចំការតាមដងទន្លេសេសានដែលត្រូវទឹកលិចរាល់ឆ្នាំ និងដោយសារមានអ្នកភូមិឈឺស្លាប់ច្រើន និងសត្វចិញ្ចឹមក៏ងាប់ច្រើនដែរ ។*

អ្នកភូមិជនជាតិដើមភាគតិចទំពួន និងជនជាតិឡាវដែលបានចាកចេញពីភូមិចាស់ទៅរស់នៅភូមិថ្មីនៅស្រុក វ៉ឺនសៃ បានជំរាបអំពីការសំរេចចិត្តចាកចេញពីទន្លេសេសានថា ប្រជាជនយើងរងគ្រោះខ្លាំងណាស់ដោយសារទឹកជំនន់លិចបំផ្លាញ ស្រែចំការ និងព្រទ្យសម្បត្តិជាច្រើន ។ អ្នកភូមិលើកឡើងអំពីការឈឺចាប់នេះថា ទឹកជំនន់នៅអំឡុងឆ្នាំ ១៩៩៦-២០០០ បានញាំញីជីវភាពរស់នៅរបស់ប្រជាជនយើង យ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ពីព្រោះស្រែចំការដែលយើងបានចំណាយពេល និង កំលាំងយ៉ាងច្រើនធ្វើត្រូវបាន ទឹកជំនន់បំផ្លាញឥតឈប់ឈរ ។ បើវានៅតែបែបនេះទៅមុខទៀត តើឱ្យអ្នកភូមិយើងរស់នៅដោយរបៀបណា? ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា មូលហេតុបោះបង់ទីលំនៅដែលសំខាន់បំផុតរបស់អ្នកភូមិ គឺដោយសារទឹកជំនន់លិច បំផ្លាញស្រែចំការ ។

*លោក **សៀង ពើហុប** ជនជាតិគ្រឹងរស់នៅតំបន់ថ្មី អូរផ្អាំង (ចេញពីភូមិ ផាក់ណាម) បានប្រាប់អោយដឹងថា "ពេលទឹកជំនន់លិចភូមិ ស្រែចំការខ្ញុំក៏លិច គោ ក្របី និងមាន់ងាប់ចំណែកវត្ថុបុរាណប្រពៃណីផ្សេងៗ ត្រូវបាត់បង់ហើយខ្ញុំ ត្រូវជួលទូកគេសំរាប់ធ្វើដំណើរទៀតផង ។ មិនតែប៉ុណ្ណោះ ស្រូវនៅក្នុងជង្រុកក៏ត្រូវស្អុយរលួយអស់ពេលនោះ ខ្ញុំបាន លក់ក្របីគោ និងមាសខ្លះដែលសល់ដើម្បីដោះ ស្រាយជីវភាពគ្រួសារ ។"*

ស្រូវរបស់អ្នកភូមិនៅតាមដងទន្លេសេសានដែលត្រូវបំផ្លាញបានដោយទឹកជំនន់

៥.២.២ ខ្លាចទំនប់បាក់

លោក **សេរ ស្វែន** ប្រធានក្រុមប្រឹក្សាឃុំសេសាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវ បានមានប្រសាសន៍ថា គ្រួសារជាច្រើន នៅភូមិផាដល បានចាប់ផ្តើមជំលៀសកូនចៅទៅរស់នៅតាមចំការ ចំណែកឯចាស់ៗវិញអាចចេញចូលភូមិតាមធម្មតា ពេលមានការងារត្រូវធ្វើហើយបើទំនប់បាក់មែន ទោះបីជាយើងចាស់ៗ ស្លាប់ក៏នៅមានក្មេងៗ ជំនាន់ក្រោយរស់ដែរ ។ គាត់បានបន្ថែមទៀតថា ដោយសារតែភ័យខ្លាច ទំនប់បាក់នៅ ៣-៤ ឆ្នាំ ទៀត នឹងមានប្រជាជនយ៉ាងច្រើនចាកចេញពី ភូមិ ពីព្រោះអ្នកភូមិបានចាប់ផ្តើមរៀបចំផ្ទះសំរាប់រស់នៅតាមចំការនៅតំបន់ខ្ពស់ៗ និងតំបន់ភ្នំរួចខ្លះហើយ ។

*លោក **រម៉ាម ម្វិ** អ្នកភូមិផាដាល បានប្រាប់អោយដឹងថា "ឥឡូវនេះយ៉ាងហោចណាស់ក៏មានប្រជាជនចំនួន ១៨ គ្រួសារ ដែលបានរៀបចំចំការ សំភារៈប្រើប្រាស់ និងសង់ផ្ទះនៅតំបន់ភ្នំសំរាប់ជំលៀសកូនចៅ និងទៅរស់នៅ ទីនោះ ។"*

*អ្នកស្រី **រម៉ាស វិន** ជនជាតិចារាយរស់នៅភូមិភិ បាននិយាយថា "រាល់ថ្ងៃនេះខ្ញុំរស់នៅដោយភ័យខ្លាចទឹកឡើងខ្លាំង និងទំនប់បាក់ខ្លាំងណាស់ មិនថាពេលថ្ងៃ ឬពេលយប់ឡើយ ។" គាត់បន្តថា "ខ្ញុំដេកមិនសូវលក់ទេ ពេលយប់ ហើយជារឿយៗ ខ្ញុំដើរទៅមើលទឹកទន្លេទាំងកណ្តាលយប់ខ្លាចវា ឡើងខ្លាំង ។"*

ទំនប់យ៉ាលីដែលសាងសង់នៅផ្នែកខាងលើនៃទន្លេសេសានក្នុងប្រទេសវៀតណាម

ក្នុងចំណោមភូមិចំនួន ៧ ដែលបាន សិក្សា នៅស្រុកអណ្តូងមាស អ្នកបោះបង់ទីលំនៅចេញពី ទន្លេមាន ៤ ភូមិ គឺភូមិកាជូត ភូមិញ៉ាង ភូមិតាំងជិក និងភូមិដាលប៉ក់ (ឈ្មោះផ្លូវការ "ភូមិដាល") បាន កំណត់ថា ភាពភ័យខ្លាចទំនប់បាក់ គឺជាមូលហេតុដ៏ សំខាន់បំផុត ដែលជំរុញអោយអ្នកភូមិសំរេចចិត្តមក រស់នៅតាមតំបន់ភ្នំឆ្ងាយពីទន្លេ។ អ្នកភូមិបានកំណត់ មូលហេតុនៃការបោះបង់ទីលំនៅ ២ ផ្សេងទៀតផងដែរ គឺទឹកជំនន់លិចញឹកញាប់ និងខ្វះខាតស្បៀងអាហារ ។

អ្នកភូមិ ៥ នាក់ ក្នុងចំណោម ១៣ នាក់ ដែលក្រុមសិក្សាបានសម្ភាសនៅក្នុងភូមិទាំង ៧ បាននិយាយថា អ្នកភូមិសំរេចចិត្តមករស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេដោយមូលហេតុសំខាន់បំផុតគឺខ្លាចទំនប់បាក់។ ចំណែកអ្នកភូមិ ០៦ នាក់ ទៀត ឆ្លើយថា អ្នកភូមិសំរេចចិត្តចាកចេញពីទន្លេ ដោយសារទឹកជំនន់ញឹកញាប់ និង ០២ នាក់ ផ្សេងទៀត នៅភូមិតាណង ប្រាប់ថាមកពីខ្វះដីសំរាប់ពង្រីកភូមិ និងស្រែចំការ ។

ប្រជាជនដែលបោះបង់ទីលំនៅបានបង្ហាញការយល់ឃើញថាទោះបីជាទំនប់យ៉ាលីមិនទាន់បាក់នៅថ្ងៃនេះ ប៉ុន្តែវានឹងកើតឡើងនៅពេលមិនយូរខាងមុខនេះ ពីព្រោះទំនប់នេះមានអាយុជាង ១០ឆ្នាំ ហើយ។ អ្នកភូមិបានបន្ថែម ទៀតថា គេសាងសង់ទំនប់ពីស៊ីម៉ង់ និងដែកប៉ុណ្ណោះ ដូចនេះវាមិនអាចនៅជាប់បានរហូតទេ។ ប្រសិនបើយើងទ្រាំ រស់នៅតាមដងទន្លេទៀត គឺមានន័យថាយើងនៅរងចាំទឹកជំនន់ (ដោយសារការបាក់ទំនប់យ៉ាលី) សំលាប់យើង ហើយ ។

អ្នកស្រី រម៉ាស ផ្សុត អាយុ ៤៥ ឆ្នាំ ជាជនជាតិចារាយ ដែលរស់នៅភូមិដាលប៉ក់បានបង្ហាញអំពីការសំរេចចិត្តមករស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេថា "ខ្ញុំជាស្ត្រីពិតជាខ្លាចទំនប់បាក់ខ្លាំងណាស់ ពីព្រោះបើសិនជាទំនប់បាក់ខ្ញុំមិនអាចរត់គេច ចេញពីទឹកទន្លេរួចទេ ហើយបើចង់ឡើងដើមឈើក៏មិនអាចឡើងរួចដែរ។ អញ្ចឹងដើម្បីរស់ដោយសេចក្តីសុខ អស់ក្តី ភ័យខ្លាចគ្រប់ពេលវេលា ខ្ញុំត្រូវតែសំរេចចិត្តមករស់នៅលើភ្នំទើបទឹកទន្លេមិនអាចលិចដល់ ។"

អ្នកស្រី រចំ បឿយ អាយុ ៤៥ ឆ្នាំ ជាជនជាតិចារាយ ដែលសព្វថ្ងៃកំពុងរស់នៅក្នុងភូមិញ៉ាងបាននិយាយថា "ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៩ មក ស្រូវ និងបន្លែក្នុងចំការមិនដែលទឹកលិចឡើយ។ ហើយពេលរស់នៅទីនេះ ខ្ញុំមិនឈឺច្រើន គឺមានជំងឺបន្តិចបន្តួចតាមធម្មតា ជាពិសេសខ្ញុំអាចដេកលក់បានយ៉ាងស្រួលដោយមិនព្រួយបារម្ភពីទឹកលិច និងទំនប់បាក់ ឡើយ ។"

លោក រចំ សឿន ប្រធានភូមិញ៉ាង បង្ហាញអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចរបស់ប្រជាជនពេលជួបប្រទះទឹកជំនន់ខ្លាំងនៅ ឆ្នាំ ១៩៩៦ ថា "ប្រជាជនគ្រប់រូបនៅភូមិញ៉ាងភ័យញ័រជង្គង់ ញ័រខ្លួនយ៉ាងខ្លាំងពេលទឹកកំពុងលិចភូមិ ។ ផ្ទះ សំភារៈ ផ្សេងៗ គោ ក្របី មាន់ត្រូវទឹកទន្លេកួចនាំយកទៅច្រើនណាស់។ ពេលនោះនៅក្នុងភូមិមានទឹកបាញ់ឡើងចេញពីផ្ទៃ ទឹកយ៉ាងខ្ពស់ ប្រជាជនរឹតតែភ័យខ្លាចខ្លាំងឡើងៗ ពេលឃើញទឹកបាញ់នោះ។ យើងពិតជាមិនចង់ជួបប្រទះនឹងរឿង នេះទៀតទេ ដូចនេះទើបអ្នកភូមិ ចាស់ទុំ និងប្រធានភូមិបានប្រជុំគ្នាសំរេចមករស់នៅលើភ្នំ ពីព្រោះយើងយល់ឃើញ ថាកាលណាមានទឹកជំនន់លិច វាមានគ្រោះថ្នាក់ខ្លាំងណាស់ ជាពិសេសសំរាប់ក្មេងៗ ស្ត្រី ចាស់ទុំ និងជនពិការ ។"

ប្រហាក់ប្រហែលគ្នានេះដែរ ជនជាតិដើមភាគតិចមួយចំនួននៅស្រុកវឺនសៃដែលបានបោះបង់ទីលំនៅទៅតំបន់ ភ្នំឆ្ងាយពីទន្លេសេសាន បានអះអាងថា ការសំរេចចិត្តចាកចេញពីទន្លេសេសាននេះក៏មានការទាក់ទងនឹងសេចក្តីភ័យខ្លាចនៃការបាក់ទំនប់ និងទឹកឡើងខ្លាំងមិនទៀតទាត់ដែរ ។

*លោក **លុច កាឡៅ** ជនជាតិព្រៅ ជាអ្នកភូមិប៉ាតឹង ឃុំកោះប៉ង់ ដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសានទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំបានប្រាប់អោយដឹងថា "ពីព្រោះខ្ញុំធ្លាប់ឆ្លងកាត់សម័យសង្គ្រាមច្រើនដងក៏ខ្ញុំមិនស្លាប់ផង ដូចនេះខ្ញុំមិនទ្រាំរង់ចាំអោយខ្លួនខ្ញុំស្លាប់ដោយសារទំនប់បាក់ទេ ។"*

ឆ្លងតាមការបកស្រាយខាងលើយើងឃើញថា ទឹកជំនន់ដែលកើតឡើងញឹកញាប់ ជាពិសេសទឹកជំនន់នៅក្នុង ឆ្នាំ ១៩៩៦ របបទឹកឡើងចុះមិនទៀងទាត់ ពេលខ្លះស្រកពេលខ្លះឡើង ពេលខ្លះចរន្តទឹកអាចឡើងខ្លាំងភ្លាមៗ ដែលបានបង្ហាញអោយអ្នកភូមិឃើញផ្ទាល់នឹងភ្នែក ជាសញ្ញាគ្រោះថ្នាក់សំរាប់អ្នកភូមិគ្រប់ពេលវេលា ។ ម្យ៉ាងទៀត ទឹកជំនន់ទន្លេសេសានបានធ្វើអោយមនុស្ស ៣២ នាក់ស្លាប់ និងទ្រព្យសម្បត្តិយ៉ាងច្រើនទៀតត្រូវបានបំផ្លាញ ។

ទឹកជំនន់ទាំងនេះគឺជាស្នាដៃដ៏អាក្រក់របស់ទំនប់យ៉ាលីដែលប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេ និងអ្នក ដែលបានចាកចេញទៅរស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេដឹងយ៉ាងច្បាស់ ។ ផលប៉ះពាល់ដែលទំនប់យ៉ាលីបាន និងកំពុងផ្តល់ទាំងអស់នេះ បានធ្វើអោយប្រជាជនដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន ជាពិសេសអ្នកដែលបានចាកចេញពីទន្លេមានអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ហើយវាជាការពិតអារម្មណ៍ភ័យខ្លាចនេះបានបង្ខំអោយអ្នកភូមិទៅរស់នៅឆ្ងាយពីទន្លេ ។

៥.២.៣ បញ្ហាសន្តិសុខស្បៀង

ក. ទឹកជំនន់លិចបំផ្លាញស្រូវញឹកញាប់

ទឹកជំនន់បានបង្កអោយមានបញ្ហាយ៉ាងធំ ដែលពាក់ពន្ធ័នឹងសន្តិសុខស្បៀងរបស់ប្រជាពលរដ្ឋដែលរស់នៅតាម ដងទន្លេសេសាន ។ នៅកំឡុងឆ្នាំ ១៩៩៦ ដល់ ២០០១ ទឹកជំនន់បានកើតមានឡើងយ៉ាងញឹកញាប់ ហើយផលស្រូវ ចំការ បន្លែ ដំណាំ និងទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អ្នកភូមិជាច្រើនត្រូវបានបាត់បង់ និងខូចខាតយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ។ ជាការពិតណាស់ ជីវភាពរស់នៅ និងការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតរបស់ប្រជាជនដែលពឹងផ្អែកលើធនធានធម្មជាតិ និងធនធានដទៃទៀត នៅក្នុងទន្លេ ហើយប្រជាជនទាំងនេះមិនមានជំរើសណាផ្សេងក្រៅពីសង្ឃឹមលើផលស្រូវ ចំការ និងដំណាំរួមផ្សំផ្សេងៗ ឡើយ ។

ជាការពិតទឹកជំនន់លិចបំផ្លាញស្រូវស្រែ ចំការ និងដំណាំរួមផ្សំមួយឆ្នាំធ្វើឱ្យអ្នកភូមិប្រើរយៈពេលពី ២ ទៅ ៣ ឆ្នាំ ដើម្បីស្តារនូវស្ថានភាពស្បៀងអោយបានប្រសើរឡើងវិញ ។ មានអ្នកភូមិជាច្រើនបានពង្រីកចំការ និងកាប់ចំការ ថ្មីនៅតំបន់ខ្ពស់ៗ ឆ្ងាយពីទន្លេ ដែលទឹកជំនន់មិនអាចលិចដល់ ចាប់តាំងពីពួកគេបានទទួលរងគ្រោះពីទឹកជំនន់កន្លងមក ។ ហើយជាទូទៅ ក្រោយពេលអ្នកភូមិមានចំការគ្រប់គ្រាន់នៅតំបន់ភ្នំរួចហើយ ទើបពួកគេផ្លាស់ទៅរស់ទីនោះ ដោយពឹងអាស្រ័យលើធនធានព្រៃឈើ ដីភ្នំ និងទឹកច្រប់អូរសំរាប់ការចិញ្ចឹមជីវិតវិញ។ ក្រុមសិក្សា

បានរកឃើញថា មានប្រជាជន ១៥ គ្រួសារ នៅភូមិប៉ាដល , ២០ គ្រួសារ នៅភូមិកាតាង និង ២៥ គ្រួសារ ទៀតនៅភូមិភិ ក្នុងឃុំ សេសាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវ បាននិង កំពុងកាប់ចំការថ្មី និងរៀបចំកន្លែងថ្មីសំរាប់រស់នៅ (តាមតំបន់ភ្នំ) ។ អ្នកភូមិទាំង នេះ កន្លងមកធ្លាប់រស់នៅ និងពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសានយូរមកហើយ ប៉ុន្តែពេលនេះពួកគេបែរជាមានបំណងចាក ចេញពីទន្លេទៅវិញ ។ ដូចនេះសំរាប់ស្រុកអូរយ៉ាដាវ យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានប្រជាជនប្រមាណ ៦០ គ្រួសារ កំពុង ត្រៀមរៀបចំខ្លួនចាកចេញពីទន្លេសេសាន ដោយសារមូលហេតុទឹកជំនន់ញឹក ញាប់ និងសេចក្តីភ័យខ្លាចទំនប់បាក់ ។

ខ. ការបាត់បង់ធនធានទន្លេ

ផលត្រីដែលនេសាទបានធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំង និងគួរអោយព្រួយបារម្ភ

អ្នកភូមិតាមដងទន្លេសេសានបានត្អូញត្អែរថា ពីមុនអ្នកភូមិរស់នៅដោយពឹងអាស្រ័យ លើធនធានទន្លេសំខាន់បំផុតដែលធនធានទាំងនោះរួមមានត្រី ទឹក បន្លែព្រៃ និងរ៉ែមាសតាមដងទន្លេ ជាដើម ប៉ុន្តែអ្នកភូមិបាននិយាយថាធនធានទន្លេចាប់ផ្តើមធ្លាក់ចុះ និងបាត់បង់រហូតចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៦ មក ។ ទាក់ទងនឹងចំណុចនេះអ្នកភូមិកត់ចំណាំថាត្រីបានចាប់ផ្តើមធ្លាក់ចុះយ៉ាងខ្លាំង ចាប់តាំងពីទំនប់នេះបង្កផលប៉ះពាល់មកលើទន្លេសេសាន ហើយមកដល់សព្វថ្ងៃនេះអ្នកភូមិរកត្រី បានតិចតួចបំផុតសំរាប់ហូប ហើយពេលខ្លះរកមិនបានសោះក៏មានដែរ ។ អ្នកភូមិខ្លះដែលធ្លាប់រកត្រី សំរាប់ហូបជាប្រចាំបានបោះបង់មុខរបររក ត្រីដោយសារតែការធ្លាក់ចុះនៃផលត្រីនេះ ។ ត្រី និងបន្លែ តាមដងទន្លេជាប្រភពស្បៀងដ៏សំខាន់សំរាប់ប្រជាជនរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន ដូចនេះ បើធនធានទាំងនេះត្រូវបានបាត់បង់នោះស្បៀងអាហារអ្នកភូមិពិតជាជួបប្រទះបញ្ហាមិនខាន ។

លោក រម៉ាម មែល ប្រធានភូមិដាលប៉ក់ ឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាស បានរៀបរាប់ថា "បើនិយាយអំពីទន្លេ សេសានវិញ ប្រជាជនយើងលែងមានក្តីសង្ឃឹមថាអាចពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសានទៀតហើយ ពីព្រោះធនធានទន្លេ ានបាត់បង់ស្ទើរអស់រលីងទៅហើយ ។"

គ. បាត់បង់ប្រភពរកប្រាក់ចំណូលតាមគ្រួសារ

ការបាក់ច្រាំងទន្លេបានបំផ្លាញសួនដំណាំនៅតាមច្រាំងទន្លេ

ចាប់តាំងពីឆ្នាំ ១៩៩៦ មកប្រជាជនរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានបានបាត់បង់ប្រភពរក ប្រាក់ចំណូលសំខាន់ៗ មួយចំនួនដែលពួកគេធ្លាប់តែរកបានដូចជាការរែងមាស លក់ត្រីដែលនេសាទ បាន និងលក់បន្លែដែលដាំតាមដងទន្លេ ។ ប្រភពប្រាក់ចំណូលទាំងនេះមានសារៈសំខាន់ណាស់សំរាប់ ដោះស្រាយបញ្ហា ស្បៀងអាហារក្នុងគ្រួសារ ។ ហើយដោយសារតែអ្នកភូមិគ្មានប្រាក់ចណ្ណូលសំរាប់ ដោះស្រាយ ទើបពេលខ្លះស្បៀងម្តងៗពួក គេត្រូវប្រឈមមុខនឹងគ្រោះអត់ឃ្លាន ត្រូវខ្ចីបុលពីអ្នក ភូមិជិតខាង លក់សត្វ ចិញ្ចឹម ឬចេញទៅរកការងារធ្វើជាកម្មករ អោយគេសំរាប់រកប្រាក់ទិញ អង្ករ ។ អ្នកភូមិមិនមែនជាអ្នកពូកែខាងរកប្រាក់ចំណូលសំរាប់ចិញ្ចឹមគ្រួសារទេ គឺ គ្រួសារអ្នក

ភូមិអាចរស់បានដោយអាស្រ័យលើផលស្រែចំការ និងធនធាន ធម្មជាតិផ្សេងៗ ដែលទទួលបានរៀងរាល់ឆ្នាំ ។ ដូចនេះការដែលប្រឈមមុខនឹងការរកប្រាក់ចំណូលសំរាប់ដោះស្រាយការខ្វះខាតស្បៀងអាហារ គឺជាបញ្ហាដ៏ធ្ងន់ធ្ងរសំរាប់ប្រជាជននៅតាមដងទន្លេ ជាពិសេសជនជាតិដើមភាគតិច ។

៥.២.៤ ចង់បានចំការថ្មី និងការពារដីកុំអោយអ្នកខាងក្រៅភូមិចាប់យក

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា អ្នកចាកចេញពីទន្លេមួយចំនួននៅស្រុកអណ្តូងមាស និងស្រុកវីនសៃបានសំរេចចិត្តចាកចេញដោយមានបំណងចង់បានចំការថ្មី និងការពារដីកុំអោយអ្នកខាងក្រៅភូមិចាប់យក ។

គួរអោយកត់សំគាល់ថាប្រជាជនមួយចំនួននៅភូមិតាំងម្លូ (ឈ្មោះផ្លូវការ "ភូមិតាំងសេ") បានអះអាងថា ហេតុផលមួយផ្នែកដែលជំរុញអោយផ្លាស់ទីលំនៅទីនេះ គឺដោយសារតែអ្នកភូមិចង់ការពារដីពីការរំលោភបំពានពីអ្នកខាងក្រៅ ជាក់ស្តែងក្រុមហ៊ុនឯកជន ។ អ្នកភូមិបញ្ជាក់ទៀតថា ប្រសិនបើយើងមិនថែរក្សាដីសំរាប់ធ្វើចំការ និងពង្រីកចំការនៅពេលនេះទេ នោះកូនចៅជំនាន់ក្រោយពិតជាគ្មានដីសំរាប់ធ្វើចំការឡើយ ។

*អ្នកស្រី **ភិន សូនី** អាយុ ៤៤ ឆ្នាំ ជនជាតិទំពួន ដែលមានសមាជិកគ្រួសារចំនួន ៨ នាក់ បានចាកចេញឆ្ងាយ ពីភូមិកាចូនក្រោម ស្រុកវីនសៃដែលស្ថិតនៅតាមដងទន្លេសេសាន មករស់នៅតំបន់ភ្នំតាំងពីឆ្នាំ ២០០១ ។ គាត់បាន ប្រាប់អោយដឹងថា "គ្រួសារខ្ញុំសំរេចចិត្តមករស់នៅទីនេះដោយសារយើងចង់បានចំការថ្មីសំរាប់ដាំចន្ទី ។"*

*លោក **ហា ស៊ីណាន** ជនជនជាតិទំពួន និងជាប្រធានឃុំកាចូនបាននិយាយថា "វាជាការល្អប្រសើរហើយដែល ប្រជាជនខ្លះក្នុងភូមិមករស់នៅតំបន់ថ្មីនេះ ពីព្រោះប្រជាជននៅក្នុងភូមិតែងតែកើនឡើងជានិច្ច ប្រសិនបើអ្នកភូមិមិន មករស់នៅទីនេះឱ្យទាន់ពេលវេលាទេ ដីនៅតំបន់នោះនឹងត្រូវបានអ្នកខាងក្រៅមកប្រើប្រាស់មុនជាមិនខានឡើយ ។"*

៥.៣ ឥទ្ធិពលនៃការចាកចេញពីទន្លេសេសាន

៥.៣.១ ឥទ្ធិពលវិជ្ជមាននៃការផ្លាស់ទីលំនៅ

ក. សន្តិសុខស្បៀង

ជាទូទៅអ្នកភូមិដែលមករស់នៅតំបន់ថ្មីបានរស់នៅក្នុងជីវភាពមួយសមរម្យជាងកាលដែលពួកគេរស់នៅតាមដងទន្លេសេសាន ។ ដោយសារតែនៅតំបន់ថ្មីនោះពុំមានទឹកជំនន់ទៅដល់ វិងស្រូវស្រែចំការក៏ទទួលបានផលល្អ ការរកប្រាក់ចំណូល និងសត្វចិញ្ចឹមក៏បានល្អប្រសើរ ។ យើងសង្កេតឃើញថាប្រជាជនដែលទើបទៅរស់នៅតំបន់ថ្មីក្នុងរយៈ ពេល ១-២ ឆ្នាំ មានការជួបប្រទះនឹងការខ្វះខាតស្បៀងអាហារ ដោយសារអ្នកភូមិត្រូវការចំណាយពេលច្រើនលើការរៀបចំលំនៅដ្ឋានថ្មី និងកាប់ចំការថ្មី ។ នៅអំឡុងពេលបោះបង់ និងផ្លាស់ទីលំនៅដំបូង អ្នកភូមិមិនអាចទទួលបានផល ស្រូវចំការគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ផ្គត់ផ្គង់ជីវភាពឡើយ ។ ប៉ុន្តែក្រោយពេលរស់នៅតំបន់ថ្មីនោះរយៈពេល ៣ ឆ្នាំឡើងទៅ ផលស្រូវពីចំការអាចជួយផ្គត់ផ្គង់ជីវភាពក្នុងគ្រួសារបានគ្រប់គ្រាន់ ។

*លោក **សៀង ពើហុប** ជនជាតិគ្រឹង នៅភូមិថ្មីអូរផ្លាំង ស្រុកវើនសៃ បានប្រាប់ថា "ការរស់នៅទីនេះខ្ញុំអាចទទួលបានផលស្រូវល្អ អាចហូបគ្រប់គាន់សំរាប់សមាជិកគ្រួសារ ១៤ នាក់ ។ ហើយយើងអាចរកត្រីនៅតាមអូរ រកបន្លែ និងសត្វក្នុងព្រៃសំរាប់ហូបបានស្រួល ។"*

ទីតាំងភូមិសាស្ត្រនៅតំបន់ភ្នំអាចផ្តល់លទ្ធភាពអោយអ្នកភូមិអាចដាំស្រូវ និងបន្លែចំរុះនៅក្នុងចំការបស់អ្នកភូមិបាន ។ ដូច្នេះអ្នកភូមិអាចទទួលបានផលស្រូវផង និងមានបន្លែសំរាប់ហូបប្រចាំថ្ងៃទៀត ។ ការរស់នៅស្ថិតក្នុងបរិយាកាសបែបនេះបានធ្វើឱ្យស្ថានភាពស្បៀងអាហាររបស់អ្នកភូមិកាន់តែប្រសើរបន្តិចម្តងៗ ។ ចំណែកឯប្រជាជនចំនួន ២០ គ្រួសារ មកពីភូមិបានប៉ុង និងភូមិចាចូនក្រោមនៅស្រុកវើនសៃដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ព្រៃភ្នំវិញក៏មានស្ថានភាពស្បៀងល្អប្រសើរជាងកាលអ្នកភូមិរស់នៅតាមដងទន្លេដែរ ។ នេះអាចទាក់ទងនឹងធនធានព្រៃឈើដែលអាចប្រើប្រាស់បាន និងមានដីចំការគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ដាំស្រូវ និងដំណាំផ្សេងៗ ទៀត ។

*អ្នកស្រី **ភិន សូនី** ជនជាតិទំពួននៅតំបន់អូរតាម៉ៅ ស្រុកវើនសៃ បាននិយាយថា "គ្រួសារខ្ញុំអាចដាំដុះបន្លែ សំរាប់ហូបក្នុងគ្រួសារ ដូចជាម្ទេស ត្រប់ និងត្រសក់ជាដើម ហើយយើងទទួលបានផលស្រូវចំការសំរាប់ហូបគ្រប់គ្រាន់ ។"*

*លោក **ពួស ពិន** ជនជាតិព្រៅ នៅភូមិកិគួងក្រោម បានប្រាប់អោយដឹងថា អ្នកភូមិទាំងអស់បានមករស់នៅ តំបន់ថ្មីនេះចាប់តាំងពីខែមករា ឆ្នាំ ២០០១ ។ ចាប់តាំងពីពេលនោះមកអ្នកភូមិនាំគ្នាធ្វើចំការតាមតំបន់ភ្នំ ហើយស្រូវ ចំការមិនដែលជន់លិចដោយសារទឹកទន្លេទៀតទេ ។ "គ្រួសារខ្ញុំទទួលបានផលស្រូវច្រើនជាងកាលនៅកន្លែងចាស់ ។"*

បន្តែគួរកត់សំគាល់ថា ការបោះបង់ និងផ្លាស់ទីលំនៅឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាស ដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ថ្មីដែលជាតំបន់ភ្នំដីក្រហមជួបប្រទះនឹងការខ្វះខាត់ស្បៀងយ៉ាងធ្ងន់ធ្ងរ ។ អ្នកភូមិដែលជួបប្រទះនេះមានទាំងអ្នកបានមករស់នៅយូរ និងអ្នកដែលទើបនឹងទៅរស់នៅថ្មីៗ ។ យោងទៅតាមអ្នកភូមិបានអោយដឹងថា ពួកគេជួបប្រទះនឹងការខ្វះខាតស្បៀងអាហារចាប់ពី ៥-១០ ខែ ឯណ្ណោះ ។

ការខ្វះខាតស្បៀងដ៏ធ្ងន់ធ្ងរនេះមិនមែនបណ្តាលមកពីគុណភាពដីចំការអ្នកភូមិទេ គឺបណ្តាលមកពី :

- ពុំមានសេសសល់ស្បៀងពីកន្លែងរស់នៅចាស់
- ពុំមានកំលាំងគ្រប់គ្រាន់សំរាប់ការកាប់ចំការថ្មី និង
- គ្រោះរាំងស្ងួតដែលកើតមាននៅរដូវវស្សាឆ្នាំ ២០០៥ ។

អ្នកភូមិបានប្រាប់អោយដឹងថា ប្រជាជនប្រមាណ ៩០% នៅក្នុងភូមិ កាជូត ភូមិណាយ ភូមិតាំងជិក ភូមិដាល ប៉ក់ (ភូមិថ្មី) ភូមិដាលព័រ (ភូមិថ្មី) ភូមិញ៉ាង ភូមិតាំងលោម (ភូមិថ្មី) ភូមិតាំងម្លូ (ភូមិថ្មី) និងភូមិញ៉ាង កំពុង ប្រឈមមុខ នឹងការខ្វះខាតស្បៀងនេះ ។ ប្រជាជនទាំងនេះភាគច្រើនគឺជាជនជាតិដើមភាគតិចចារាយ និងមានជនជាតិ កាចក់ និងទំពួនខ្លះដែរ ។ ទន្ទឹមនឹងនេះប្រជាជនដែលបានបោះបង់ទីលំនៅតាមស្រុកផ្សេងៗទៀត ក៏ជួបប្រទះនឹងការខ្វះខាតស្បៀងនេះផងដែរ ប៉ុន្តែវាស្ថិតនៅក្នុងកំរិតមួយធូរស្រាយជាងប្រជាជននៅឃុំញ៉ាង ។ ការខ្វះខាតស្បៀងនេះគឺ បណ្តាលមកពីគ្រោះរាំងស្ងួតនៅឆ្នាំ ២០០៥ តែប៉ុណ្ណោះ ។

ខ. ការរកប្រាក់ចំណូល

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា អ្នកភូមិដែលបានបោះបង់ទីលំនៅចាស់ទៅរស់នៅតំបន់ថ្មី ដែលជាតំបន់ខ្ពស់ៗ ឬ តំបន់ភ្នំនោះ អាចមានឱកាសរកប្រាក់ចំណូលបានច្រើន និងមានលំនឹងជាងកាលអ្នកភូមិរស់នៅតាមដងទន្លេ ក្នុងកំឡុង ពេលក្រោយឆ្នាំ ១៩៩៦ ។ កត្តានេះមានការទាក់ទងយ៉ាងសំខាន់ទៅនឹងស្ថានភាពភូមិសាស្ត្រ និងធនធានធម្មជាតិនៅ តំបន់នោះ ។

អ្នកភូមិអាចរកប្រាក់ចំណូលបានខ្លះពីការលក់អនុផលព្រៃឈើផ្សេងៗ ដែលអាចរកបាននៅតាមតំបន់ព្រៃភ្នំ ដូចជា ផ្សិត ទំពាំង ឬស្សី និងប្រភេទសត្វព្រៃមួយចំនួន ។ ចំណូលពីការលក់អនុផលព្រៃឈើអាចចូលរួមចំណែកកែលំអរជីវភាពគ្រួសារពួកគាត់បានមួយកំរិតដែរ ។ម្យ៉ាងទៀតពួកគាត់ក៏អាចប្រមូលអនុផលព្រៃឈើសំរាប់ហូប ឬ លក់បានតិច ឬច្រើនដោយយោងទៅតាមស្ថានភាពភូមិសាស្ត្រនៃតំបន់ព្រៃដែលពួកគាត់ប្រើប្រាស់នៅទីនោះ ។

ការចិញ្ចឹមសត្វជាលក្ខណៈគ្រួសាររបស់អ្នកភូមិនៅតំបន់ថ្មី ក៏មានលក្ខណៈល្អប្រសើរជាងកាលអ្នកភូមិរស់នៅ តាមដងទន្លេសេសានផងដែរ ។ ជាទូទៅអ្នកភូមិទាំងនោះចិញ្ចឹមសត្វស្រុកមួយចំនួនដូចជា គោ ក្របី ជ្រូក និងមាន់ សំរាប់ផ្គត់ផ្គង់ម្ហូបអាហារក្នុងគ្រួសារ និងសំរាប់លក់ដូរខ្លះពេលត្រូវការប្រាក់សំរាប់ប្រើប្រាស់ ។ អ្នកភូមិទាំងនោះប្រាប់ថា ការចិញ្ចឹមសត្វនៅទីនេះបានផលល្អជាងកាលនៅតាមដងទន្លេសេសាន ពីព្រោះពុំសូវមានសត្វងាប់ច្រើន ។ ប្រសិនបើ សត្វចិញ្ចឹមនៅទីនេះ ឈឺក៏ឈឺជាលក្ខណៈធម្មតា និងមិនច្រើនដងដែរ ។

លោក ក្លាន ល្វេន អាយុ ៣៣ ឆ្នាំ ជនជាតិចារាយនៅភូមិតាំងម្លូ ស្រុកអណ្តូងមាសបាននិយាយថា "គ្រួសារខ្ញុំអាចរកប្រាក់ចំណូលបានពី ៨០០,០០០-៩០០០,០០០រៀល (១៩៥-២១៩ ដុល្លា) ជាមធ្យមក្នុងមួយឆ្នាំ ពីការលក់ សត្វចិញ្ចឹមដូចជាគោ ក្របីជ្រូក ឬមាន់ ។"

ម្យ៉ាងទៀតប្រជាជនដែលបានបោះបង់ទីលំនៅចេញពីទន្លេសេសានអាចរកប្រាក់ចំណូលបានច្រើនគួរសមពីការលក់គ្រាប់ស្វាយចន្ទី ។ ចំការដែលដាំស្វាយចន្ទី គេអាចដាំស្រូវ និងបន្លែផ្សេងៗ ទៀត នៅអំឡុង ៤ ឆ្នាំ ដំបូង ។

*លោក **ក្លាន បឿស** ជនជាតិចារាយនៅភូមិតាំងម្លូ ស្រុកអណ្តូងមាស បាននិយាយថា "គ្រួសារខ្ញុំអាចរក ប្រាក់ចំណូលបានពី ១០០,០០០- ១៥០,០០០រៀល ពីការលក់គ្រាប់ស្វាយចន្ទីក្នុងមួយឆ្នាំ ។"*

សំរាប់អ្នកភូមិបានប៉ុង និងភូមិកាចូនក្រោមវិញក៏បានដាំដំណាំស្វាយចន្ទីដែរ ហើយផលគ្រាប់ស្វាយចន្ទីដែល អ្នកភូមិប្រមូលបានរាល់ឆ្នាំ គឺជាការផ្តល់ប្រាក់ចំណូលយ៉ាងសំខាន់សំរាប់គ្រួសារ ។ អ្នកភូមិបាននិយាយថាគ្រាប់ស្វាយចន្ទីអាចលក់បានប្រហែល ៣០០,០០០រៀល ក្នុងមួយឆ្នាំ (សំរាប់ដីចំការទំហំ ១ ហិចតា) ។

គ. សុខភាព

ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា អ្នកភូមិនៅតំបន់ថ្មីរស់នៅមានសុខភាពល្អគ្រាន់បើជាងកាលអ្នកភូមិរស់នៅតាមដងទន្លេ សេសាន ។ ពេលរស់នៅតំបន់ថ្មីនេះអ្នកភូមិមិនជួបប្រទះនឹងជំងឺច្រើនទេ ហើយប្រសិនបើមានជំងឺវិញ វាគ្រាន់តែជាជំងឺគ្រុន ធម្មតាតែប៉ុណ្ណោះ ។ ស្ថានភាពសុខភាពរបស់អ្នកភូមិអាចមាន ទំនាក់ទំនងទៅនឹងការប្រើប្រាស់ទឹកធនធានព្រៃ ឈើ និងម្ហូបអាហារប្រចាំថ្ងៃ ។

កុមារកើតរមាស់ដោយងូតទឹកទន្លេសេសាន

អ្នកភូមិបានប្រាប់ឱ្យដឹងថា ការរស់នៅទីនេះអ្នកភូមិ ប្រើប្រាស់ទឹកអូរ និងទឹកច្រប់ដែលមានប្រភពមកពីភ្នំ និងព្រៃឈើ ហើយទឹកធម្មជាតិនេះមិនបានធ្វើអោយអ្នកភូមិឈឺពោះ ឬកើតរមាស់ឡើយ ផ្ទុយទៅវិញវាអាចជួយទ្រទ្រង់សុខភាពអ្នកភូមិបានល្អ ។

ឃ. មិនខ្លាចទំនប់បាក់

ការរស់នៅតំបន់ភ្នំ ឬតំបន់ខ្ពស់ឆ្ងាយពីទន្លេសេសានបានធ្វើអោយអារម្មណ៍របស់អ្នកភូមិទាំងនោះលែងភ័យ ខ្លាចទំនប់បាក់ ឬឈប់ខ្វល់ខ្វាយអំពីទឹកទំនន់លិចស្រែចំការទៀតហើយ ។ នៅពេលបាត់បង់អារម្មណ៍ភ័យខ្លាច និងការ ព្រួយបារម្ភទាំងនេះអស់ហើយ ទើបធ្វើអោយអ្នកភូមិដេកលក់បានស្រួលទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ។ អារម្មណ៍ល្អដែលអ្នកភូមិមានពេលរស់នៅតំបន់ថ្មីអាចជួយដល់ស្មារតីក្នុងការគិតគូអំពីការប្រកបរបរចិញ្ចឹមជីវិតបានល្អប្រសើរ ហើយវាក៏អាចជួយថែរក្សាសុខភាពអ្នកភូមិអោយបានល្អប្រសើរផងដែរ ។ ម្យ៉ាងទៀត អ្នកភូមិលែងព្រួយបារម្ភអំពីសុវត្ថិភាពកូនចៅរបស់គាត់ពេលគាត់មិននៅផ្ទះពីព្រោះនៅតំបន់ព្រៃភ្នំនេះទឹកទន្លេមិនអាចលិចដល់ឡើយទោះបីជាទំនប់បាក់ក៏ដោយ ។

*អ្នកស្រី **សៅ ញួន** ជនជាតិចារាយនៅភូមិដាលប៉ក់ ស្រុកអណ្តូងមាស បាននិយាយថា "ពេលរស់នៅតាម ដងទន្លេសេសាន ខ្ញុំភ័យខ្លាចទឹកទន្លេលិចភូមិទាំងយប់ទាំងថ្ងៃ ប៉ុន្តែឥឡូវគ្រួសារខ្ញុំមិនខ្លាចទឹកទន្លេលិចទៀតទេ ពីព្រោះ យើងបានមករស់នៅតំបន់ភ្នំខ្ពស់ហើយ ។"*

*អ្នកស្រី **សល ខុ** ជាជនជាតិចារាយដែលរស់នៅភូមិតាំងជិក ស្រុកអណ្តូងមាស បានប្រាប់អោយដឹងថា "ខ្ញុំមិនភ័យខ្លាចកូនខ្ញុំលង់ទឹកស្លាប់ក្នុងទន្លេទេពេលខ្ញុំមិននៅផ្ទះ ពីព្រោះទីនេះជាតំបន់ខ្ពស់ទឹកមិនអាច លិចដល់ទេ ។"*

៥.៣.២ ឥទ្ធិពលអវិជ្ជមាននៃការផ្លាស់ទីលំនៅ

ក. បាត់បង់ដីស្រែចំការ

លំនៅដ្ឋានសង់ថ្មីនៅតំបន់ខ្ពស់ និងឆ្ងាយពីទន្លេ

ជាទូទៅក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា ក្នុងចំណោមអ្នកភូមិដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសាន មានអ្នកខ្លះបោះបង់ចោលដីលំនៅដ្ឋាន និងស្រែចំការដែលពួកគេធ្លាប់កាន់កាប់កាលរស់នៅតាមដងទន្លេ ចំណែកឯអ្នកភូមិខ្លះទៀតមិនបានបោះបង់ចោលស្រែចំការទាំងនោះទេ ។ សំរាប់អ្នកភូមិដែលមិនបោះបង់ចោលទ្រព្យសម្បត្តិទាំងនោះ ក្រុមសិក្សាបានរកឃើញថា អ្នកភូមិខ្លះរើផ្ទះចាស់របស់ខ្លួននៅតាមដងទន្លេទៅសង់នៅតំបន់រស់នៅថ្មីចំណែកដីស្រែចំការវិញ ត្រូវបានទុកចោលអោយនៅទំនេរមិនប្រើប្រាស់ ។

ជនជាតិដើមភាគតិចចារាយចំនួន ៤ គ្រួសារ នៅភូមិភិ ឃុំសេសាន ស្រុកអូរយ៉ាដាវ ដែលបានចាកចេញពីទន្លេ សេសានទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំបានបោះបង់ដីស្រែចំការ ដីភូមិ ផ្ទះសំបែងនៅភូមិចាស់ចោលទាំងស្រុង ។ យោងតាមសំដី របស់លោកអនុប្រធានភូមិភិបានប្រាប់ឱ្យដឹងថា តាមការប៉ាន់ស្មានដីស្រែចំការសរុបដែលអ្នកភូមិបានបោះបង់មានទំហំ ប្រមាណ ១២ ហិចតា ។

តាមការប៉ាន់ស្មាន មានដីស្រែ និងចំការជាច្រើនដែលអ្នកភូមិចំនួន ១២ ភូមិ នៅក្នុងឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូង មាស បានបោះបង់ចោល ។ ប៉ុន្តែក្រុមសិក្សាមិនអាចរកអោយឃើញច្បាស់លាស់ថាមានទំហំប៉ុន្មានទេ ដោយយោងទៅ តាមផែនការសិក្សា និងពេលវេលាមានកំណត់ ។

ចំពោះអ្នកភូមិទាំង ២២ គ្រួសារ ដែលជាជនជាតិដើមភាគតិចព្រៅ នៅភូមិកិគួងក្រោម ឃុំតាវែងក្រោម ស្រុក តាវែងវិញមាន តែ ៦ គ្រួសារ ប៉ុណ្ណោះដែលធ្វើចំការតាមដងទន្លេសេសាន ។ ហើយក្រោយពេលអ្នកភូមិបានចាក ចេញពីទីតាំងភូមិចាស់មករស់នៅតំបន់ថ្មីក៏បានបាត់បង់ដីស្រែចំការមួយចំនួនផងដែរ ។ នេះដោយសារតែទឹកទន្លេលិច ចំការអ្នកភូមិញឹកញាប់ពេកទើបពួកគាត់សំរេចចិត្តបោះបង់ដីចំការទាំងនោះចោល ។

នៅស្រុកវ៉ឺនសៃ ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវបានរកឃើញមានភូមិចំនួន ៥ ក្នុងឃុំចំនួន ៤ ដែលបានបោះបង់ និង ផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅពីភូមិចាស់ ភាគច្រើនជាជនជាតិដើមភាគតិច ចំណែកឯអ្នកភូមិមួយចំនួនទៀតគឺជាជនជាតិឡាវ ។ ក្នុង ចំណោមអ្នកភូមិទាំងនោះយើងសង្កេតឃើញថា មានអ្នកខ្លះបានទុកចោលមិនប្រើប្រាស់ដីស្រែចំការតាមដងទន្លេ ចំណែកឯអ្នកភូមិមួយចំនួនទៀតនៅតែបន្តការប្រើប្រាស់ដីស្រែចំការដែល ពួកគេធ្លាប់ធ្វើតាមដងទន្លេដដែល ។ អ្នកភូមិខ្លះចែកដីស្រែចំការទាំងនោះអោយសាច់ញាតិគ្រប់គ្រង និងប្រើប្រាស់ជំនួស ។ ជាទូទៅជនជាតិឡាវទាំងអស់ដែលបាន ចាកចេញពីទន្លេសេសានមិនបានបោះបង់ដីស្រែចំការរបស់ខ្លួនឡើយ ។ ជាក់ស្តែងជនជាតិឡាវចំនួន ២០ គ្រួសារ ដែលបានចាកចេញពីទន្លេសេសានពីភូមិបានប៉ុង ឃុំបានប៉ុង និងភូមិកាចូនក្រោម ឃុំកាចូន មិនបានបោះបង់ដីស្រែចំការដែល អ្នកភូមិធ្លាប់ធ្វើឡើយ ។ ពួកគេបានចែកដីស្រែចំការទាំងនោះអោយកូនសំរាប់គ្រប់គ្រង និងប្រើប្រាស់ ចំណែកឯអ្នកខ្លះ នៅតែកាន់កាប់ដីស្រែចំការដែលធ្លាប់ធ្វើពីមុនដដែល ។

ខ. ការអប់រំ

ការអប់រំពិតជាមានសារៈសំខាន់ណាស់សំរាប់កុមារដែលគ្រប់អាយុចូលសិក្សា។ ប៉ុន្តែគួរឱ្យសោកស្តាយសំរាប់ កុមារទាំងឡាយដែលកំពុងរស់នៅជាមួយក្រុមគ្រួសារនៅតំបន់ថ្មីបានបាត់បង់ឱកាសទទួលការអប់រំសំរាប់អនាគតដ៏ភ្លឺស្វាងទៅហើយ ដោយសារតែតំបន់ដែលអ្នកភូមិកំពុងរស់នៅជាតំបន់ភ្នំហើយឆ្ងាយ ព្រមទាំងគ្មានផ្លូវសំរាប់ធ្វើដំណើរបានសមរម្យ។

សំរាប់ស្រុកអូរយ៉ាំងដាវ យ៉ាងហោចណាស់ក៏មានកុមារចំនួន ៥ នាក់ ក្នុងនោះមានកុមារី ៣ នាក់ ដែរ ដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ភ្នំជាមួយគ្រួសារដោយមិនបានចូលរៀន។ កុមារា និងកុមារីទាំង ៥ នាក់ នោះគឺជាជនជាតិដើមភាគ តិចចារាយដែលធ្លាប់រស់នៅភូមិភិឃុំសេសាន។ បច្ចុប្បន្នកុមារដែលកំពុងរស់នៅក្នុងភូមិអាចចូលរៀននៅសាលាក្នុង ភូមិបាន ប៉ុន្តែចំពោះកុមារដែលចាកចេញពីភូមិតាមគ្រួសារមិនអាចចូលរៀនបានឡើយ។

ស្រុកអណ្តូងមាសជាស្រុកដែលមានប្រជាជនចាកចេញពីទន្លេសេសានច្រើនជាងគេ ទើបធ្វើអោយចំនួនកុមារ ដែលអត់បានទទួលការអប់រំមានចំនួនច្រើនជាងគេ ជាពិសេសគឺនៅឃុំញ៉ាង។ កុមារទាំងអស់នោះជាជនជាតិដើមភាគតិច ចារាយ កាចក់ ទំពួន ក្នុងនោះចារាយជាជនជាតិច្រើនជាងគេបំផុត បន្ទាប់មកកាចក់ និងទំពួន។ កុមារគ្រប់ អាយុចូលរៀនប្រមាណ ៦៥០ នាក់ ដែលកំពុងរស់នៅក្នុងភូមិតាំងជិក ភូមិដាលប៉ក់ ភូមិដាលព្ញ័រ ភូមិញ៉ាង ភូមិ តាំងលោម ភូមិតាំងម្លូ មិនបានចូលរៀនឡើយ។ ភូមិទាំងនេះគ្មានផ្លូវលំភូមិសំរាប់ធ្វើដំណើរបានសមរម្យឡើយ ហើយសេវាអប់រំរបស់សាលារដ្ឋ ក៏មិនមានដល់តំបន់ដែលអ្នកភូមិកំពុងរស់នៅដែរ។ គួរកត់សំគាល់ថា កុមារមួយចំនួនធ្លាប់ បានចូលរៀនថ្នាក់អប់រំក្រៅប្រព័ន្ធកាលរស់នៅតាមដងទន្លេ ប៉ុន្តែបច្ចុប្បន្នកុមារទាំងនោះមិនអាចរៀនបន្តទៀតឡើយ ក្រោយពេលទៅរស់នៅតំបន់ថ្មី។

ជាក់ស្តែងកុមារនៅភូមិដាល់ប៉ក់បាននិយាយថា "កាលពួកយើងរស់នៅភូមិដាលតាមមាត់ទន្លេសេសាន យើង បានចូលរៀនថ្នាក់អប់រំក្រៅប្រព័ន្ធ។ យើងអាចសរសេរ និងអានអក្សរខ្មែរបានខ្លះដែរ ប៉ុន្តែពេលយើងផ្លាស់មករស់នៅ ទីនេះយើងអត់មានថ្នាក់អប់រំក្រៅប្រព័ន្ធរៀនបន្តទៀតទេ។"

សំរាប់ភូមិណាយ និងកាដូតលើក៏មានកុមារមួយចំនួនធំមិនបានទទួលការអប់រំដោយសារការផ្លាស់ទីលំនៅថ្មីនេះដែរ ប៉ុន្តែក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវមិនអាចសិក្សាលំអិតលើបរិមាណជាក់ស្តែងបានឡើយសំរាប់ការសិក្សានេះ។

ចំពោះកុមារនៅភូមិកិគួងក្រោម ឃុំតាវែងក្រោម ស្រុកតាវែង អាចចូលរៀននៅសាលាបឋមសិក្សានៅភូមិទំពួនរឿងធំបានជាធម្មតាដូចកាលរស់នៅភូមិចាស់ដែរ។ នេះដោយសារតែភូមិថ្មីដែលអ្នកភូមិផ្លាស់មករស់នៅនេះស្ថិត នៅតែប្រមាណ ៤០០ ម៉ែត្រពីទន្លេប៉ុណ្ណោះ។ ដូចនេះការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅថ្មីមិនបានកាត់ផ្តាច់ដំណើរការរៀនសូត្ររបស់០កុមារទាំងនេះឡើយ។

ចំពោះកុមារដែលផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅចេញទៅតាមឪពុកម្តាយនៅស្រុកវើនសៃវិញបានទទួលរងឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងពីការផ្លាស់ប្តូរកន្លែងរស់នៅថ្មីនេះ ។ កុមារភាគច្រើនដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ថ្មីមិនបានចូលរៀនឡើយ ដោយសារតែ ទីតាំងភូមិថ្មីទាំងនោះស្ថិតនៅឆ្ងាយពីសាលារៀន ហើយកុមារដែលមិនបានចូលរៀនទាំងនោះភាគច្រើនជាជនជាតិដើម ភាគតិច ប៉ុន្តែក្នុងនោះក៏មានកុមារជនជាតិឡាវខ្លះដែរ ។ ដោយយោងតាមស្ថិតិគ្រួសារតាមភូមិនិមួយៗ និងស្ថានភាព អប់រំនៅតាមតំបន់ទាំងនោះ ចំនួនកុមារដែលមិនបានចូលរៀននៅតំបន់ថ្មីនៅស្រុកវើនសៃមានប្រមាណ ២០៤ នាក់ ក្នុងនោះកុមារដែលកំពុងរស់នៅតំបន់អូរឆ្នាំងមានចំនួនច្រើនជាងគេ ។

គ. ការប្រើប្រាស់ព្រៃឈើសំរាប់ចំការថ្មី

ការកាប់ព្រៃដើម្បីធ្វើចំការនៅតំបន់តាំងទីលំនៅថ្មី

ជាការពិតការរស់នៅតាមតំបន់ព្រៃភ្នំ គឺពឹងអាស្រ័យលើធនធានព្រៃឈើនៅតំបន់នោះដើម្បីចិញ្ចឹមជីវិត ។ ការផ្លាស់ទីលំនៅថ្មីទៅរស់នៅតាមតំបន់ព្រៃភ្នំជះឥទ្ធិពលយ៉ាងខ្លាំងដល់ធនធានធម្មជាតិនៅតំបន់នោះ ជាពិសេសព្រៃឈើ ។ ប្រជាជនដែលចាកចេញពីទន្លេសេសានទៅរស់នៅតំបន់ទាំងនោះពឹងផ្អែកទាំងស្រុងលើការ ធ្វើចំការសំរាប់ទ្រ- ទ្រង់ជីវភាពគ្រួសារ ។ ហើយអ្នកភូមិកាប់រានដីព្រៃដើម្បីដាំដំណាំស្រូវ និងបន្លែរួមផ្សំទៅតាមតំរូវការសំរាប់គ្រួសារនិមួយៗ ។

នេះជាការផ្លាស់ប្តូរប្រព័ន្ធចិញ្ចឹមជីវិតថ្មី ដោយផ្លាស់ប្តូរពីការពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសានប្តូរមកការរស់នៅពឹងលើធនធានព្រៃឈើវិញ ។ ជាមធ្យមអ្នកភូមិ ០១ គ្រួសារ អាចធ្វើចំការចាប់ពី ២-៣ ហិចតា អាស្រ័យទៅតាមចំនួនសមាជិកគ្រួសារ និងកំលាំង ដែលអាចធ្វើទៅបាន ។ នេះបង្ហាញអោយឃើញថា ប្រជាជន ០១ គ្រួសារ ដែលផ្លាស់ទៅរស់នៅតាមតំបន់ភ្នំត្រូវកាប់រានដីព្រៃសំរាប់ធ្វើចំការ ចំនួន ២-៣ ហិចតាដែរ ។ ដោយយោងតាមទិន្នន័យប្រជាជនបោះបង់ទីលំនៅចេញពីទន្លេសេសាននេះអាចធ្វើការប៉ាន់ ស្មានថាព្រៃឈើដែលត្រូវបានអ្នកភូមិកាប់រានសំរាប់ធ្វើចំការមានទំហំប្រមាណ ១,៤០០ ហិចតា ។

*លោក **ទើ ថាម៉ិង** ជាជនជាតិគ្រឹងរស់នៅតំបន់ច្រប់ចាឡ ស្រុកវើនសៃ បាននិយាយថា "គ្រួសារខ្ញុំមានដីចំការ ៤ ហិចតា ហើយយើងដាំស្រូវ ល្ង និងដើមចន្ទីនៅក្នុងចំការនេះ ។"*

ឃ. ខ្វះទឹកប្រើប្រាស់នៅរដូវប្រាំង

អ្នកភូមិដែលរស់នៅតំបន់ថ្មី តាមតំបន់ភ្នំ ពឹងអាស្រ័យលើទឹកច្រប់ ឬប្រភពទឹកពីព្រៃឈើ និងទឹកអូរជាដើមសំរាប់ប្រើប្រាស់ ក្នុងការរស់នៅដូចជា ងូត ធ្វើម្ហូប និងផឹក ។ ជាទូទៅអ្នកភូមិទៅរស់នៅតាមតំបន់ណាដែលមានអូរនៅ ជិតដើម្បីងាយស្រួល រកទឹកប្រើប្រាស់ក្នុងគ្រួសារ ប៉ុន្តែមានភូមិថ្មីមួយចំនួនក៏មិនមានអូរនៅជិតដែរ ។ ចំពោះភូមិដែល មិនមានអូរនៅជិតគេអាចប្រើប្រាស់ទឹកពីច្រប់ និងតំបន់ប្រភពទឹកពីព្រៃឈើផ្សេងៗ ។ នៅរដូវវស្សាអ្នកភូមិអាចត្រង ទឹកភ្លៀងទុកសំរាប់ប្រើប្រាស់មួយចំណែក រីឯមួយចំណែកទៀតអាចដងពីអូរ ច្រប់ និងអណ្តូងជីកដោយដៃ ។

ស្ត្រីជនជាតិចារាយដែលរស់នៅតំបន់ថ្មីកំពុងរងចាំដងទឹកច្រប់

ប៉ុន្តែអ្នក ភូមិខ្វះខាតទឹកប្រើប្រាស់យ៉ាងខ្លាំងនៅរដូវប្រាំង ហើយត្រូវចំណាយពេលវេលា និងកំលាំងច្រើនសំរាប់រកទឹកមកប្រើប្រាស់ក្នុងគ្រួសារ ។ នៅខែប្រាំង ទឹកច្រប់ ឬអណ្តូងដៃមិនសូវមានទឹកច្រើនទេ ម្យ៉ាងទៀតតំបន់ជិតភូមិអាចខ្សត់ទឹកដូចនេះអ្នកភូមិត្រូវទៅរកទឹកនៅឆ្ងាយ ពីភូមិបន្តិច ។ តាមប្រពៃណីជនជាតិដើមភាគតិច ស្ត្រីជាអ្នកទទួលបន្ទុកដងទឹក សំរាប់យកទៅប្រើប្រាស់ក្នុងគ្រួសារ ។

ក្រុមស្ត្រីនៅភូមិតាំងជិក ភូមិញ៉ាង ភូមិដាលប៉ក់ តាំង លោម និងតាំងម្លូ ឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាសបាននិយាយថា អ្នកភូមិពិបាករកទឹកណាស់ជាពិសេសនៅរដូវប្រាំង ពីព្រោះកន្លែង ដែលអ្នកភូមិទៅដងទឹកនៅឆ្ងាយពីផ្ទះ ប្រមាណ ១-២ គីឡូម៉ែត្រ ហើយត្រូវរង់ចាំទឹកចេញទៀតផង ។ ដោយឡែកក្រុមស្ត្រីដែល កំពុងរស់នៅតំបន់ថ្មីនៅស្រុកវ៉ឺនសៃក៏បានប្រាប់ថា អ្នកភូមិពិបាក រកទឹកខ្លាំងនៅរដូវប្រាំង ពីព្រោះនៅតំបន់ថ្មីខ្សត់ទឹកនៅពេលអត់មានទឹកភ្លៀង ។ សំរាប់ប្រជាជននៅភូមិកិត្តួងក្រោម ស្រុកតាវែងវិញក៏មានការលំបាកក្នុងការរកទឹកប្រើប្រាស់នៅខែប្រាំងដែរ ប៉ុន្តែអ្នកភូមិមិនសូវលំបាកខ្លាំង ដូចអ្នកភូមិនៅតាមស្រុកផ្សេងៗ ទៀតឡើយ ។

ង. មធ្យោបាយធ្វើដំណើរ

មធ្យោបាយធ្វើដំណើរគឺជាកត្តាដ៏សំខាន់សំរាប់ការទំនាក់ទំនង និងការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់អ្នកភូមិក៏ដូចជាប្រជនជនរស់នៅតាមតំបន់ជនបទនានា ។ វាគួរអោយសោកស្តាយណាស់សំរាប់អ្នកភូមិដែលបានទៅរស់នៅតាមតំបន់ភ្នំថ្មីពី ព្រោះអ្នកភូមិបានជួបប្រទះនឹងការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការធ្វើដំណើរ និងទំនាក់ទំនងព្រោះគ្មានផ្លូវលំសមរម្យសំរាប់អោយអ្នកភូមិធ្វើដំណើរ ហើយវាបានធ្វើអោយការទំនាក់ទំនងរបស់អ្នកភូមិជាមួយអ្នកខាងក្រៅមានការលំបាក ដូច ជាទៅផ្សារ ឬបុស្តិ៍សុខភាពជាដើម ។ ប៉ុន្តែសំរាប់អ្នកភូមិមួយចំនួនដែលកំពុងរស់នៅតាមតំបន់ថ្មីដែលមិនសូវជាឆ្ងាយ ពីទន្លេ និងភូមិចាស់មិនប្រឈមមុខនឹងការលំបាកក្នុងការធ្វើដំណើរឡើយ ។

ទិដ្ឋភាពផ្លូវ និងឧបសគ្គក្នុងការធ្វើដំណើរនៅ ភូមិតាំងម្លូ ឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាស

ជនជាតិដើមភាគតិចចារាយចំនួន ៤ គ្រួសារ នៅភូមិភិ ស្រុកអូរយ៉ាដាវ ដែលបានផ្លាស់ទៅរស់នៅតំបន់ភ្នំឆ្ងាយពីភូមិចាស់មិនអាចធ្វើដំណើរមកទំនាក់ទំនងជាមួយអ្នកភូមិផ្សេងៗបានញឹកញាប់ឡើយ ។ អ្នកដែលរស់នៅក្នុងតំបន់ថ្មីធ្វើដំណើរទៅភូមិចាស់នៅពេលដែលត្រូវការទិញគ្រឿងហូប និងពេលមានធុរៈចាំបាច់ ហើយក្នុង ០១ ឆ្នាំ អាចចុះមកបានត្រឹមតែ ២-៣ ដង តែប៉ុណ្ណោះ។ នៅរដូវវស្សាអ្នកភូមិមិនអាចធ្វើដំណើរដោយថ្មើរជើងបានទេ ព្រោះផ្លូវ ដើរត្រូវស្មៅ និងស្បូវ ដុះលុបជិត ហើយមានចំងាយឆ្ងាយទៀតផង (ប្រមាណ ៣០ គីឡូម៉ែត្រ ពីភូមិចាស់) ។

ប្រជាជនដែលបោះបង់ទីលំនៅចេញពីទន្លេសេសាននៅភូមិតាំងលោម ភូមិតាំងម្លូ ភូមិញ៉ាង ភូមិដាលប៉ក់ ភូមិ ដាលព្វ័រ និងភូមិតាំងជិក ឃុំញ៉ាង ស្រុកអណ្តូងមាស មានការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងក្នុងការធ្វើដំណើរ និងទំនាក់ទំនងជា មួយអ្នកខាងក្រៅ។ ភូមិទាំងនេះស្ថិតនៅលើភ្នំដែលព័ទ្ធជុំវិញទៅដោយព្រៃឈើ ហើយនៅឆ្ងាយពីទីរួមឃុំ ។ អ្នកភូមិមិនទាន់មានផ្លូវលំសមរម្យសំរាប់ធ្វើដំណើរទៅមកនៅឡើយទេ គឺអ្នកភូមិធ្វើដំណើរចេញចូលកាត់តាមព្រៃ ។ នៅកំណាត់ផ្លូវខ្លះដូចជា ផ្លូវពីភូមិតាំងជិកទៅកាន់ភូមិដាលប៉ក់ និងដាលព្វ័រតម្រូវអោយអ្នកធ្វើដំណើរដោយអោនផងដោយសារតែមានព្រៃឈើ និងវល្លិ៍ជាច្រើនដុះគ្រប់ដណ្តប់លើដងផ្លូវ ។ អ្នកភូមិនៅទីនោះបាននិយាយថា ពួកគាត់មានការលំបាកខ្លាំងណាស់ពេលធ្វើដំណើរចេញទៅក្រៅភូមិម្តងៗ ហើយបើនៅរដូវវស្សាវិញផ្លូវកាន់តែយ៉ាប់ជាងរដូវប្រាំងទៅទៀត ។ សំរាប់អ្នកភូមិផ្សេងៗ ទៀត នៅឃុំញ៉ាងក៏មានការលំបាកក្នុងការធ្វើដំណើរផងដែរ ប៉ុន្តែការលំបាកនោះស្ថិតនៅក្នុងកំរិតមួយធូរស្រាលជាងបណ្តាភូមិខាងលើ ដោយសារភូមិខ្លះនៅជាប់ផ្លូវលំដែលអាចធ្វើដំណើរ ទៅមកបានធម្មតា ។

ប្រជាជនទាំង ៥ ភូមិ នៅស្រុកវើនសៃដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ថ្មីក៏មានការលំបាកក្នុងការធ្វើដំណើរខ្លាំងណាស់ដែរ ។ អ្នកភូមិដែលជួបការលំបាកជាងគេក្នុងការធ្វើដំណើរក្នុងចំណោមភូមិទាំងនោះមាន ភូមិផាក់ណាម ភូមិឃួន និងភូមិប៉ាតឹង ។ ប្រជាជនក្នុងភូមិទាំង ៣ នេះកំពុងរស់នៅតំបន់ភ្នំដែលមានចំងាយប្រហែល ២០-៣០ គីឡូម៉ែត្រ ពីភូមិចាស់ ហើយមិនមានផ្លូវលំសមរម្យសំរាប់ការធ្វើដំណើរទេ ។ ទោះបីជាតំបន់ថ្មីដែលអ្នកភូមិមកពីភូមិកាចូនក្រោម និងភូមិបានប៉ុង កំពុងរស់នៅស្ថិតនៅជាប់ផ្លូវធំពីទីរួមខេត្តមកទីរួមស្រុកវើនសៃក៏ដោយ ក៏អ្នកភូមិនិយាយថា មានការលំបាកក្នុងការទំនាក់ទំនងជាមួយអ្នកខាងក្រៅភូមិដោយសារតែនៅឆ្ងាយពីគេ ។ ពួកគាត់បន្តថាពេលឈឺម្តងៗ យើងលំបាកណាស់ដោយសារតែនៅឆ្ងាយពីមណ្ឌលសុខភាពស្រុក ហើយកូនក៏មិនអាចចូលរៀនបានដែរដោយសារតែនៅ ឆ្ងាយពីសាលារៀន ។

វាជាការពិតណាស់ ការរស់នៅតាមតំបន់ថ្មីរបស់អ្នកភូមិទាំងនេះពិតជាអាចប្រឈមមុខនឹងបញ្ហាជាច្រើនទាក់ទងនឹងការធ្វើដំណើរ និងការទំនាក់ទំនងដែលជាផ្នែកដ៏សំខាន់នៅក្នុងដំណើរការចិញ្ចឹមជីវិតរបស់អ្នកភូមិ ហើយការអាក់ខាននៅក្នុងដំណើរការទំនាក់ទំនងធ្វើឱ្យអ្នកភូមិហាក់បីដូចជាកំពុងរស់នៅឯកឯងឆ្ងាយពីគេ ។ ម្យ៉ាងទៀត ដោយសារតែការរស់នៅដាច់ឆ្ងាយពីគេអាចធ្វើអោយអ្នកភូមិបាត់បង់ឱកាសទទួលបាននូវសេវាកម្មសាធារណៈផ្សេងៗ ។

៦. សេចក្តីសន្និដ្ឋាន

យោងតាមការបកស្រាយខាងលើ ក្រុមសិក្សាអាចធ្វើសេចក្តីសន្និដ្ឋានបានថាការផ្លាស់ទីលំនៅរបស់អ្នកភូមិតាមដងទន្លេសេសានទៅរស់នៅតំបន់ខ្ពង់រាប និងតំបន់ភ្នំខ្ពស់ៗឆ្ងាយពីទន្លេ គឺជាការទទួលរងនូវឥទ្ធិពលពីការប្រែប្រួលរបស់ទន្លេដែលបង្កឡើងដោយទំនប់វារីអគ្គិសនីនៅតំបន់ខ្សែទឹកខាងលើ ។

ឥទ្ធិពលទំនប់វារីអគ្គិសនីបានបង្កអោយទន្លេសេសានមានការប្រែប្រួលយ៉ាងខ្លាំង ហើយការប្រែប្រួលនេះបានធ្វើអោយប្រព័ន្ធចិញ្ចឹមជីវិតរបស់សហគមន៍ដែលកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេជួបប្រទះការលំបាកយ៉ាងខ្លាំងដែរ ។ ធនធានទន្លេយ៉ាងច្រើន ក្នុងនោះត្រីដែលធ្លាប់តែដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់សំរាប់ការផ្គត់ផ្គង់ម្ហូបអាហារដល់អ្នកភូមិត្រូវបានថយចុះ និងបាត់បង់យ៉ាងច្រើន ។ ការបាត់បង់ធនធានទន្លេជាហេតុដ៏សំខាន់ដែលបណ្តាលឱ្យប្រជាជនដែលពឹងអាស្រ័យលើទន្លេជួបប្រទះនឹងបញ្ហាខ្វះស្បៀងអាហារ ។ ហើយសុខភាពរបស់ប្រជាជនទាំងនោះក៏ជួបបញ្ហាច្រើនផងដែរដែលបណ្តាលមកពីកត្តាម្ហូបអាហារ និងគុណភាពទន្លេ ។ លើសពីនេះទៅទៀត របបទឹកមិនទៀងទាត់របស់ទន្លេបានធ្វើឱ្យប្រជាជនមានការភ័យខ្លាចរៀងរាល់ថ្ងៃ ជាពិសេសនៅរដូវវស្សា ។

បញ្ហាខាងលើ គឺជាកត្តាដ៏សំខាន់បំផុតដែលធ្វើអោយប្រជាជនចំនួន **៣,៥៤៥** នាក់ នៅក្នុង **៧២២** គ្រួសារ សំរេចចិត្តចាកចេញពីទន្លេសេសានទៅរស់នៅតាមតំបន់ភ្នំ និងខ្ពង់រាបឆ្ងាយពីទន្លេទៅវិញ ។ ប្រជាជនទាំងនេះភាគច្រើន គឺជនជាតិដើមភាគតិចដែលធ្លាប់រស់នៅពឹងអាស្រ័យលើទន្លេសេសាននេះតាំងពីយូរយារណាស់មកហើយ ។ ការបាត់បង់ធនធានទន្លេ និងរបបទឹកឡើងចុះមិនទៀងទាត់ដូចជាទឹកជំនន់គឺជាកត្តាដ៏ចំបងដែលបណ្តាលអោយមាន ការផ្លាស់ទីលំនៅថ្មីនេះ ។

ការរស់នៅតំបន់ថ្មីអ្នកភូមិទាំងនេះអាចមានលក្ខណៈល្អប្រសើរផ្នែកស្បៀងអាហារបន្តិច ប៉ុន្តែក៏មានបញ្ហាជា ច្រើនទៀតដែលអាចកើតមានពីការតាំងទីលំនៅថ្មីនេះដូចជាការកាប់ព្រៃឈើថ្មីសំរាប់ធ្វើចំការ ការធ្វើដំណើរ និងកុមារ មិនបានទទួលការអប់រំជាដើម ។

បញ្ហាទាំងនេះពិតជាគួរអោយព្រួយបារម្ភខ្លាំងណាស់ ពីព្រោះមកដល់បច្ចុប្បន្ននេះយើងមិនទាន់មានយន្តការដោះស្រាយ និងការបង្ការនៅឡើយ ។ ដូច្នេះយើងខ្ញុំសូមអំពាវនាវដល់រដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសកម្ពុជា និងរដ្ឋាភិបាលនៃប្រទេសវៀតណាមមេត្តាជួយស្វែងរកយន្តការ និងដំណោះស្រាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពដើម្បីទប់ស្កាត់បុព្វហេតុដែលបង្ក អោយមានបញ្ហាទាំងនេះ ។ ការដោះស្រាយ និងទប់ស្កាត់បញ្ហាខាងលើនេះពិតជាការយកចិត្តទុកដាក់ និងទទួលខុសត្រូវយ៉ាងខ្លាំងចំពោះជនរងគ្រោះ ។

៧. អនុសាសន៍

ក្រុមសិក្សាស្រាវជ្រាវបានរកឃើញអនុសាសន៍មួយចំនួនដូចខាងក្រោម :

- ការសិក្សាជាក់លាក់បន្ថែមទៀតគួរតែធ្វើ ជាពិសេសទាក់ទងនឹងការអប់រំរបស់កុមារនៅភូមិ ឬតំបន់រស់នៅថ្មី ក្រោយពេលចាកចេញពីភូមិចាស់ បរិមាណជាក់ស្តែងនៃដីស្រែចំការដែលបាត់បង់ដោយសារការផ្លាស់ប្តូរទីលំនៅថ្មី ។
- ការសិក្សាអំពីផលប៉ះពាល់របស់ទំនប់មកលើសហគមន៍រងគ្រោះ និងទន្លេមួយចំនួនទៀតគួរតែធ្វើជាប្រចាំ និងដោយមានការចូលរួមពីសហគមន៍ ដូចជាទាក់ទងនឹងមុខរបរដាំដំណាំតាមច្រាំងទន្លេ ការបាត់បង់បន្លែព្រៃ និងបញ្ហាសុខភាពដែលបណ្តាលមកពីប្រើប្រាស់ទឹកទន្លេសេសានជាដើម ។
- គួរតែបង្កើនការចូលរួមពីសហគមន៍មូលដ្ឋានសំរាប់ការសិក្សាអំពីផលប៉ះពាល់របស់ទំនប់មកលើសហគមន៍ និងបរិស្ថាន ហើយប្រសិនបើអាច គឺសហគមន៍មូលដ្ឋានតែម្តងគួរតែអនុវត្តដោយខ្លួនឯង ។
- គួរតែបន្តការសិក្សាដោយសហគមន៍មូលដ្ឋានបែបនេះទៀត ហើយសមត្ថភាពក្រុមសិក្សាតាមសហគមន៍ គួរតែពង្រឹងបន្ថែមទៀតដើម្បីអោយពួកគេអាចធ្វើការសិក្សាបានល្អទៅថ្ងៃអនាគត ។
- រដ្ឋាភិបាលគួរតែបង្កើនការថែរក្សា និងយកចិត្តទុកដាក់ដល់ជនរងគ្រោះដែលកំពុងរស់នៅតំបន់ថ្មី ។

ឯកសារភ្ជាប់បន្ថែម

១- ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានជាក់ស្តែងនៅស្រុកអូរយ៉ាដាវ

ល.រ	ឈ្មោះភូមិ	ឃុំ	ចំនួនគ្រួសារ	ចំនួនប្រជាជនរួម	ស្រី	ជនជាតិភាគច្រើន
០១	ផាដល	សេសាន	៨៨	៤០៨	២០៣	ចារាយ
០២	កាតាំង	សេសាន	៤២	២២៥	១១៩	ចារាយ
០៣	ភិ	សេសាន	១០២	៤៣៩	២២១	ចារាយ
សរុប	**៣ភូមិ**	**១ឃុំ**	**២៣២**	**១០៧២**	**៥៤៣**	**ចារាយ**

២- ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានជាក់ស្តែងនៅស្រុកអណ្តូងមាស

ល.រ	ឈ្មោះភូមិ	ឃុំ	ចំនួនគ្រួសារ	ចំនួនប្រជាជនរួម	ស្រី	ជនជាតិភាគច្រើន
០១	កេត	ញ៉ាង	២០	១០០	៤៩	ចារាយ
០២	តាំងបខាំ	ញ៉ាង	២០	៩៤	៤១	ចារាយ
០៣	ដាលវែលលែង	ញ៉ាង	២៦	១១១	៦៩	ចារាយ
០៤	កាជូតទន្លេ	ញ៉ាង	៤០	២១២	១១៨	កាចក់
០៥	កាណាតតូច	តាឡាវ	២៥	១០៤	៦៤	កាចក់
០៦	តាឡាវ	តាឡាវ	៧៩	៤៥៣	២៤៤	ឡាវ
០៧	អ៊ិន	តាឡាវ	៥៧	៣០៨	១៥៥	កាចក់
០៨	កាក់	តាឡាវ	៤៩	២៨២	១៤២	កាចក់
០៩	តាណង់	តាឡាវ	៤៣	២២៥	១០៦	កាចក់
សរុប	**៩ភូមិ**	**២ឃុំ**	**៣៥៩**	**១៨៨៩**	**៩៨៨**	

៣- ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានជាក់ស្តែងស្រុកតាវែង

ល.រ	ឈ្មោះភូមិ	ឃុំ	ចំនួនគ្រួសារ	ចំនួនប្រជាជនរួម	ស្រី	ជនជាតិភាគច្រើន
០១	ចាន់	តាវែងលើ	៣៩	១៣១	៧៩	គ្រឹង
០២	ជួយ	តាវែងលើ	៧៧	៣៥០	១៧២	គ្រឹង
០៣	តាបូក	តាវែងលើ	៨៨	៤២៤	២៦១	ព្រៅ
០៤	បង្អិត	តាវែងលើ	៦៣	៣០៦	១៦១	ព្រៅ
០៥	រវៀងរិញ	តាវែងលើ	៤៩	២០២	១០២	ព្រៅ
០៦	ភ្លីធំ	តាវែងលើ	៣៩	១៥៩	៨៦	ព្រៅ
០៧	កិគួងលើ	តាវែងលើ	៤៦	២០៨	១១០	ព្រៅ
០៨	សញ	តាវែងលើ	៤២	១៧៦	៨៩	ព្រៅ
០៩	ភ្លីតូច	តាវែងលើ	៤៩	១៨៥	៨៥	ព្រៅ
១០	តាវែង	តាវែងលើ	២០៨	១០១១	៥១៧	ព្រៅ

ឯកសារភ្ជាប់បន្ថែម

១១	ទំពួនរឹងធំ	តាវែងក្រោម	៩៧	៤២៦	១៩៩	ព្រៅ
១២	សៀងសាយ	តាវែងក្រោម	៤៣	១៩១	១១០	ព្រៅ
១៣	កោះប៉ង់	តាវែងក្រោម	១២	៥២	២៣	ព្រៅ
១៤	ផាយ៉ាង	តាវែងក្រោម	៥២	២២១	១០៧	ព្រៅ
១៥	តាង៉ាច	តាវែងក្រោម	២១	៩២	៥១	ព្រៅ
១៦	ទំពួនរឹងតូច	តាវែងក្រោម	៤៥	២០៤	៩៥	ព្រៅ
១៧	វៀងចាន់	តាវែងក្រោម	២៩	១០៧	៦២	ព្រៅ
១៨	ផាវ	តាវែងក្រោម	១២៤	៥២៤	២៦៤	ព្រៅ
១៩	ទុន	តាវែងក្រោម	៦៣	២៨៣	១៤០	ព្រៅ
សរុប	**១៩ភូមិ**	**២ឃុំ**	**១១៨៦**	**៥២៥២**	**២៧១៣**	

៤- ស្ថិតិប្រជាជនកំពុងរស់នៅតាមដងទន្លេសេសានជាក់ស្តែងនៅស្រុកវឺនសៃ

ល.រ	ឈ្មោះភូមិ	ឃុំ	ចំនួនគ្រួសារ	ចំនួនប្រជាជនរួម	ស្រី	ជនជាតិភាគច្រើន
០១	ហាតប៉ក់	ហាតប៉ក់	១៤៥	៨៦៥	៤៥៦	ឡាវ
០២	វឺនហយ	ហាតប៉ក់	៥៩	៣៣៥	១៦៩	ឡាវ
០៣	លំប៉ាត់	ហាតប៉ក់	១៦	៦៦	៣៧	គ្រឹង
០៤	ប៉ាកកាឡាន់	ប៉ាកកាឡាន់	១២៨	៦៥៤	៣២០	ឡាវ
០៥	កំពុងចាម	ប៉ាកកាឡាន់	៩៧	៤១៦	២០៦	ឡាវ
០៦	បានប៉ុង	បានប៉ុង	១៣៣	៨៦២	៤៥១	ឡាវ
០៧	បានហ្វាំង	បានប៉ុង	២០៩	១៤៧២	៦១០	ឡាវ
០៨	កោះពាក	កោះពាក	១៧៨	៨៧៥	៥១៥	កាចក
០៩	ផាកណាម	កោះពាក	២២១	១៦៤	៤៣៩	គ្រឹង
១០	ឃួន	កោះពាក	១០៩	៤៨២	២៦១	គ្រឹង
១១	ភ្នំកុកឡាវ	ភ្នំកុក	៥៩	៣៨៣	១៦៤	ឡាវ
១២	ភ្នំកុកព្រៅ	ភ្នំកុក	៥៤	២៩៥	១៣៣	ព្រៅ
១៣	ទៀមក្រោម	ភ្នំកុក	៥៧	២៨៨	១៦៥	លួន
១៤	កាចូនលើ	កាចូន	៩១	៣៦២	១៩២	ទំពួន
១៥	កាចូនក្រោម	កាចូន	៧៥	៣៥៤	១៨៩	ទំពួន
១៦	កាលឹម	កាចូន	៦៤	២២៨	១០១	គ្រឹង

ឯកសារភ្ជាប់បន្ថែម

១៧	ទៀមលើ	កាចូន	៧០	២៩៥	១៤៦	គ្រឹងលូន
១៨	ប៉ាហយ	កោះប៉ង់	៤៨	១៩១	៩២	ព្រៅ
១៩	ប៉ាតិង	កោះប៉ង់	៤៧	១៣៤	៧៣	ព្រៅ
២០	ឡាំអារ	កោះប៉ង់	៤៦	២៧៧	១៤២	ព្រៅ
២១	វ៉ឺនសៃ	វ៉ឺនសៃ	៦៣	៤៩០	២៩៧	ឡាវ
២២	បាក់កែ	វ៉ឺនសៃ	២០	១១៨	៦១	ឡាវ
២៣	ថ្មីចិន	វ៉ឺនសៃ	៤៨	២៣៨	១១២	ចិន
២៤	កាឡាន់ញៃ	វ៉ឺនសៃ	១៦៤	៩៩៩	៤៩៦	ឡាវ
២៥	ភូមិថ្មី	វ៉ឺនសៃ	២២	១៣០	៦៨	ឡាវ
២៦	ឡាមើយទន្លេ	កុកឡាក់	២០	១២០	៦៨	កាវែត
សរុប	**២៦ ភូមិ**	**៩ ឃុំ**	**២,២៤៧**	**១១,០៩៣**	**៥,៩២៣**	

សំគាល់ : **ភូមិទាំងអស់ដែលបានចុះសិក្សា យើងប្រើទិន្នន័យថ្មីឆ្នាំ ២០០៦ ចំណែកឯភូមិផ្សេងទៀតយើងប្រើទិន្នន័យ ឆ្នាំ ២០០៥ ពីស្ថិតិឃុំ និងភូមិ (ស្ថិតិប្រជាជនឆ្នាំ ២០០៥ របស់មន្ទីរផែនការ ខេត្តរតនគិរី) ។**

ABANDONED VILLAGES ALONG THE SESAN RIVER IN RATANAKIRI PROVINCE,

NORTHEASTERN CAMBODIA

A Community-Based Research Project
with
Technical Assistance by the 3S Rivers Protection Network (3SPN)

August 2007

3 S Rivers Protection Network

Published by:
3S Rivers Protection Network (3SPN)
P.O. Box: 89007
Banlung Town, Ratanakiri Province
Cambodia
Tel: (855) 75 974 112
Email: sesan@camshin.net

This research was initiated by the local people living along the Sesan River in Ratanakiri province, northeastern Cambodia. The research was carried out by 17 local community researchers with technical assistance by the 3S Rivers Protection Network. Broederlinjk Delen has provided financial support to have the report published.

Suggested Citation:

3S Rivers Protection Network 2007. *Abandoned Villages along the Sesan River in Ratanakiri Province, Northeastern Cambodia.* 3S Rivers Protection Network. Banlung, Ratanakiri, Cambodia.

Table of Content

Executive Summary i
Acknowledgements ii
1. Introduction 1
2. Goal and Specific Objectives of the Research 1
3. Study Area and Limitations 2
4. Research Methodology 3
5. Research Findings 5
5.1 Overview of the villages and people who have abandoned the Sesan River and resettled 5
5.2 Reasons why villages along the Sesan River are being abandoned 10
5.2.1 Frequent Floods 10
5.2.2 Fear that dam may break in future 11
5.2.3 Loss of Food Security 13
5.2.4 Requirement of New Chamkar and Land Encroachment Protection 14
5.3 Impacts of Resettlement in New Areas 14
5.3.1 Positive Impacts of the abandonment 14
A. Food Security 14
B. Income Generation 15
C. Health 16
D. Living without fear of the dam 16
5.3.2 Negative Impacts of the abandonment 16
A. Loss of Chamkars and Paddy Rice Fields 16
B. Education 17
C. Clearing of forests for new Chamkars 17
D. Water Shortages during the Dry Season 18
E. Transportation Obstacles 18
6. Conclusion 20
7. Recommendations 20

Appendix

Population statistics in Oyadao district along Sesan river 21
Ppulation statistics in Andong Meas district along Sesan river 21
Population statistics in Taveng district along Sesan river 21
Population statistics in Veun Sai district along Sesan river 22

Executive Summary

Thousands of riparian villagers (who are mainly indigenous people) have been dependent on the resources of the Sesan River for many years. Yet the Sesan River can no longer be trusted by these people anymore. The reason for this is that the Sesan River has been seriously impacted by a hydropower dam located upstream of the river. In efforts to restore the Sesan River as well as the livelihoods of the people living along the river, the Sesan villagers have struggled to improve their socio-economic and environmental conditions and to protect their human rights.

One initiative by impacted communities along the Sesan River that has been implemented is a participatory community based study entitled "Abandoned Villages along the Sesan River in Ratanakiri Province." This study was written in order to contribute to protection the Sesan River and was conducted by communities living along the Sesan River. Technical assistance, including report writing, was provided to the researchers by the 3S Rivers Protection Network (3SPN). The research was conducted between May through October 2006, in order to collect information regarding the abandoned villages located along the Sesan River.

The study found that 722 households composed of 3,545 people (including 1,800 women, from 17 villages and 8 communes located along the river's four districts) have abandoned the Sesan River in order to live in upland mountainous areas. The majority of the people who have abandoned their homes are indigenous, however, approximately 10 Lao families have also moved. At present, there are 4,071 families with a population of 20,034 people (including 10,246 women in 56 villages and 14 communes of the four districts) living along the Sesan River in Ratanakiri province. Most of these people are either indigenous or Lao, along with some Chinese and Khmer.

The main reason why many communities have chosen to abandon their homes and a village located along the Sesan River is due to the river's frequent flooding. The frequent flooding has not only destroyed household materials, rice yields and vegetable gardens along the river, but it has also frightened the villagers with an irregular water regime and occasional strong water surges. The second reason why people have abandoned their villages is due to food shortages. A change in water fluctuations has seriously degraded the river's resources, in which fish, the main food source, has greatly decreased. Irregular fluctuations, worsening water quality, the loss of wild vegetables and the inability to mine along the Sesan River have begun to cause food shortage. The third most serious reason why people have abandoned their homes is due to fear that the dam may break. This fear has frightened the riparian villagers and forced them to move away from the Sesan River. The last reason for the abandonment of villages is that some villagers have had to move because they either wanted to protect their land from encroachment or because there was no land reserved for the expansion of their village.

The resettlement of communities away from the river has created both positive and negative impacts. Positive impacts include better food security because more there is more land available and it is better fertilized, better health conditions (people are no longer frequently ill like those living along the river), and people no longer will in fear of the river's water regime or that the dam may break, since their new villages are located far from the river. Negative impacts have included people having to give up some rice fields and property, people have had to move away from villages leaving over 1,000 children without access to public education services as the new settlements are far from schools, hundreds of hectares of forest area has been clear due to the communities' need to clear a new Chamkar (farmland)[1], there has been severe water shortages during the dry season, and traveling and transportation difficulties have caused barriers in communication with outsiders.

The future of the dam-impacted people remains a great concern, because thus far there has yet to be an effective mechanism or solution practiced in resolving the negative impacts caused by the dams. How will the Sesan River and its riparian communities survive if these issues are not solved and the issue becomes even more serious in future?

[1] Chamkar is a Khmer word used to describe a small plot of land used for cultivation of crops

Acknowledgements

This study has been conducted with the hard work of 17 local researchers from the Sesan and Srepok rivers whose efforts have been greatly appreciated. Without their participation, this study would not have been completed. In order to carry out the study, which was initiated by the villagers themselves, the researchers first requested technical assistance and then worked as a team in order to develop action plans, they collected information from the villages, analyzed the data collected, and finally wrote summary reports based on their findings.

Great appreciation and acknowledgment for the participation and efforts of the local researchers are as follows:

1- Sai Bunlam in Talao village, Ta Lao commune, Andong Meas district, 2- Klan Leam in O Kob village, Malik commune, Andong Meas district, 3- Pan Len in Ta Lao village, Ta Lao commune, Andong Meas district, 4- Klan Thy in Veal Leng village, Gnang commune, Andong Meas district, 5- Romam Mlek in Phadal village, Sesan commune, Oyadao district, 6- Pao Bunsom in Taveng village, Taveng commune, Taveng district, 7- Veng Phanny in Taveng village, Taveng commune, Taveng district, 8- Pit Phoeu in Taveng village, Taveng commune, Taveng district, 9- Gnorng Bunchan in Taveng village, Taveng commune, Taveng district, 10- Phan Thornglean in Team Leu village, Kachon commune, Veun Sai district, 11. Nguon Mom in Pong village, Pong commune, Veun Sai district, 12- Lot Sut in Kalan Gnai village, Veun Sai commune, Veun Sai district, 13- Hing Soeun in Phang village, Banpong commune, Veun Sai district, 14- Sin Thornglao in Lumphat village, Cheay Odam commune, Lumphat district, 15- Sean Nulai in Thmey village, Cheay Odam commune, Lumphat district, 16- Thun Bunheng in Dei Lo village, Cheay Odam commune, Lumphat district, and 17- Nom Phanny in O Kan village, Cheay Odam commune, Lumphat district.

Thanks to all 3SPN staff members involved in this study. A special thanks goes to Heng Sarim for compiling and writing the report for the local researchers. Additional thanks to: Ame Trandem for her technical assistance in organizing the research training workshop and providing advice for the study, Nang Noy and Meach Mean for facilitating the field work and providing advice on the contents of the report, and Kim Sangha for his technical advice on the study and the report.

Lastly, many thanks to the commune councils, village chiefs, and people in local villages and communes along the Sesan River who have provided information for this study.

1. Introduction

As one of the largest tributaries of the Mekong River, the Sesan River first originates in the central highlands of Gia Lai and Kon Tum provinces in Vietnam. The Sesan River then flows through two provinces (Ratanakiri and Stung Treng) in Cambodia, where it finally converges with the Srepok and Sekong rivers before entering the Mekong River in Stung Treng province. In Ratanakiri province alone, the Sesan River flows through four districts including Oyadao, Andong Meas, Taveng, and Veun Sai. This river has been the home and way of life for the people and animals that have been living along the river for many years. Currently, there are approximately 4,793 families who depend on the river for their source of livelihood. The people living along the river come from a diversity of ethnic groups, traditions, and cultures in which indigenous minority groups forms the majority. The indigenous ethnic minority groups include the Jarai, Brao, Kreung, Kavet, Lun, Tampuon, Kachok, and Phnong. These people have traditionally lived along the Sesan River and have depended on the natural resources of the river and area in order to cultivate rice and other crops in their Chamkars, to raise livestock such as pigs, chickens and cattle, and to fish.

Construction on the 720 megawatt Yali Falls Dam first began in 1993 upstream of the Sesan River in Vietnam, located approximately 75 kilometers away from the border of Cambodia and Vietnam. The dam began full operation in 2001. From 1996 until now, while the dam was being constructed or while it has been fully operating, the natural resources, animals and riparian villagers living along the Sesan River have all experienced serious impacts. The Sesan villagers have always been dependent on the river's resources as their source of livelihood, but as the natural resources degrade due to the negative impacts of the dam, the livelihoods systems of the people has been hampered greatly. Since 1996, some of the negative impacts of the Yali Falls dam have included irregular water fluctuations, frequent floods in both the rainy and dry seasons, deteriorating water quality, serious declines in fish stocks, and deaths by drowning due to water surges.

In 1996, villagers living along the Sesan River suffered from a devastating large-scale flood caused by the Yali Falls Dam. During this flood, villages, household materials, animals, rice in paddy fields and in storage, and infrastructure were either damaged or destroyed. After this flood until 2000, villagers suffered from frequent flooding occurring around three or four times per time and at least 32 villagers drowned by water releases from the dam.

Taking into account the dam impacts being experienced, villagers along the Sesan River conducted this study with technical assistance from the 3S Rivers Protection Network (3SPN). This study examines the overall situation of villages being abandoned along the Sesan River by the riparian villagers who have long depended on the river as their source of livelihood. In general this report covers the general situation of the abandoned villages located along the Sesan River, the reasons why people have abandoned their villages, and the negative and positive impacts caused by the move.

2. Goal and Specific Objectives of the Study

2.1 Goal

To identify the reasons why communities have abandoned their villages along the Sesan River, while also raising awareness to stakeholders on why riparian communities have abandoned their homes and the impacts hydropower dams have had on the socio-economic, environment, and human rights situation, in order to contribute to finding a solution in the future.

2.2 Specific Objectives

- To find out the number of people who have abandoned the Sesan River in Ratanakiri province and to know whether this move has been influenced by the changing river.
- To identify the main reasons why riparian villagers have chosen to abandon their homes and what the impacts this abandonment has had on people.
- To build the capacity of local villagers to carry out participatory community based research.

3. Study Area and Limitations

In order to fulfill the objectives of the study, the study was carried out in the four districts located along the Sesan River in Ratanakiri province. The four districts covered by the study included:

- Oyadao district
- Andong Meas district
- Taveng district
- Veun Sai district

The following table describes the researchers who took part in this study:

Table 1: Local Researchers

No	Name	Sex	Ethnic group	Occupation	Address		
					Village	Commune	District
1	Romam Mlek	M	Jarai	Village Focal Person	Phadal	Sesan	Oyadao
2	Se Bunlam	M	Lao	District Focal Person	Ta Lao	Ta Lao	Andong Meas
3	Klan Leam	F	Jarai	District Focal Person	O Kob	Malik	Andong Meas
4	Phan Len	F	Lao	District Elder	Ta Lao	Ta Lao	Andong Meas
5	Klan Thy	M	Jarai	District Elder	Veal Leng	Gnang	Andong Meas
6	Pao Bunsom	M	Brao	District Focal Person	Taveng	Taveng	Taveng
7	Veng Phany	F	Brao	District Focal Person	Taveng	Taveng	Taveng
8	Pit Phoeu	M	Brao	District Elder	Taveng	Taveng	Taveng
9	Gnorng Bunchan	M	Brao	District Elder	Taveng	Taveng	Taveng
10	Phan Thornglean	M	Tampuon	District Focal Person	Team Leu	Kachon	Veun Sai
11	Nguon Mom	F	Lao	District Focal Person	Pong	Pong	Veun Sai
12	Lot Sut	M	Lao	District Elder	Kalan Gnai	Veun Sai	Veun Sai
13	Hing Soeun	M	Lao	District Elder	Phang	Ban Pong	Veun Sai
14	Nom Phany	F	Khmer	District Elder	O Kan	Cheay Odam	Lumphat
15	Sean Noulai	M	Lao	District Elder	Thmey	Cheay Odam	Lumphat
16	Sin Thonglao	F	Lao	District Focal Person	Lumphat	Cheay Odam	Lumphat
17	Thun Bunhang	M	Khmer	District Focal Person	Deilo	Cheay Odam	Lumphat

The furthest district located upstream of the Sesan River is the Sesan commune of Oyadao district, which borders Vietnam in the upstream and Andong Meas district in the downstream. Three villages are located in this commune, Phadal and Pik villages were studied, while the Ka Tang village was not studied.

Andong Meas district borders Oyadao district in the upstream and Taveng district in the downstream. The research team studied 10 villages (including villages which have recently split up) located in two communes. The findings

and results from the 10 villages where used as representative of the 12 villages in Andong Meas district where villagers have abandoned the river. These ten target villages studied included:

Table 2: Studied Villages in Andong Meas district

No	Village	Commune	District
01	Gnang	Gnang	Andong Meas
02	Tang Mlou	Gnang	Andong Meas
03	Tang Lom	Gnang	Andong Meas
04	Tang Chi	Gnang	Andong Meas
05	Dal Pok	Gnang	Andong Meas
06	Dal Tvor	Gnang	Andong Meas
07	Nay	Gnang	Andong Meas
08	Kachut Phnum	Gnang	Andong Meas
09	Ta Norng	Ta Lao	Andong Meas
10	Kanat Thom	Ta Lao	Andong Meas

Taveng district is located between Andong Meas district and Veun Sai district. Following the study plan, the research team first traveled to five villages, but only one village was actually found to have moved away from the river. This village was Kekuong Krom village in Taveng Krom commune.

Veun Sai district is located furthest downstream of the four districts and borders Stung Treng province. There are 26 villages located in 9 communes in Veun Sai district located along the Sesan River. Among them, only five villages had been abandoned and were studied. These five villages include:

1- Pa Teng village, Koh Pong commune
2- Khuon village, Koh Peak commune
3- Phak Nam village, Koh Peak commune
4- Kachon Krom, Kachon commune
5- Ban Pong village, Ban Pong commune

In conclusion, research was conducted in a total of 19 villages where the riparian villagers lived along the river for many years and then abandoned their homes in order to move away from the river. The majority of the villages studied were in Andong Meas district.

4. Research Methodology

The research done on abandoned villages along the Sesan River in Ratanakiri province was conducted by local villagers from the Sesan and Srepok rivers. These villagers are identified as Local Researchers. The 3S Rivers Protection Network (3SPN) coordinated the local researchers and provided technical assistance for the overall study. The local researchers included 17 local villagers (6 of them women, along with four researchers from the Srepok River).

Based on the principles of community based research, this study was initiated by the local villagers. Once the project was initiated a meeting was held to develop local research teams in early May 2006. Following this meeting, 3SPN organized one training workshop from 21 to 24 May 2006. At the end of the training workshop, a detailed action plan was developed by the team for the research. In accordance with the action plan created by the researchers, the 17 local researchers were divided into 4 groups, in which one group went to each target district.

The field research was then conducted from May to July 2006.

Soon after the field research was finished, each study team held a meeting to present their findings and to verify the information collected. In order to analyze the issue and collect more information, the study team organized three Findings and Information Validation Workshops in July with the participation of district governors, commune councils, village chiefs and villagers who had been interviewed in each district. At the end of October, the study team organized two provincial level workshops in order to finalize the findings and results of the study.

This study is divided in three parts:

Part one: General situation of the abandoned villages along the Sesan River, along with the situation of the resettled areas and the quantitative data of the people who live along the Sesan River and those who have moved away from the river.

Part two: Identification of the main reasons for the abandonment of villages as analyzed by the riparian villagers who have lived along the Sesan River for a long time.

Part three: Results from the observations made on impacts of the move away from the river, including the positive and negative impacts related to the people's livelihoods.

The following methodology and techniques were applied in order to achieve the three parts of the study as described above:

4.1 Literature: Research teams studied some relevant documents, such as: Population statistics of villages and communes and by the Department of Planning, along with Sesan related studies, and other related studies.

4.2 Interviews in local communities: Questionnaires were designed in order to interview three main groups of people, including commune council members, village chiefs, and villagers who moved away from the river. The questionnaires were then used by the researchers. Semi-structured interviews were also carried out, in which local researchers could ask more relevant questions when necessary.

4.3 Group discussion: Group discussions were also organized in targeted local villages. Group discussions included the participation of men, women, and youth, in order to find out and rank the main reasons why villagers decided to abandon the Sesan River; and also to rank the issues encountered in their new settlements. In some villages group discussions were not done due to time limits and insufficient participation of villagers.

4.4 General observation: The study team carefully observed the general situation in the villages where villagers had moved from the river to new areas. This was very useful in analyzing the impacts of abandoning villages along the Sesan River.

5. Research Findings

5.1 Overview of the Villages and People who have abandoned the Sesan River and resettled

Villagers living along the Sesan River have generally abandoned there villages in two different ways. One way has been for the people to move out of the village in separate groups and the other way as been for all the villagers to move from the village and resettle their village in a new area. Villagers have abandoned their villages in one or both of these ways in all four districts, including Oyadao, Andong Meas, Taveng and Veun Sai. Villagers in each of the four districts have decided to abandon their village in order to move away from the Sesan River and live in the mountainous areas.

Oyadao district:

In Oyadao district, villagers have only abandoned their village in separate groups. One of the three villages in Sesan commune along the Sesan River is Pi village, which is made up of Jarai indigenous people. The two other villages in Sesan commune include Katang and Phadal villages. People in these villages cultivate rice in their Chamkars and plant some crops along the Sesan River.

The research team discovered that in 2003, four Jarai families composed of 15 members including 8 women choose to abandon Pi village in order to move a mountainous area located far from their village. These families abandoned their villages to resettle in the new areas called O'Trav and O'Phla. These areas are located in the northeastern section of Oyadao district about 30 kilometers away from Pi village. Ou Trav and Ou Phla are located 15 kilometers from the border of Cambodia and Vietnam. Those villagers make a living in the new areas by practicing Chamkar. Some crops are also integrated in the Chamkar. And they also raise some livestock, such as chickens, pigs, and cattle. At present, there are approximately 1,072 people (543 female) who continue to live in the three original villages.

Andong Meas district:

There are 12 villages in Andong Meas district along the Sesan River. These villages have a diverse population of Kachok, Tampuon, Lao and some Khmer people, in which the indigenous people are the majority. The villagers who live along the Sesan River and in nearby areas make a living by cultivating rice in their paddy fields and additional rice and other crops in their Chamkars. Those living along the river are able to cultivate rice in both locations since there are some paddy fields located along the river, but those who live away from the river in mountainous areas are only able to cultivate rice and crops in their Chamkars. The people in both locations also raise livestock such as chickens, pigs and cattle.

In Andong Meas district, the people have abandoned their villages by either leaving as separate groups of people or the whole village has decided to leave together. In some of the villages, the people who have separated into groups have left their original village and moved into two or three smaller areas with different names, which have different characteristics of geography and feasibility. Some of these villagers have chosen to resettle in other areas along the river, while others have moved into the mountainous areas that are 7 to 30 kilometers away from the original village that was located along the river. Villages that have resettled usually rename the village by adding a word to the original name of the village that the people had abandoned. For the villages which have resettled into two or three smaller areas, they continue to have one village chief (who was also the chief of the original village) who overseas the different areas.

From 1981 to 1996, there were 16 villages in two communes located along the river in Andong Meas district. 11 of these villages were in Gnang commune and included the villages of Tang Se, Phadal, Ket, Tang Chi, Nay, Kachut, Muo, Paeng, Chay and Ta Nga. 5 villages were in Ta Lao commune and included the villages of In, Kanat, Ta Norng, Ta Lao and Kak.

After 1996, there have been many changes to these villages as many villagers have chosen to abandon their villages after a serve flood occurred in 1996 and after the villagers realized the Yali Falls Dam was being built upstream of the river in Vietnam. These villagers moved in order to move to upland mountainous areas. Presently, there are only four villages in Ta Lao commune, which include Ta Norng, Kak, Ta Lao and In villages and one small group of people who have separated from Ka Nat village. In Gnang commune, there are six individual groups, which include the villages of Tang Borkham, Tang Ka Te, Tang Mang, Dal Veal Leng, Kat Veal Leng and Kachut Tonle left along the Sesan River. Up until now, there are less people who remain living along the Sesan River than those who have abandoned the river.

Tang Se village had existed for a long time, but had only become recognized as an administrative village in 1981. Tang Se has since separated into 5 smaller groups/villages, which include the villages of Tang Lom, Tang Mlou, Tang Borkham, Tang Mang, and Tang Ka Te. Tang Lom and Tang Mlou villages are located on the north of the Sesan River in the mountainous areas approximently15-20 kilometers from the river. The other communities of Tang Borkham, Tang Mang and Tang Ke Te still remain located along the Sesan River. Only Tang Lom and Tang Mlou villages of the five villages were studied. The Tang Lom community abandoned the river in 1999, while the people in Tang Mlou moved away from the river in early 2004. Both of these villages are composed of Jarai ethnic minorities and at present there are 73 households with 332 people (173 female) in Tang Lom community and there are 87 households with 420 people (219 female) in Tang Mlou.

Kachut village was located along the Sesan River for a long time, but then separated into two communities called Kachut Tonle (located along the river) and Kachut Phnom. Kachut Phnom is located on the mountainous area north of the Sesan River nearly 10 kilometers from Kachut Tonle village. The majority of the people who have moved to Kachut Phnom are Kackok ethnic minorities, while some are Jarai and Tampuon ethnic monitories. Kachut Phnom separated from Kachut Tonle in 1999 and up until now there are 62 households with 324 people (194 female) in the village.

Dal village was also located along the Sesan River for a long time, but then separated into three communities called Dal Pvor, Dal Pok and Dal Veal Leang. The community of Dal Pvor had left Dal village in 1997 and moved to the Pvor stream about 8 kilometers away from the river in the mountainous area. Dal Pok abandoned the river in March 2006 and relocated along Pok stream in the mountainous area about 4 kilometers away from the river. Dal Veal Laeng is located along the river. Only one village chief is responsible for governing these three unofficial communities of Dal village. Up until now, there have been 36 Jarai households with 158 people (73 female) in Dal Pvor community. In Dal Pok community, there are 33 households with 155 people (87 female).

In Gnang commune, the three villages of Gnang, Tang Chi, and Nay have moved away from the Sesan River. The decision to move the villages was made by the villagers, elders and village chiefs through meetings in their villages. In January 1999, Gnang village was moved to the northern mountainous area located about 30 kilometers from the river. The people living in Gnang village are Jarai and make up 43 households with 195 people (97 female). Tang Chi village moved away from the river in 1997 and resettled in a mountainous area about 30 kilometers from the Sesan River. These people are Jarai and are composed of 53 households with 353 people (130 female). In January 1997, Nay village, which had been located next to Tang Chi village, decided to move away from the river to the mountainous areas north of the river by about 15 kilometers. The villagers in Nay are Jarai and are composed of 62 households with 287 people (137 female). They generally cultivate rice, cashew crops, and vegetables in their Chamkars and they also raise livestock such as pigs, chickens and cattle.

Ta Lao commune is located downstream of Gnang commune in Andong Meas district. Two of five villages that had moved away from the river were studied. The two villages were Kanat and Tanorng. The majority of these villagers were Kachok, while others were Jarai, Tampuon and Lao. Each of these villages was abandoned in different ways. In Kanat village, a separate group left the village in order to move to the mountainous area while the other group just moved to the other side of the Sesan River. In Ta Norng village, the whole village moved to the mountainous area in 2000, about .5 kilometers north of the Sesan River. The majority of the population is Kachok; however there are also Jarai, Tampuon and Lao. At the present, there are 52 households with 225 people (125 female) in the village.

A large number of the villagers from Kanat village moved away from the river to the mountainous area called Tuoltadendaeng, which is located 8 kilometers from the Sesan River. The new village was renamed to Kanat Thom (or Taes Kanat On Los in Kachok language). While a small part of the village remained along the river, they renamed their village as Kanat Toch. The villagers had moved to the new area over a period of two years from 1997 to 1998. The majority of the people are Kachok and others are Jarai, Kreung and Tampuon. There are presently approximately 94 households with 551 people (245 female) in the village.

The research study also found that 10 new villagers originated from the abandonment of villages. These villages include, Gnang, Tang Mlou, Tang Lom, Dal Pvor, Dal Pok, Tang Chi, Nay, Kachut Phnom in Gnang commune, and Ta Norng and Ka Nat Thom in Ta Lao commune. New villages which are renamed and composed of people who have abandoned their original villagers are not yet officially recognized as administrative villages. Statistics of the population in each village have been referred to the original village's statistics. According to the population statistics taken during interviews in each village and commune, the research team has found that there are 594 households with 2,900 people (1,481 female) who have abandoned the river in order to live in the upland mountainous areas. The study team has found that 316 households with 1,664 people (882 female) are living along the Sesan River in Andong Meas district.

Taveng district:

Taveng district is located between upstream Andong Meas district and downstream Veun Sai district. Before 2001, there were 10 villages located in Taveng Leu commune and another 10 villages in Taveng Krom commune. After 2001, only 9 villages remained along the Sesan River in Taveng Krom since Tun village decided to abandon their village. The majority of the people living in these two communes are Brao, but there are also some Kreung, Lao and Khmer people living there. These people are generally dependent on their Chamkar and paddy fields.

In Taveng Krom commune, Kekuong Krom village was abandoned by its people to move approximately 400 meters away form the river. While the old location of the village was in a lowland area and flooded frequently, the new location of the village is an upland area. In 2000, the villagers had begun building new homes and transporting their household materials and then in 2001, the people moved to the resettled village. These people are Brao ethnic minorities and the village is composed of 22 households of 98 people (46 female).

In conclusion, only 22 Brao households of 98 people (46 female) have chosen to abandon the Sesan River in Taveng district. Presently, there are 1,186 households with 5,252 people in 19 villages located along the river in the two communes of Taveng district.

Veun Sai district:

The furthest downstream district on the Sesan River in Ratanakiri province is Veun Sai district. Veun Sai district has 26 villages and 9 communes located along the Sesan River. The district is made up a diversity of cultures and ethnicities and is the most populated district on the Sesan River. The diverse population in the district includes the Tampuon, Kreung, Kachok, Kavet, Brao and Lun who have all lived along the Sesan River for generations. There are also many Lao, Chinese and Khmer people living in the district.

The characteristics of how people have abandoned their villages in Veun Sai are different from Taveng and Andong Meas districts. In Veun Sai, many villagers have abandoned their villages in small individual groups over a period of one to four years. No village has moved away from the river as a whole, only individual groups have abandoned their original villages. These people have moved to upland mountainous areas where they have better conditions to cultivate their rice and crops. People from five villages in four communes have chosen to abandon their villages. While the majority of these people are indigenous, some of the people are also Lao. The villages and communes that have been affected by the abandonment of villagers include: Pa Teng village in Koh Pong commune, Phak Nam and Khuon villages in Koh Peak commune, Kachon Krom village in Kachon commune, and Ban Pong village in Ban Pong commune.

The village of Pa Teng is home to Brao, Kavet and Phnong villagers and is located in Koh Pong commune, the most upstream commune of Veun Sai. Koh Pong borders with Taveng Krom commune of Taveng district upstream, and Koh Peak commune downstream. Villagers from Pa Teng village have moved away to three different locations called Srae Tang Lao, Ou Pong and Ou Kagn Cry. While these people have moved away from their original village, they still continue to raise livestock such as chickens, pigs and cattle. The villagers left their original villages between 2002 and 2005. During the first year, only a few families begun to move away from the village and then more and more families began to move. In Ou Kagn Chri village there are two Brao families composed of 7 people (3 female). In Ou Pong village, there are seven Brao households made up of 78 people (40 female) who have been living in the village since 2002. In Srae Tang Lao, there are 6 Brao households of 39 people (16 female) who moved in 2002. In total, there are 17 Brao households with 124 people (59 female) who have abandoned Pa Teng village along the Sesan River.

In Koh Peak commune, villagers have abandoned the two villages of Phak Nam and Khuon. These people are Brao who have lived there for many years. They make a living by cultivation rice and crops and raising livestock such as chickens, pigs and cattle. The people in Phak Nam village began moving away in 1998, with one family moving the first year. By 2003, there were 58 households of 288 people (125 female) who had moved to the new community of O'Chhnang, which is located in the upland mountainous area about 5 kilometers south of the Sesan River. In 2000, 7 households with 32 people (19 female) moved away from Khuon village to Chrob Cha Lor, which is located 10 kilometers south of the Sesan River. The main livelihood of these villages is cultivating rice in their Chamkars; however, some villagers also cultivate rice in paddy fields. This study found that 65 households with 260 people (144 female) have decided to abandon the river in order to move to mountainous areas.

Kachon commune is located approximently10 kilometers from Veun Sai district town and borders with Koh Peak located upstream of the Sesan River and Pong commune located downstream. Only one village in this commune has had villagers moving away from the river to new locations. This village is Kachon Krom, where five households began moving away from the river 2001. Presently, there are 10 households with 75 members (25 female) there. These people are Tampuon indigenous and Lao.

In Banpong commune, villagers have Banpong village have moved away from the river to mountainous areas. While the majority of these people are Lao, there are also some Khmer living there. The Lao people in the village cultivate rice in the paddy fields as their main source of livelihood, and a few also cultivate rice in their Chamkars. These people moved away from the river in 2000 to an upland area called Trapang Gna Pe. There are presently 10 Lao households made up of 73 people (37 female) living in Trapang Gna Pe, which is located approximately 10 kilometers from the Sesan River.

In conclusion, the study team has discovered that 102 households with 532 people (265 female) have abandoned five villages in four communes along the Sesan River in order to live in upland mountainous areas. The majority of the people who have abandoned their villagers are Krueng, Brao, Tampuon, Jarai, Phnong, and Kavet people, while some Lao have also moved. Among the people to have resettled, the majority are Kreung. There are also a few Lao people from Banpong and Kachon Krom villages who have moved to two areas called Trapang Gna Pe and O'Tamao.

According to the village and commune statistics and the data collected from the field study, the research team has found that there is currently 2,337 households composed of 12, 046 people (6,108 female) who are living in the 26 villages of 9 communes located along the Sesan River in Veun Sai district. The majority of the people living along the river are indigenous.

Table 3: Population Statistics of the Abandoned Villages by district and commune

No	Original Village	Commune	Families that have moved	Number of People who have left	Number of Women	Year the village was abandoned	Name of new village and/or community
Oyadao district							
1	Pi	Sesan	4	15	8	2003	O'Trav, O'Phla
Andong Meas district							
2	Gnang	Gnang	43	195	97	1997	Gnang
3	Dal	Gnang	36	158	73	1997	Dal Pvor
		Gnang	33	155	87	2006	Dal Pok
4	Tang Se	Gnang	87	420	219	2005	Tang Mlou
		Gnang	73	332	174	1999	Tanglom
5	Tang Chi	Gnang	53	253	130	1997	Tang Chi
6	Nay	Gnang	62	287	137	1997	Nay
7	Ka Chut	Gnang	62	324	194	1999	Kachut Leu
8	Kanat	Ta Lao	94	551	245	1997-1998	Kanat Thom
9	Ta Norng	Ta Lao	51	225	125	2000	Ta Norng
Taveng district							
10	Ke Kuong Krom	Taveng Krom	22	98	46	2001	Ke Kuong Krom
Veun Sai district							
11	Phak Nam	Koh Peak	58	228	125	1998-2003	O'Chhnang
12	Khuon	Koh Peak	7	24	21	2000	Chrob Cha Lor
13	Pa Teng	Koh Pong	2	7	3	2002-2005	O'Kagn Chri
		Koh Pong	6	39	16	2002-2005	Srae Tang Lao
		Koh Pong	9	78	40	2002-2005	O'Pong
14	Ka Chon Krom	Kachon	10	75	25	2001-2003	O'Tamao
15	Banpong	Banpong	10	73	37	2000	Trapang Gna Pe
Total:	**15 original villages**	**8 communes**	**722 families**	**3,545 people**	**1,800 women**	**1997-2006**	**20 new villages/ communities**

5.2 Reasons why villages are being abandoned along the Sesan River

This study has found four main reasons why people have chosen to abandon the Sesan River in four districts including Oyadao, Andong Meas, Taveng, and Veun Sai in Ratanakiri. The main reasons include:

- Frequent flooding
- Food insecurity
- Fear that the dam may break in the future
- Expansion of Chamkar and protection from encroachment

5.2.1 Frequent Floods

The study team found that frequent flooding was the main reason why four Jarai families composed of 15 people (8 female) from Pi village, Sesan commune, Oyadao district decided to abandon their village. This information came from the village chief and some villagers who knew the families and their decision behind leaving the village (The study team was not able to directly interview the villagers who abandoned the village since they are currently living in a mountainous area which is inaccessible by foot in the rainy season.)

Irregular water fluctuations and frequent flooding have made villagers along the Sesan River worry over the safety of their children when they bathe in the river without the watch of the elders. Communities expressed that they never use to have to worry about their children, but now they must as the Sesan River can no longer be trusted as it was before. During group discussions in Andong Meas district in Kachut village, Gnang village, Tang Chi village and Dal Pok village (also known as Dal village) communities identified that the past flooding of their village, Chamkar, and paddy rice field, was the second reason why they choose to abandon their villages. Villagers in Nay, Tang Mlou (official name: Tang Se), Kanat Thom (official name: Kanat), Ta Norng stated that the frequently flooding of their rice fields was the first main reason why they choose to move away from the Sesan River.

Paddy rice field destroyed by flood

According to the group discussions held in the seven villages mentioned above, the study team found that villagers in four villages identified frequent flooding as the second reason why they abandoned their villages, while the three other villages stated that frequent flooding was the main reason why they left. The following are quotes from some of the people who have abandoned the river:

"My family has spent years of hard work to cultivate our rice and crops, but then it has been damaged by several floods. We can no longer be patient. We have to move to an area where our rice field is safe from flooding."
Mr. Sev Keun, Jarai villager from Tang Chi village

"I have lived along the Sesan River for many years and my rice and crops have been damaged by floods several times. The rice and crops I grow must no longer be flooded, so I decided to abandon the river."
Mr. Sev Phlan, Jarai villager from Dal Pok village

Villager's house destroyed by flood

In Taveng Krom commune, Taveng District, twenty-two Brao families from Ke Kuong Krom village also moved their village to an upland area away from the river because of the river's frequent floods. These villagers stated that in their previous location, their village flooded nearly every year (especially in the rainy season) and at times it flooded 3 or 4 times in a year due to irregular water fluctuations. These villagers still remember the suffering they

experienced during the flood in 1996, when fifty people (including 12 children) died of Cholera, which was found in the river after the flood.

"We moved our village away from the riverbank because we no longer wanted to cultivate rice in our Chamkars along the Sesan River which flooded every year and because so many people and animals have died (from the floods)."

Mr. Pous Pin, Brao villager

In Veun Sai District, Tampuon and Lao people who moved their villages said that they decided to move because the villagers had suffered a lot during the floods, which destroyed household properties and their rice fields. They stated that from 1996 to 2000, their livelihoods suffered greatly because their rice fields were constantly destroyed. They wondered how they could have continued to live there if the situation never improved. In conclusion, the main reason why these people abandoned their villages was due to the frequent flooding of their rice fields.

Rice in villager's paddy field destroyed by flood

"When there was flooding in our village; my rice fields flooded, my chickens and cattle died and my traditional instruments were lost. I had to rent a boat for transportation. In addition, my rice store was damaged. I had to sell my cattle and some gold in order for my family to survive."

Mr. Seang Peuhob, a Kreung villager from O'Chhnang community (who moved away from Phak Nam village).

5.2.2 Fear that the dam may break in future

Many villagers located along the Sesan River live in fear that the Yali Falls dam may break someday in the future and cause great destruction. In Oyadao District, Sesan Commune Council Chief, Mr. Sev Svan stated that because of this fear many families in Phadal village brought their children to clear new land for Chamkars, while the elders have remained in the village. This way their children will remain alive if the dam breaks, although the elders may die. He added that in the next 3 to 4 years, many more families will move from the river to the upland and mountainous areas since some of the villagers have already begun building their homes there.

Yali Dam located up stream of Sesan in Vietnam

"Right now there are at least 18 families who have prepared their household materials and have started building houses in the mountainous areas for their children and will soon move their families there."

Mr. Romam Mlek, Jarai villager from Phadal village

"Every day, both during the day and at night, I live with fear of severe water fluctuations and of the dam breaking. I cannot sleep well at night. I often get up and go to see the river late at night because I fear a water surge may come."

Mrs. Romas Veun, Jarai villager from Pi village

In Andong Meas District, villagers in four of seven villages (including Ka Chut, Gnang, Tang Chi and Dal Pok villages) identified that their fear that the dam may break is the main reason why have had decided to move to the mountainous areas far from the river. The other reasons they identified for abandoning their villages was due to the river's frequent flooding and the food insecurity they faced there. In these seven villages interviewed, 5 of 13 villagers said that their fear of the dam breaking was the main reason why they moved away from the river. In addition to this reason, 6 villagers said they moved because of the frequent flooding happening on the Sesan River and 2 other villagers from Ta Norng village said that the main reason for their moving was that they lacked land to expand their Chamkars and village.

Overall, villagers who have abandoned the river have expressed that even though Yali Falls Dam may not break today, it probably will break in the near future since it was built over 10 years ago. Since Yali Falls Dam was built with cement and metal, the villagers stated that the dam will not be able to exist forever. They also stated that if they continue to live along the river, then they are simply waiting to die by drowning in a future flood caused by the dam.

"I am a woman full of fear that the dam may break, because if the dam does break, I will never be able to survive, even attempting to climb up a tree is not possible for me. Therefore, in order to live without sorrow and fear all the time, I had to move to this mountainous area where the floods cannot reach."

Mrs. Romas Phyort, a 45 year old Jarai villager from Dal Pok village

"Since 1999 (after they moved to Gnang village), the rice and vegetables in my Chamkar have never flooded. Living here, I am rarely sick and I can sleep well without fear of flooding or the dam breaking."

Ms. Rochom Bayeuy, 45-year-old Jarai villager speaks of the newly moved Gnang village.

"In 1996 everyone in Gnang village was very scared and shaking while our village was rapidly being flooded. Houses, properties, cattle, and chickens all severely drowned. Villagers were very scared of the water surge shooting over the water surface. Afterwards, we never wanted to experience this again, so villagers, elders, and the village chief held a meeting and decided to move to the mountainous area because we all understood the danger of the floods, especially for our children, women, and disabled people."

Mr. Rochom Soeun, Gnang Village Chief spoke of why people abandoned the Sesan River

In Veun Sai district some of the indigenous people who have moved to the mountainous areas away from the river said that their decision to move was related to their fear of Yali Falls dam breaking and from the irregular water fluctuations they experienced by the Sesan River.

"I have experienced war several times, but I am still alive. So I will never wait for the deadly dam to break to kill me."

Mr. Luch Kalao, A Brao man from Pateng village, Koh Pong commune

From the above interviews, the research team has found that the danger of the 1996 flooding and the experience of irregular water fluctuations and water surges have been turning-point for the riparian villagers, in which they then began thinking about leaving the Sesan River. Without leaving the river, the villagers worry that they may suffer from these experiences all of the time. In addition, 32 people have drowned in the floods and many of the people's household properties have been damaged. The villages who have moved and who have decided to remain along the Sesan River blame the damage and destruction experienced on the Yali Falls Dam. These impacts of Yali Falls dam has made villagers along the river, particularly those who have moved away, live in fear day and night. And it is this fear that has made them abandon their villages in order to live far from the river.

5.2.3 Loss of Food Security

A. Impacts on Food Security Caused by Frequent Floods

Flooding has created severe impacts on the food security of the riparian people living along the Sesan River. During the period of 1996-2001, floods frequently took place and the rice, vegetables, crops, and household properties of villagers were either lost and/or seriously damaged. These floods affected the livelihoods of the Sesan villagers, who are dependent on the river's natural resources. These people do not have other alternatives, but rather depend on the cultivation of rice and other supplementary crops.

After rice has been destroyed by a flood, it usually takes villagers between 2 to 3 years to restore their food security. For this reason, many villagers have chosen to clear new Chamkars in mountainous areas that can not be flooded. Once the villagers have enough land for a Chamkar, they generally move to the area and then use the resources from the forest, mountain and stream for their livelihood. In Sesan commune of Oyado district, the study team discovered that a total of 15 families in Pha Dal village, 20 families in Ka Tang village and 25 families in Pi village were in the process of clearing new Chamkars and land to build homes on in the mountainous areas even though these people have been living along the Sesan River for many years. This means that there are at least 60 families who have prepared their belongings in order to move away from the Sesan River because of the frequent flooding and fear of the dam breaking.

B. The Degradation of the River Resources

A large decline in fish catches

The Sesan villagers living along the river have always stated that their way of life has been dependent on the river's resources, which included the river's fish, water, wild vegetables and gold mining areas. Yet, since 1996, the villagers have noticed that the river's resources have either vanishing or degrading. Once the Sesan River began to suffer negative impacts from Yali Falls dam, the villagers noticed that the fish stock decreased and up until now, villagers are only able to catch a small amount of fish for food and frequently return home without any fish. Some villagers have already given up fishing due to the degradation of fish stock. As fish and wild vegetables are the main sources of food for those living along the Sesan River, the people's food security will be in trouble if these resources continue to vanish.

"Villagers have lost their hopes and dependencies on this river (Sesan), because nearly all of river resources are gone."

Mr. Romam Mal, Village Chief of Dal Pok village, Gnang commune, Andong Meas district

C. Loss of Household Incomes

River bank erosion caused by flood

Since 1996, villagers along the Sesan River have lost important sources of income generation, such as gold mining, and selling fish and vegetables from people's vegetable gardens located along the Sesan's riverbank.These sources of income are an important part of the people's food security. Once villagers run into food shortages due to a lack of income, the people must borrow rice from their neighbors, sell their animals, or work as labors in order to earn money to buy rice. The people are not good at earning money, as their families have always depended on rice yields and the natural resources. For this reason, earning money to address their food shortages is a big problem for those living along the Sesan River, particularly the indigenous people.

5.2.4 Requirement of New Chamkar and Land Encroachment Protection

The study team found that some of the villagers (especially in Andong Meas and Veun Sai districts) who have moved away from the river did so because they needed a larger Chamkar as their household size grows and they want protection from land encroachment by outsiders. It is noted that some people in Tang Mlou village, officially called Tang Se village, stated that they abandoned the river because they wanted to protect their land from the encroachment of outsiders, particularly private companies. They told the study team that if they did not protect and extend their Chamkar now, their younger generations would not have any land for their own Chamkar.

In Veun Sai district, Ms. Pin Sony, a 44-year-old Tampuon woman decided to move from Kachon Krom village to a mountainous area in 2001, because her family wanted to a new Chamkar in order to have a cashew plantation.

"It is good that some villagers have moved here because the population is always increasing, and if they are slow to move here; then the land here will be owned by outsiders."

Mr. La Van Khum, Chief of Kachon Commune Council,
Vuen Sai district

5.3 Impacts of Resettlement in New Areas

5.3.1 Positive Impacts of the abandonment

A. Food Security

In general, villagers who have moved to new settlements say their livelihood conditions are better than what they were in their original villages along the Sesan River since there are no longer floods and there are better rice yields, greater income generation, and better livestock raising. However, the study team observed that those who have just moved to new areas spend one to two years facing rice shortages, since they must spend a lot of time clearing their new Chamkars and building their homes. Thus, during the first year after they move to a new place, they do not have an adequate amount of rice until approximately three years later when rice yields become adequate and can support their families.

"Living here, I have adequate rice for my 14 family members. We can easily catch fish in the stream, collect wild vegetables and hunt for wild animals for food."

Mr. Seang Peu Hob said, Kreung man in O'Chhnang community,
Veun Sai district.

The new geographic area that the villagers move to also usually provides better conditions to grow rice and vegetables. Thus, the people usually have better access to both rice and vegetables for their daily food intake. These conditions have improved food security. The 20 families who have moved away from the villages of Ban Pong and Kachon Krom in Veun Sai district stated that they now have greater food security than they did while they were living along the river. This may also be related to the resettled villager's improved access to forest resources and fertile land for Chamkars.

"My family can grow many vegetables, such as chili, eggplants and cucumbers; we also have adequate rice yields."

Mrs. Pin Sony, a Tampuon villager said of her newly located
O'Tamao village, Veun Sai district

"Since January 2001, people have moved here. Living here, people can cultivate rice in mountainous Chamkars where floods can't possibly reach. My family now has better rice yields than we did while we were living along the Sesan River."

Mr. Pous Pin, Brao villager from Kekuong Krom village

While most villages have benefited from the move, the Andong Meas villagers who moved to the mountainous areas in Gnang commune have faced severe food shortages since they arrived to their new village. The food shortage is affecting villagers who have lived in Gnang commune for many years and those who have just come. According to the villagers, they live with food shortages for 5 to 10 months a year. The food shortage is not because of land fertility, but rather due to the following reasons:

- Rice was not transported to the new village from the original village
- There has not been enough labor available to clear a new Chamkar
- There was a drought during the rainy season of 2005

Villagers stated that up to 90% of the people in Kachut, Nay, Tang Chi, Dal Pok, Dal Pvor, Gnang, Tang Lom, Tang Mlou, and Gnang villages are now facing food shortages. These people are mainly Jarai, but also include Kachok and Tampuon people. However it's important to note that the drought which occurred during the rainy season in 2005 also affected villagers in other districts who also abandoned their homes along the river. Some of these people also faced food shortages, but not to the same degree as those in Gnang commune.

B. Income Generation

The study team has found that villagers who have moved to upland and mountainous areas away from the Sesan River generally have better access to income and improved livelihood conditions than that they were experiencing after 1996. This factor is related to the geographic conditions and the availability of natural resources in their new mountainous areas.

After moving, villagers reported earning incomes from selling non-timber forest products, such as mushrooms, bamboo shoots, bamboo, and some species of wild animals. Incomes from selling non-timber forest products can contribute a sustainable livelihood. However, access to non-timber forest products has not been the same for all people according to the difference of geographic characteristics.

Household-size animal raising in the resettled areas are also generally better than what they were while living along the Sesan River. In general, the people raise some animals, such as chickens, pigs, and cattle, in order to have a sustainable dietary intake amongst their family members. They also raise animals for some income generation. They said that raising animals in their resettled villages is better than in the villages along the river because the animals remain healthier.

"My family can earn an average income of 800,000 to 900,000 Riel (US$ 195-219) per year from selling my animals, such as chickens, pigs and cattle."

Mr. Klan Lven, a 33-year-old Jarai man from
Tang Mlou village

People who have abandoned the Sesan River can earn a larger income by planting cashew nuts. During the first four years, they can grow rice and vegetables in their cashew Chamkars.

"My family can now earn between 100,000 to 1,500,000 Riel from cashew nuts each year."

Mr. Klan Boeus, Jarai man from Tang Mlou village,
Andong Meas district

The income made from selling cashew nuts has been very important for villagers and their families who have moved from Ban Pong and Kachon Krom villages. By selling cashew nuts these people can make approximately 300,000 Riel per year per hectare.

C. Health

Skin irritation occurs after bathing in the Sesan

The study team found that the villagers who have resettled in new locations are healthier than they use to be while living along the Sesan River. At their new locations, the villagers are only occasionally sick and usually do not have serious cases of illness. Their improved health conditions are related to how they utilize water, the forest resources available to them, and their daily food intake. By using water from mountainous streams and falls, the villagers no longer suffer from problems with their stomachs and skin as they did on the Sesan River, but rather have improved health.

D. Living without Fear of the Dam

While living in the upland and mountainous areas, villagers no longer live in fear that the dam may break or that the river will flood. Without this fear, the people can sleep better during the day and night. The feeling of security also helps improve their thinking skills and helps improve their health too. Additionally, the villagers no longer have to worry over the safety of their children as they know that the floods will not reach the mountainous areas if the dam breaks.

"While living along the Sesan River I was afraid all day and night that the dam may break, but now my family no longer fears it because we are living in the mountainous areas."
Jarai woman from Dal Pok village, Andong Meas district

"Now I no longer worry that my children may drown in the river while I am not home because the flood can not reach here in the mountainous area."
Ms. Sal Du, a Jarai villager from Tang Chi village, Andong Meas district.

5.3.2 Negative Impacts of the Abandonment

A. Loss of Chamkars and Paddy Rice Field

The study team found that while some of the villagers who abandoned their villages lost the land that their house was located on along with their Chamkar and paddy field; other villagers did not have to give up their Chamkar and paddy field. The same is also true for household property, while some lost their homes; others moved their homes to their resettled areas.

New village located in upland area and away from the Sesan

According to the Deputy Chief of Pi village, four Jarai families who moved from Pi village in Oyado district to the mountainous areas abandoned their homes and approximately 12 hectares of their Chamkar and paddy fields.

In Andong Meas's Gnang commune, people have abandoned their homes and many hectares of Chamkar and paddy fields from 12 villages (including newly established villages). However, due to study plan and timeline limitations, the study team was unable to estimate how much land was lost from the people abandoning their villages.

In Taveng's Taveng Krom commune, only six of 22 Brao families in Kekuong Krom village use to cultivate rice along the river. Once the village decided to abandon their village because of past floodings of the river and their Chamkars, these families all lost their paddy fields.

In Vuen Sai district, the study found that the majority of the people who have abandoned the river in five villages are indigenous people, however some Lao people have also moved. Among these villagers, some of the people had to give up their Chamkars when they moved, while others were still able to use their Chamkars from their new villages. Other villagers gave their Chamkar to their relatives. In general, the Lao people who abandoned their homes in Ban Pong and Kachon villages did not have to give up their Chamkars and continue to use them, although some of these people did give their Chamkars to their relatives when they moved.

B. Education

Education is a necessity for children. Unfortunately, many of the children who have abandoned their villages with their families and have resettled to new areas are no longer able to have access to schools, since the new locations are located far from the schools and are on difficult paths to travel.

In Oyado district, there are at least five Jarai children who no longer have access to education. These children use to attend a village school in Pi village, Sesan commune; however, once their families decided to move away from the river, the children can no longer attend school.

The problem is most serious in Andong Meas district, since that is where the majority of people have chosen to abandon their homes. There are approximately 650 children who no longer have access to education, the majority of these children are Jarai, but others are Kachok and Tampuon. This problem is most apparent in Gnang commune, where children living in Tang Chi, Dal Pok, Dal Pvor, Gnang, Tang Lom and Tang Mlou villages no longer attend school. The paths to these villages are very bad and there are no public education services available in these villages. Some of these children use to attend non-formal education literacy classes in their original villages located along the river, but now this service is not available in their new settlements.

Children in Dal Pok village said that they use to attend non-formal literacy classes in their abandoned Dal village located on the Sesan River. These children were all able to read, speak and write basic Khmer, but now they no longer have classes to go to in their new village.

Many children living in Nay and Kachout Leu villages also do not have access to education in their new settlements; however, the study was not able to estimate how many children were affected.

Abandoning villages has not impacted all children’s access to education. In Taveng district, children in Kekuong Krom village in Taveng Krom commune continue to have access to a primary school in Tampuon Reungthom village as their village only moved 400 meters from the river.

However, in Veun Sai district, the majority of the children who have moved with their families have been impacted by the move. The majority of these children can not attend school as they now live far from the schools. The majority of these impacted children are indigenous and some are Lao. According to village and education statistics in the villages, approximately 204 children do not have access to school in their resettled villages and the majority of these children live in O’Chhnang village.

Trees chopped down for new chamkar

C. Clearing of forest for new Chamkars

Many people in Ratanakiri depend on forest resources for their livelihoods. Yet forests have been severely impacted as people move away from the river into the mountainous areas. Many of the people who move depend on growing rice in their Chamkars to sustain their livelihoods, so as they move they must clear forest to make a new Chamkar in order to grow rice and vegetables for their families.

As villagers choose to abandon the river, their livelihood systems also change. In the past, when they lived near the river, their livelihoods depended greatly on the river's resources, but after moving into mountainous areas, the people become dependent on the forest's resources. On average, one family needs a Chamkar of between 2 to 3 hectares, depending on the number of people in their family and available labor. This means that each family that resettles must clear between 2 to 3 hectares of forest for their Chamkars. According to the statistics of people who have abandoned the Sesan River, an estimated 1,400 hectares of forest have been cleared by the villagers.

"My family has a 4-hectare Chamkar where I grow rice, cashews, and sesame plants."

Mr. Teu Thameng, a Kreung villager from Chrob Chalor community, Veun Sai district

D. Water Shortages During Dry Season

Resettled villagers living in the mountainous areas use water from mountain's streams for bathing, cooking and drinking. They generally live near water sources where they have access to natural water; however, not all villages are located near water sources. People who live far from the streams use water from forest based water holes, which are shallow dug holes in the ground. Villagers can also collect rainwater and some water from streams and handmade wells for usage. During the dry season, villagers must spend a lot of time and labor to collect water for their families, as water is scarce even in the handmade wells and shallow water holes, and villagers have to travel far from their villages in order to collect water. According to indigenous tradition, the women are responsible for collecting water for their families.

Jarai women are sitting and waiting to get water from shallow dug hole

Women from the villages of Tang Chi, Dal Pok, Tang Lom and Tang Mlou in Gnang commune, Andong Meas district said that villagers now face difficulty in collecting water, especially during the dry season since water is located around 1 to 2 kilometers from their homes and once they are at the water source, they must wait for water as well. Women who are living in resettled villages in Veun Sai district also complained that water is very scarce in the dry season. Women in Kekuong Krom village, Taveng district also face water scarcity in the dry season, but not as severely as those in other districts.

E. Transportation Obstacles

Transportation is important element of rural communities' livelihoods and communication. People who have resettled in mountainous areas now face difficulties in transportation and communication since the paths to their villages are often very bad. This has hampered people's relationships with outsiders since going to the health center and market, among other places is difficult. But for the villagers who did not move far from their original villages or from the river, they do not have transportation difficulties.

Difficulties and obstacles in traveling

In Pi village, Oyado district, four Jarai families who moved far away from their original village into the mountainous areas can no longer visit their neighbors frequently due to transportation constraints. They can only travel to their original village about two or three times a year when they must go buy household items and for other necessary reasons. During the rainy season, the villagers are not able to travel to their original village since grass and thorny plants block the path and the location of their original village is 30 kilometers away.

People who have abandoned from the river from the villages of Tang Lom, Tang Mlou, Gnang, Dal Pok, Dal Pvor and Tang Chi in Gnang commune, Andong Meas district also face difficulty in transportation and communication with outsiders. These villages are located far from the commune office in the forest. As there are no good paths for traveling, villagers must travel through small paths in the forest. Those traveling to the villages of Tang Chi, Dal Pok and Dal Pvor must be very careful as bushes and vines cover the path. The villagers said that while it is very difficult to travel in and out of their villages, it is even more difficult to travel during the rainy season. It is less difficult for the other villages in Gnang commune, as some of the villages are located next to village paths.

In Veun Sai district, people living in five newly resettled villages also face difficulty with transportation. The situation is most severe in the villages of Phak Nam, Khuon and Pa Teng. These villages are located in mountainous areas approximately 20-30 kilometers from their original villages and paths to these villages are not good. Even the villagers who have moved from Kachon Krom and Ban Pong villages to villages adjacent to the road from Veun Sai town to the provincial town of Banlung are facing difficulties in communicating with outsides as their new villages are located far from other villages.

In conclusion, those who have had to move to new areas often face barriers regarding transportation, which affect their relationship with others and their livelihoods. This barrier marginalizes people from the neighboring villages and often leaves them without access to public services.

6. Conclusion

According to the information detailed in this report, the study team developed the conclusion that due to the changes which have occurred on the Sesan River by upstream hydropower dams in Vietnam, people have had to abandon their villages located along the river. Negative impacts caused by upstream dams have changed the river greatly and have hampered the livelihoods of the people living along the river. Resources in the river have seriously degraded, especially fish, which is the villagers' main food source. The degradation of the river's resources has led to food shortages for many riparian villagers. Food shortages and poor water quality in the river has impacted the health of villages. Most importantly, the irregular fluctuation of the river has left many people living in fear everyday, especially during the rainy season.

The negative impacts caused by the hydropower dams have been the main reason why 3,545 people of 722 households have decided to move away from the Sesan River to upland, mountainous areas. Most of these people are indigenous people who had depended on the river for many years. The loss of river resources and an irregular water regime, which has caused floods, is the main reason behind villagers choosing to abandon the Sesan River.

Once people who have abandoned their villages resettle into new areas, their food conditions may improve but there are also many negative impacts that come with the move, such as clearing forests to make new Chamkars, transportation constraints and children no longer have access to education.

These issues are of great concern as their does not appear to be any remedy to the changes in the river, since the communities still do not have any practical resolution mechanism and protection strategies. Thus, the research team is calling for joint intervention by the governments of Cambodia and Vietnam, to find an effective mechanism and solution which will solve the problems facing communities on the Sesan River. An intervention to solve the problems would show that all stakeholders are responsible and accountable to the people who have resettled to new locations.

7. Recommendations

The following are the recommendations and suggestions of the community-based research team:

- Further studies should be conducted on more specific topics, especially on the education needs of children in resettled areas and the enlargement of Chamkars and paddy rice fields by people who have abandoned their villages.
- Regular studies should be conducted which focus the impacts of hydropower dams on the people who live along the Sesan River and these studies should include the participation of local people. Studies should be carried out on the loss of riverbank gardens, the loss of wild vegetables and the increase in health problems and water-borne illnesses.
- The level of participation that impacted communities have in environmental and social impact studies should be increased. If possible, local communities should also conduct their own studies.
- Community-based research should continue and the capacity of local researchers should be strengthened so that they are able to conduct the studies on their own in the future.
- The government should be held responsible and accountable to the people who have resettled to new locations.

Appendix:

1- Statistics of people living in Oyadao district along the Sesan River

No	Village	Commune	Family	People	Female	Majority
1	Pha Dal	Sesan	88	408	203	Jarai
2	Ka Tang	Sesan	42	225	119	Jarai
3	Pi	Sesan	102	439	221	Jarai
Total:	**3 villages**	**1 commune**	**232**	**1,072**	**543**	**Jarai**

2- Statistic of people living in Andong Meas district along the Sesan River

No	Village	Commune	Family	People	Female	Majority
1	Kat	Gnang	20	100	49	Jarai
2	Tang Borkham	Gnang	20	94	41	Jarai
3	Dal Veal Lang	Gnang	26	111	69	Jarai
4	Kachut Tonle	Gnang	40	212	118	Ka Chak
5	Kanat Touch	Ta Lao	25	104	64	Ka Chak
6	Ta Lao	Ta Lao	79	453	244	Lao
7	In	Ta Lao	57	308	155	Ka Chak
8	Kak	Ta Lao	49	282	142	Ka Chak
9	Ta Known	Ta Lao	43	225	106	Ka Chak
Total:	**9 villages**	**2 communes**	**359**	**1,889**	**988**	

3- Statistics of people living in Taveng district along the Sesan River

No	Village	Commune	Family	People	Female	Majority
1	Chan	Taveng Leu	39	131	79	Kreung
2	Chouy	Taveng Leu	77	350	172	Kreung
3	Ta Bok	Taveng Leu	88	424	261	Brao
4	Bang Ket	Taveng Leu	63	306	161	Brao
5	Reang Vegn	Taveng Leu	49	159	86	Brao
6	Phleu Thom	Taveng Leu	39	159	86	Brao
7	Kekuong Leu	Taveng Leu	46	208	110	Brao
8	Sorgn	Taveng Leu	42	176	89	Brao
9	Phleu Touch	Taveng Leu	49	185	85	Brao
10	Taveng	Taveng Leu	208	1011	517	Brao
11	Tampuon Reung Thom	Taveng Krom	97	426	199	Brao
12	Seang Sai	Taveng Krom	43	191	110	Brao
13	Koh Pong	Taveng Krom	12	52	23	Brao
14	Pha Yang	Taveng Krom	52	221	107	Brao
15	Ta Ngach	Taveng Krom	21	92	51	Brao
16	Tampuon Reung Touch	Taveng Krom	45	204	95	Brao
17	Veang Chan	Taveng Krom	29	107	62	Brao
18	Phao	Taveng Krom	124	524	264	Brao
19	Tun	Taveng Krom	63	283	140	Brao
Total:	**19 villages**	**2 communes**	**1,186**	**5,252**	**2,713**	

Appendix:

4- Statistics of people living in Veun Sai district along the Sesan River

No	Village	Commune	Family	People	Female	Majority
1	Hat Pok	Hat Pok	149	865	456	Lao
2	Veun Hory	Hat Pok	59	335	169	Lao
3	Lam Pat	Hat Pok	16	66	37	Kreung
4	Pak Kalan	Pak Kalan	128	654	320	Lao
5	Kampong Cham	Pak Kalan	97	416	206	Lao
6	Ban Pong	Ban Pong	133	862	451	Lao
7	Ban Phang	Ban Pong	209	1,472	610	Lao
8	Koh Peak	Koh Peak	178	875	515	Ka-Chok
9	Phak Nam	Koh Peak	221	164	439	Kreung
10	Khuon	Koh Peak	109	482	261	Kreung
11	Phnum Kok Lao	Phnum Kok	59	383	164	Lao
12	Phnum kok Brao	Phnum Kok	54	295	133	Brao
13	Team Krom	Phnum Kok	57	288	165	Lun
14	Kachon Leu	Kachon	91	362	192	Tampuon
15	Kachon Krom	Kachon	75	354	189	Tampuon
16	Kalim Kachon	Kachon	64	228	101	Kreung
17	Team Leu	Kachon	70	295	146	Kreung
18	Pa Hory	Koh Pong	48	191	92	Brao
19	Pa Teng	Koh Pong	47	134	73	Brao
20	Lam Ev	Koh Pong	46	277	142	Brao
21	Veun Sai	Veun Sai	63	490	257	Lao
22	Bak Ke	Veun Sai	20	118	61	Lao
23	Thmey Chin	Veun Sai	48	238	112	Chinese
24	Kalan Gnai	Veun Sai	164	999	496	Lao
25	Thmey	Veun Sai	22	130	68	Lao
26	Lameuy Tonle	Kok Lak	20	120	68	Kavet
Total:	**26 villages**	**9 communes**	**2,247**	**11,093**	**5,923**	

Note: For target villages that were studied, the report used the unofficial village and commune statistics of 206 for the most up to date situation, which were given to the researchers by village and commune chiefs. However, for other villages mentioned in this study, 2005 statistics from the Department of Planning in Ratanakiri Province were used as they were available and official.